yeni devrim teorilerinin eleştirisi

2

debray ve latin amerika'da devrim

●

jack woddis

●

öğrenciler ve işçiler
küba komünistleri ve batista'ya karşı mücadele
1958 genel grevinin başarısızlığı
silahlı mücadele karşısında sosyalist halk partisinin tutumu
batista sonrası sosyalizme geçiş
küba devriminin bazı ayırıcı özellikleri
ulusal burjuvazi
devrim içinde devrim mi?

bilim yayınları

BİLİM YAYINLARI : 17

bilim yayınları

Bilim Yayıncılık Limited Ortaklığı
Piyerloti Cad. 21/1 Çemberlitaş — İSTANBUL

jack woddis

YENİ DEVRİM TEORİLERİNİN ELEŞTİRİSİ

2

DEBRAY VE LATİN AMERİKA'DA DEVRİM

Çeviren :

Turhan TAYLAN

Jack WODDIS, New Theories of Revolution
Lawrence and Wishart; Londra, 1972
Yeni Devrim Tesrilerinin Eleştirisi/
2. Debray ve Latin Amerika'da Devrim
Bilim Yayınları; İstanbul, Kasım 1975

dizgi : Rekabet Matbaası
baskı : Bahar Matbaası
kapak : Reyo Koll. Şti.
cilt Numune Mücellithanesi

Yayın hakları: LAWRENCE AND WİSHART LTD.
Londra, İngiltere
BİLİM YAYINCILIK LTD. ORT.
İstanbul, Türkiye

İÇİNDEKİLER

Mücadelenin Yüz Yılı 18

Öğrenciler ve İşçiler 32

Küba Komünistleri ve Batista'ya Karşı Mücadele 37

1958 Genel Grevinin Başarısızlığı 41

Silahlı Mücadele Karşısında PSP'nin Tutumu 48

Batista Sonrası — Sosyalizme Geçiş 64

Küba Devrimi'nin Bazı Ayırıcı Özellikleri 72

Düşman da Öğrenir 80

Ulusal Burjuvazi 86

Devrim İçinde Devrim mi? 95

Kentleşme ve İşçi Sınıfı 122

Debray'ye İlişkin Son Söz 128

Kaynaklar ve Notlar 133

Régis Debray 1967 yılında Bolivya'da tutuklandı ve Che Guevara'nın yakalanmasından, öldürülmesinden sorumlu olan hükümet tarafından 30 yıl hapse mahkûm edildi. Debray'nin mahkemedeki ağır başlı ve yiğitçe duruşu ve sonraki ağır hüküm, onun emperyalizme karşı içten bağlılığını gösteren kanıtlardır.

Aralık 1970'de yeni bir Bolivya hükûmeti tarafından serbest bırakılması, sonradan da Şili'ye sığınma olanağını bulması, yakalanışından ve hapisliğinden önce yazdıklarında açıkladığı görüşlerin yetersizliğine ilişkin alaylı yorumlamalardır. Bolivya'da, halkın arkaladığı askerî kuvvetlerce eski rejimin kovulmasını izleyen değişiklikler ve Şili'de Başkan Allende'nin seçilmesi, Latin Amerika'da gözlenen ve Debray'nin önceki çözümlemelerinde kesinlikle öngörülmeyen yollarla sağlanan iki önemli başarıdır.

Debray, genç yaşına karşın, daha yakalanmadan önce, genel olarak Latin Amerika üzerine yazdıklarından, daha da özel olarak **Devrim İçinde Devrim mi?** (1) adlı kitabından ötürü devrimci çevrelerde büyük ilgi uyandırmıştır. Bu kitabı yayınlanmış öteki çalışmalarıyla (2) birlikte, Latin Amerika'da olduğu gibi Avrupa ve Amerika'da da önemli tartışmalara yol açmıştır. Görüşlerinin incelenmesi, Küba devriminin ve derslerinin,

özellikle de Latin Amerika'da devrim için geçerliliklerinin anlaşılması için gereklidir. Ayrıca, Debray'nin, kuramlarının sadece Latin Amerika için tasarlandığını söylemesine karşın, başkaları, bu kuramların önemini daha da öteye götürmeye ve bu kuramlarda genel olarak devrime ilişkin görüşlerinin, devrimlerde sınıfların rollerine ilişkin davranışlarının, silâhlı mücadelenin rolünün ve «ortodoks» ya da «geleneksel» komünist partilerini şiddetle lânetlemelerinin haklılaştırılmasını aramaya çalışmışlardır.

> Latin Amerika devrimi, birinci aşaması Küba deneyinde ortaya çıkan üçüncü bir yola yönelmektedir. Bundan ötürü, Latin Amerika devrimcilerinin Küba deneyini incelemeleri, dersler almaları ve eylemlerini buna göre yönlendirmeleri gereksinmesi bir zorunluluk olmuştur.
>
> Ama, söz konusu olanlar sadece Latin Amerika devrimcileri değildir. Debray haklıysa, «Latin Amerika yolu», temelde Latin Amerika'nın koşullarına benzer koşullarla karşı karşıya olan, dünyanın dört bir yanındaki başka ülkeler için de büyük bir geçerlilik taşıyabilecektir. Üçüncü bir yol olası ise, koşulları Çarlık Rusya'sının ya da Kuomintang Çin'inin ya da çağdaş Latin Amerika'nın koşullarından temelde farklı olan ülkelerde yaşayan bizlerin, hâlâ başka devrimci yolların olası olup olmadığını ciddî olarak kendimize sormamız yerinde olacaktır (3).

Kanımca, Huberman ve Sweezy, devrimleri, Sovyet türü, Çin türü, Küba türü diye sınıflandırarak yeni bir dogmatik yanlışa düşmektedirler. Sosyalist devrimlerin hepsinde ortak devrim yasalarının bulunduğu ve belli bir ülkedeki devrimin dünyadaki süreçlerden ve güç ilişkilerinden kaçınılmaz biçimde etkilendiği

kuşkusuzdur. Ama, her sosyalist devrimin kendi türü, kendi modeli olduğu, başka devrimlerin deneylerinden yararlandığı, tüm sosyalist devrimlerin ruhunu, siyasal özünü örnek aldığı, aynı zamanda da, söz konusu olan halkın özel koşullarına, sınıfsal yapısına, geleneklerine, ulusal niteliklerine, kurumlarına, deneylerine vb. uygun olarak oluştuğu da bir yasadır. Bir Sovyet «modeli», bir Çin «modeli» ve bir Küba «modeli» yoktur yalnızca; **ondört** ülkede, her biri kendi özellikleri ve farklılıkları olan sosyalist devrimler olmuştur; gelecekteki her sosyalist devrimin de, ister Avrupa, Asya, Kuzey Amerika ve Latin Amerika ülkelerinde olsun, ister Afrika ya da Avustralasya ülkelerinde (Avustralya, Yeni Zelanda, Yeni Gine ve öteki küçüklü büyüklü adalara verilen ad-çn.) olsun, kendi ayırıcı özellikleri olacaktır. Lenin'in uzun zaman önce değindiği üzere, devrimin ne tek bir modeli, ne de bir kıta modeli vardir.

Lenin, **«Sol» Komünizm - Bir Çocukluk Hastalığı**'nda, devrimcilerin, her ülkedeki mücadelenin «belirli özellikleri»ni dikkate almaları gerekliliği ve komünizmin temel ilkelerinin **«belirli özellikleri tamamiyle değiştirecek...** doğru olarak uydurularak ulusal ve ulusal devlet farklılıklarına uygulanacak» biçimde uygulanması üzerinde önemle durmuştur.

«Her ülkenin tek uluslararası görevi», kapitalist sistemin yıkılmasını, yerini işçi sınıfı iktidarının ve sosyalizmin almasını **«ele alışında** ulusal, özellikle **somut anlamda** ulusal olanı aramak, incelemek, arayıp bulmak, sezinlemek, kavramak» gereğine dikkati çekmiştir. Hepsinde ortak olan bu «tek uluslararası görev»dir; her olayda aşılan yol ve nihaî biçimler ise farklıdır.

Lenin, 22 Kasım 1919'da toplanan Doğu Halkları

Komünist Örgütleri İkinci Rusya Kongresi'nde temsilcilere şunları söylemiştir:

> Şimdiye değin dünyanın herhangi bir yerindeki komünistlerin karşılaşmadıkları bir görevle karşı karşıyasınız: Komünizmin genel kuramına ve uygulamasına dayanarak, Avrupa ülkelerinde olmayan özel koşullara kendinizi uydurmalı ve nüfusun çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu, mücadelenin kapitalizme karşı değil, ortaçağ kalıntılarına karşı yürütüleceği koşullara bu kuramı ve uygulamayı uygulayabilmelisiniz (4).

2 Mart 1922'de Orjonikidze'ye yazdığı bir mektupta, Gürcistan'daki komünistlerin «Rus modelini kopya etmekten kaçınmaları»nı salık veriyordu. «Küçük burjuva öğelere verilecek daha büyük ödünlere dayanan kendi esnek taktiklerini beceriyle yaratmalıdırlar (5).» Bir ay sonra, 14 Nisan 1921'de, Azerbeycan, Gürcistan, Ermenistan, Dağıstan ve Dağ Cumhuriyeti komünistlerine yazdığı bir mektupta da, bir kez daha «bizim taktiklerimizi kopya etmekten kaçınma gereği»ne değinmiştir. «Ama farklı somut koşullara uydurmak için saygıyla çeşitlendirin onları... Mektubun ötesine gidin ve ruhunu, özünü, 1917 - 1921 deneyinin derslerini uygulayın (6).»

Görülen odur ki, Régis Debray adına en aşırı savları ileri süren Robin Blackburn, Lenin'in bu uyarılarını boşlamıştır. Debray'nin yazdıklarının «Üçüncü Dünya'dan emperyalizmin metropoliten merkezlerine dek sıçrayan yeni bir devrimci politika türüne yardımcı oldukları»nı ileri sürer. «**Foco** stratejisinin ulaştığının epey yakınına, Avrupa ve Kuzey Amerika'daki devrimci hareketin eylemlerinde, fabrika ve üniversite işgali, siyahların ayaklanmaları, gecekondu hareketlerinde vb. de ulaşılmıştır (7).»

Mayıs ve Haziran 1968'de, benzer biçimde yazarak birçok Fleet Street (Londra'nın Babıâli benzeri basın merkezi -çn.) devrimcisi pazar gazetelerine yazdıkları makalelerde, Sorbonne Üniversitesi ile Paris'deki başka binaların işgalini Debray'nin **foco** kuramının Fransız kentsel koşullarına uygulanması olarak tanımlıyorlardı. Robin Blackburn'ün kendisi de dahil olmak üzere, İngiliz üniversitelerindeki geçici oturma boykotlarından ya da «işgaller»den de aynı biçimde söz edenler vardı. Öğrenciler ya da başkaları, bu gibi kısmî eylemlerin, «kurtuluş»un habercisi ya da en azından bir fiilî davranışı olmasından etkilendikleri ölçüde, Blackburn'ün Debray'nin kavramlarını abartarak yaygınlaştırması devrimci mücadeleyi ileri götürmek yerine, ona zararlı olmaktadır. Sorunun bu yönüne ilerdeki bölümde döneceğim.

Debray'nin kendisi, Blackburn'ün atfettiği gibi, görüşlerine ilişkin bu gibi savlarda bulunmamaktadır. Tersine, «Küba'yı, yeniden yaparak ya da tümüyle kopya ederek birkaç kez yinelenecek bir 'model' ya da başlıca bir tür yapmak gülünç ve sapık bir düşündür. 'Evrensel tarih'in şakasının yerleşmiş gelenekleri tedirgin etme ve beklenmeyenden, ters yönden, yani öğrenenlerin sırtlarını çevirdikleri yönden ilerleyenden kaçma alışkanlığından ileri geldiğini herkes bilmektedir (8)», demektedir.

Ne yazık ki, «herkes bilmekte» değildir. Ve gerek Küba devrimini, gerek Debray'nin yazılarını, kendilerince evrensel geçerliliği olan yeni bir dogma yapmaya çalışanlar Debray'nin en ateşli destekleyicileri olmuşlardır.

Blackburn'ün **foco**'yu Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'ne uygulama girişimine karşın, Debray tamamiyle kategorik olarak değerlendirmektedir:

Bu yeni düşünler, belli bir tarihsel koşullar dizisinden bir başkasına, söz gelimi kök saldıkları Latin Amerika ülkelerinden Amerika Birleşik Devletleri'ne ya da Batı Avrupa'ya geçirilirlerse, pratik anlamını yitirmesi, devrimci bir siyaset olarak tanıtladığını bir pandomim ya da romantik radikalizm olarak görünen bir şeye indirgemesi bir tehlike olacaktır kuşkusuz (9).

Yazık ki, pandomim her zaman gülmeyle sona ermez, trajedi ve göz yaşıyla da sona erer.

Onun ciddîye alınmasının, kuramlarının incelenmesinin ve doğru bilimsel sonuçlar içerip içermediklerinin ya da Debray'nin düşünlerini çok aceleyle mi oluşturduğunun, kuramları ile uyuşmayan olgu ve deneyleri mi küçümsediği, boşladığı ya da tümüyle yadsıdığının, zamanında tümüyle farklı kavramlarla çelişen genel kavramlar mı ileri sürdüğünün incelenmesinin neden zorunlu olduğunun başlıca nedenlerinden birinin Debray'nin yazılarına evrensellik etiketi vurma ve devrimci mücadele için her yerde genel bir uygunluğu varmışçasına davranma girişimleri olduğunu bir kez daha açıklar bu.

Debray'nin yazılarının çoğu, Küba devrimi ve öteki Latin Amerika ülkelerinin birçok temel sorununa ilişkin bir yaklaşım çıkarma süreci üzerine düşünmekte olduğu beş yıl gibi oldukça kısa bir süre içinde, 1965-1970 arasında yazılmıştır. En ateşli destekleyicileri ne derlerse desinler (10), kendisi, böyle bir savı pekiştirdiği inancını veren, bir ölçüde kibirli bir kendini bilmezlik ve kesinlikle yazmasına karşın, görüşlerine ilişkin bir bilimsel kesinliği hiç bir zaman ileri sürmemiştir. Bundan ötürü, yazdıkları incelenirken, yaklaşımındaki değişmelere ve denemeden denemeye görünen açık tutarsızlıklara değinmek gerekir.

İkinci olarak, Debray'nin kuramları eleşirel inceleme konusu edilirken, hapiste geçirdiği dört yıl ile devrim amacına hizmet etmek için duyduğu ateşli isteği unutmamak gerekir. Ama son hapisliği, açıkladığı görüşlerinin neşter altına yatırılmasından caydırmamalıdır kimseyi. Emperyalizmin içten bir muhalifi olarak, kendisi de, bu kuramların ciddîye alınmasını ve gerekliyse karşı çıkılmasını bekleyecektir kuşkusuz.

Debray, Latin Amerika üzerine makalelerinin «Avrupalı okurlar için hazırlanan kaba taslaklar, basit inceleme makaleleri»nden başka bir şey olmadığını kabullenmektedir (11). Onları, «tam tamına birbirinden çıkartılan bir 'savlar' takımı, bir 'taslak'ın son tanımının yerleşik bir düzeni olarak asla ileri sürülmeyen ve de sürülemeyen önemsiz şeyler» saymaktadır. Devrimci eyleme gelince, böyle bir terminoloji, bir kimseyi gülümsetecek denli korkutucudur. **Devrim İçinde Devrim mi?**yi, tutuklamasından ve mahkemesinden, özellikle de «Che'nin olağanüstü gölgesi»nden ötürü dikkatleri çeken «basit bir siyasal broşür» olarak görmektedir. Debray, yazılarında, Latin Amerika'daki komünist partilerini amansızca suçlayarak çeşitli Latin Amerika ülkelerinin deneylerini incelemektedir. Debray'nin herhangi bir ülkenin devrimlerini eleştirme hakkına hiç kimse karşı çıkmamaktadır. Ama Debray, bu örgütleri suçlarken, sadece anılan komünist partilerden farklı olduğundan değil, daha da önemlisi, Latin Amerika ülkelerindeki devrimin geçmiş ve gelecekteki gidişine ilişkin olarak, keskin biçimde karşı çıkmaya değilse de, açıkça tartışmaya açık olan görüşler ortaya attıklarından incelenmeyi zorunlu kılan genel yargılarda bulunmaktadır.

Debray'nin temel görüşleri sadece Latin Amerika devrimcilerinin karşılaştıkları yanılgıları ve sorunları

incelemesinden değil, daha çok Küba'da olup bitenlere ilişkin değerlendirmesinden kaynaklanmaktadır. Küba devriminin dersleri üzerine çok düşündüğü açıktır ve önderleri, özellikle Fidel Castro ve Che Guevara ile yaptığı tartışmalardan çıkardığı sonuçların kendine özgü olmasına ve Küba'daki devrimin doğru ve dengeli bir muhasebesine eklenme zorunluluğu olmayan, ama kendinin önemli saydıklarına önem vermesine karşın, yararlanmıştır.

Debray'nin Küba devrimine ilişkin çözümlemeleri tartışılırken karşılaşılan sorun, resmî Küba kaynaklarından elde edilen ayrıntılı bilgilerin yetersizliğidir. Doğallikla, değerli bir kaynak olarak Fidel Castro'nun konuşmaları vardır. Devrimin içerdiği güçlerin biçiminden, siyasal aşamalarından, vb. çok, silâhlı mücadelenin mekanizması, özellikle de gerilla savaşı üzerinde anlaşılır biçimde yoğunlaşmalarına karşın Che Guevara'nın yazıları da vardır. Ayrıca, Küba devriminin gelişmesinin, daha da çok başarısının nedenleri üzerine geniş ve dengeli bir görüş elde etmek isteyenin dikkate alması gereken, düşün ve bilgi katkısında bulunmuş Blas, Roca, Fabio Grobart, Carlos Rafael Rodriguez gibi Sosyalist Halk Partisi (eski Küba komünistleri) önderlerinin görüşleri de bulunmaktadır.

Kısmen Debray'nin yazdıklarından, kısmen de Küba devrimini ve Debray'nin düşünlerini Latin Amerikadaki komünist partilerinin çoğuna karşı mücadelelerinde silâh olarak kullananların onlardan çıkardıkları aşırı basitleştirilmiş sonuçlardan ötürü, sadece olgulardan kaçınan değil, bazı olayların kusuru nedeniyle ötekileri abartan, olayların gerçekte haklılaştırmadıkları sonuçları kullanan, dengesiz bir tablo ortaya koyan bir görüş yeşermiştir Küba devrimi hakkında. Bu, yalnızca tarihçilerin akademik ilgileri değildir; Küba

devrimine ilişkin yanlış varsayımlar ve sonuçlar, Marksizm adına Marksizm'e karşı çıkma girişiminde bulunanların da önemli bir desteği olmuştur.

Belki daha da tehlikeli olanı, bu yanlış sonuçların, devrimci değişim gereğine inananları yanlış yöne itmek ya da yanıltmak için kullanılmaları, böylece kahramanlıklarına ve devrimci içtenliklerine karşın, felâkete ve ölüme yol açabilen ve de açan maceracı yollara itmesi ya da çekmesidir.

Debray'nin kendisi uyarmıştır bu konuda:

> Küba, Komünist Partisi yanında, doğrudan eylemde çözülen elli kadar devrimci örgüt yaratmıştır. Birkaç yıllık devrimci eylem, kahramanlığın yeterli olmadığını, ideolojik olgunluğun, onun da ötesinde siyasal sezginin, sekreterciliğin yokluğunun ve silâhlı mücadeleyi hazırlamadaki ciddîliğin eksik olduğunu açığa çıkarmıştır. Küba'nın esintisiyle, çok genç ve çoğu zaman kendiliğinden kurulan, Fidelist örgütler diye anılan Küba modelinin tutsakları en azından başlangıç biçiminde, Kolumbiya'da, Ekvator'da, Peru'da ve Uruguay'da yok olmuşlardır(12).

Gerçekte, Debray'nin Küba deneyini incelemesinden çıkardığı düşünlerin özü nedir?

Birincisi, devrimin, Fidel Castro yönetiminde 26 Temmuz 1953'de Moncada kışlasına saldırılmasıyla başladığı görüşündedir.

İkincisi, Latin Amerika'daki komünist partilerinin devrimde sınıfların rolüne ilişkin olağan görüşlerine karşı çıkmaktadır. Köylülüğü, başlangıçta 'edilgen' olan, ama temel güç olabilecek yetenekte bir güç olarak görmektedir. Ulusal burjuvazinin devrimde bir rolü yoktur. Kentsel yaşamla yozlaşan işçi sınıfı, rolü az olan

ya da hiç olmayan bir güçtür. Öğrenciler ve aydınlar ise öncü öğelerdir.

Üçüncüsü, 1953 öncesinde, 1959'a dek süren silâhlı mücadele döneminde ve sonraki sosyalizme geçişte Küba Sosyalist Halk Partisi'nin (Küba komünistleri) rolünü tümüyle boşlamaktadır.

Dördüncüsü, Fidel'in yönettiği küçük bir grubun silâhlı eylemlerinin Batista'ya karşı halkı ayağa kaldırmaya yeterli olduğu kanısındadır. 'Büyük motor'u harekete geçiren 'küçük motor'dur. Gerillaların silâhlı eylemlerini 'saf kitle eylemleri'ne karşı çıkartmaktadır.

Beşincisi, focoyu (tecrit edilmiş gerilla grupları) çoğu Latin Amerika ülkesinde başarıya ulaşacak tek silâhlı mücadele biçimi saymaktadır.

Altıncısı, gerillaların askerî eylemlerinin devrimci öncülüğü yarattığını ileri sürmektedir; tersinin değil. 'Devrim içinde devrim'i oluşturan da budur.

Yedincisi, devrimi hemen hemen yalnızca Batista'nın devrilişi olarak tanımlamaya ağırlık vermesidir. Batista'ya karşı olanlar içinde farklı sosyal güçler arasındaki uzlaşmazlıklar hiç bir yerde adamakıllı çözümlenmemişlerdir; 1960'dan bu yana gözlenen değişimler ve sosyalizme, yeni bir toplum kurmaya gidecek mücadele üzerine pratikte hiç bir şey söylememektedir. Bunu yapmak, kuşkusuz, devrimci süreçte çeşitli sınıfların, özellikle işçi sınıfının anahtar rolüne ilişkin yeni bir bakışı zorunlu kılmaktadır.

İlk bakışta, Debray'nin bu önerilerinin, devrimin bir dizi temel sorununu, özellikle Küba devriminde farklı sınıfların rolü sorununu ortaya çıkardığı görülebilir. Küba komünistlerinin rolü, Debray'nin yaptığı gibi, o denli kolay yok edilemez; silâhlı mücadeleden önce, silâhlı mücadele sırasında ve sonraki katılmala-

rı, göstermeye çalışacağım gibi, Küba devriminin başarısında önemli bir etmendi. Debray'nin savı, mücadele yerinin kent mi, kırsal alan mı olacağını, siyasal örgütlere ve sabırlı ideolojik çalışmaya karşılık kendiliğinden olma ve gönüllülük sorununu, askerî ve siyasal örgütler arasındaki ilişkileri, silâhlı eylem ile kitle mücadelesini, gerilla savaşının özel bir biçimi olarak **foco** yu da incelemeyi gerektirir.

Küba deneyinin Küba'nın özel koşullarına ve tarihine ne ölçüde dayandığını, başarısının olumlu dışsal etmenlerden ne ölçüde yardım gördüğünü de gözden uzak tutamayız. Beyaz Saray ve Pentagon'un yönetici çevrelerinin 1959'a dek Küba devrimine karşı takındıkları tavır ile 1965'de Dominik Cumhuriyeti'ndeki silâhlı mücadele ve Küba zaferinden bu yana öteki Latin Amerika ülkelerindeki silâhlı mücadeleler karşısındaki tutumu da boşlanamaz. Küba deneyinden dersler çıkartırken, Latin Amerika devrimcilerinin Küba devriminin başarısından ötürü şimdi kesinlikle karşı karşıya oldukları yeni tehlike ve engelleri değerlendirmemek büyük bir yanlışı olacaktır. Bazılarının yaptığı gibi, her başarılı devrimin biçim ve yöntem olarak başka bir yerde aynen uygulanma olanağını ortadan kaldırdığını ileri sürmek sorunu çok genelleştirme olacaksa da, hiç bir ciddî devrimci, devrimci eylem ve başarılarından emperyalizmin de sonuçlar çıkardığını, sonuç olarak da kendini tehdit eden yeni tehlikelere karşı silâhlarını bilediğini, yöntemlerini uyarladığını dikkate almamazlık edemez.

Küba devrimini çözümleyecek, yukarda sıralanan çok sayıdaki sorunla uğraşacak herhangi bir girişimin sadece deneme olacağı kuşkusuzdur. Ama, zorluklar ve bunun sonucu kusurlar ne olursa olsun, yanlış sonuçların sürekli yinelenmesi onlara belli bir geçerlilik ka-

zandıracağından, girişim yapılmalıdır. Bu, kendilerini, olgunlaşmadan soyutlanmaya ve yenilgiye götürecek olan koşullar altında savaşa atan devrimci gruplar tarafından, birçok Latin Amerika ülkesinde, taktiklerin uyarlanmasına yol açmıştır. Ayrıca, bu silâhlı eylemler, yürütenler ne denli yiğit olurlarsa olsunlar, dürtüleri ne denli içten ve haklı olursa olsun, gerıcı rejimler tarafından, demokratik özgürlüklerin daha da kısıtlanması, bir tüm olarak demokratik ve anti-emperyalist harekete karşı baskıyı artırmaları için, çoğu zaman da devrimin tüm gidişini ağır tehlikeye sokmak üzere kullanılmıştır.

Devrim ciddî bir konudur. Öznel isteklerle ya da devrimci sloganların yiğitçe kullanılmasıyla çözümlenemez. Ve ciddî devrimciler, kendilerini yönetme savındakiler tarafından yapılacak herhangi bir hatayı sırtlarında duyan halka (işçiler, köylüler, öğrenciler, aydınlar ve başkaları) karşı sorumlu bir tavır takınmalıdırlar. Zorbalığa karşı bir saldırıyı yükselten önderlerinin yetersizliğinden ötürü halkın acı çekmesi, bir saldırının başarısızlığından sonra halkın yaptığı değerlendirme kadar acı vericidir. Bir devrimci örgütün yazgısıdır acı çekmek; kurtuluş mücadelesinin kendilerine acı da getireceğini halktan saklayamaz. Ancak, devrimciler, her zaman, gereksiz acıları önlemeye çalışmak ve halkı, öncelikle önderlerin hatalarından doğan özverilerde bulunmaktan korumak zorundadırlar.

MÜCADELENİN YÜZ YILI

Küba devriminin başarısının nedenlerini anlayabilmek ıçın Küba tarihinin doğru kavranması ve devrimin ne için olduğunun anlaşılması gerekmektedir. Ba-

zı kişilerin, özellikle genç kişilerin, Küba devriminin 1950'lerdeki en dramatik ve önemli evresinden ötürü, Küba'daki gelişmelere sadece bu dönemin kavramlarıyla bakmaları anlaşılabilirdir.

Ancak, bu Küba'daki görüş değildir; ne Fidel Castro'nun (13), ne de yönettiği Komünist Partisi'nin. Castro ve Guevara kadar saygınlık görenler sadece Carlos Manuel de Céspedes, José Marti ve Antonio Maceo gibi yurtseverler değildir; yeniden örgütlenen Küba Komünist Partisi de, farklı yollarla kurtuluş için çalışan, savaşan, özveride bulunan başkaları gibi özgün Komünist Partisi'nin ilk kahramanları ile övünmektedir.

Sierra Maestra'daki Fidel ve Raul Castro, Che Guevara, Camilo Cienfuegos, Juan Almeida ve öteki arkadaşlarının Ocak 1959'da Havana'ya girmeleri yüz yıllık bir mücadelenin doruğu, özellikle de Küba halkının altmış yıllık Amerika Birleşik Devletleri sömürüsüne karşı direnişinin kaçınılmaz sonucuydu. On dokuzuncu yüzyılın sonunda, José Marti, İspanyol zorbalara karşı halkı ayaklanmaya yönelttiğinde, Amerika Birleşik Devletleri emperyalizmi Küba'ya girmek ve fiilen denetimi eline geçirmek amacıyla İspanya'ya savaş açma olanağını kullanmıştır. O tarihten Ocak 1959'a dek, Küba, görünürdeki resmî bağımsızlığına, ulusal bir bayrağa ve marşa sahip olmasına, Küba yurttaşlarından oluşan hükûmetine karşın, gerçekte bir Amerikan yarısömürgesiydi.

1958 yılında, tüm şeker kamışı arazisinin üçte biri Amerika Birleşik Devletleri'nin sahipliğindeydi; madenciliğe, petrole (Büyük Britanya ile paylaşmaktaydı), ticarete, imalât sanayiine ve tümüyle Amerika Birleşik Devletleri sahipliğindeki bayındırlık işlerine 956 milyon dolar yatırmıştı. Şeker sanayii ve tüm olarak ekonomi üzerindeki egemenliği, adanın ekonomik yaşa-

mını alt üst etmişti; üretebilme yeteneğinde olduğu pirinç, domates, soğan, tavuk ve yumurtayı ithal ediyor, değerli dolarları bunlara ödüyordu.

Bu, halk için yoksulluk ve ezilme demekti. Yaklaşık 6,5 milyon nüfusun bir milyonu hiç ayakkabı giymemişti. Kırsal alanda çalışan yarım milyon işçi sütün ya da etin tadını hiç bilmiyordu, pirinç ve börülce temel yiyeceklerdi. 2.400.000 kişilik işgücünün en az 700.000'i sadece üç ay süren şeker mevsimi dışında, 200.000'i de bütün yıl işsizdi.

1957 yılında Katolik Üniversite Derneği tarafından yapılan bir soruşturma, köylüler ve çiftlik işçileri arasında yoksulluğun, açlığın ve hastalığın yaygın olduğunu ortaya koymuştur.

Düzen, Küba halkı için yoksulluk demekken, büyük elçilerinin Küba hükûmetlerine ne yapacaklarını söyledikleri Amerika Birleşik Devletleri'nin büyük tekelleri için oldukça kârlıydı; onu korumak, sömürü düzenini sürdürmek için zorbalık rejimlerinin kurulmasına Amerikan emperyalistleri yardımcı oldular.

Lenin yazılarında, devrim ortamı yaratan koşulları özetlemiştir. Bunlar, yönetici sınıfının eskisi gibi yönetmede yeteneksiz kalması, halkın yaşamlarını eskisi gibi sürdürmeye karşı isteksizliği, siyasal bakımdan faal olan işçilerin çoğunluğunun içinde yaşadıkları koşulları değiştirmek için ölümü göze almaya hazır olmalarıdır.

Böyle bir durumun **başarılı** bir devrime dönüşmesi için ne yapılacağını kavrama, kendi güçlerini planlamaya ve örgütlemeye, halkı etkilemeye ve yönetmeye yetkin bir öncü güce, bir devrimci örgüte gerek vardır. Yani, bir devrimin başarılı olması için, tarihsel gelişmeden doğan nesnel etmenler ile halkı iktidarı ele geçirmeye itecek kesin anı yakalayan örgütlü, bilinçli

güç ve önderliğin, öznel etmenin bir bileşimi olmalıdır. Bu önderliğin doğru yol göstermesi nesnel etmenleri etkiler ve olgunlaşma süreçlerini hızlandırır.

1917'den bu yana, bugün daha da çok olmak üzere, emperyalizm ile sosyalist ülkeler, uluslararası işçi sınıfı ve demokratik hareketi ve ulusal kurtuluş hareketlerinin oluşturduğu anti-emperyalizm arasındaki güç dengesi de başlıca rolü oynamaktadır.

Küba'da, Batista'nın devrilmesinden altmış yıl önce, Amerika Birleşik Devletleri tarafından arkalanan değişik diktatörlere karşı sürekli savaş vardı; bu uzun mücadeleye Küba işçi sınıfı her zaman katılmıştır. Marti'nin siyasal partisi 1892'de, işçi klüplerinin temsilcilerini de içererek kurulmuştur; önderleri arasında, 1925 yılında Küba Komünist Partisi kurucuları arasında yer alan bir Marksist, Carlos Balino da verdi. 1904'de bir İşçi Partisi kurulmuş, 1905'de Sosyalist İşçi Partisi adını almıştır. 1925 yılında, Carlos Balino ile 1939'da, genç yaşında, Meksika'da diktatör Machado'nun gizli polisi tarafından öldürülen efsanevî Julio Antonio Mella'nın önderliğinde Komünist Partisi (14) kurulmuştur.

1946 yılına gelindiğinde Komünist Partisi'nin, özellikle işçiler arasında çok sayıda üyesi, geniş etkisi vardı. Onun yardımıyla Küba halkı yıllarca yiğitçe mücadele etmiştir. Binlerce kişi bu mücadelelerin kurbanı olmuşlardır; hapse atılmışlar, işkence görmüşler, öldürülmüşlerdir.

Ne 26 Temmuz 1953'de Moncada kışlasına, ne 13 Mart 1957'de Batista'nın sarayına saldıranların, ne de Aralık 1956'da **Granma** ile denize açılanların kutsal anısını kimse gölgeleyemez.

Ancak, Küba halkının 1950 öncesindeki mücadelesini boşlayarak, sadece Batista yönetiminin son döne-

mindeki silâhlı eylemler üzerinde yoğunlaşarak Debray'nin yazdıkları, Küba devrimine ilişkin, birçok önemli olguyu bir yana bırakan bir görüşün ortaya çıkmasına yol açmıştır. Debray ve onun temel sonuçlarından birçoğunu benimseyenler, 1933'de Machado diktatörlüğünün yıkılmasında mücadeleleri belirleyici olan, 1939'da Batista'nın yenilgisini etkileyen ve daha çok değilse de, aynı ölçüde Küba devriminin sosyalist evresine hızla geçişte rol oynayan Komünist Parti ile Küba işçilerinin yaptıkları büyük özveriyi görmemezlikten gelmek için belli bir saygısızlık göstermişlerdir.

İşçilerin grev hareketlerinin gerçekte artmaya başlaması 1925 yılında Komünist Partisi'nin kurulmasından sonradır. 1927'den sonra, dokuma, ayakkabı sanayii, şapka sanayii ve ulaşımda bir dizi ekonomik grev baş göstermiştir. Komünistler bu mücadeleler içinde, işçilere, eylemlerinin kapsamını genişletmeleri ve Machado diktatörlüğünü devirmek için savaşmaları gereğinin kavranmasında yardım etmişlerdir. Küba komünistleri 1925 yılında üçlü bir kaybın acısını çektiler: Carlos Balino öldü, Parti Genel Sekreter'i Miguel Perez sürgün edildi ve Julio Antonio Mella, Machado'nun adamlarının kendisini vurdukları Meksika'ya sığınmaya zorlandı. Parti'nin önderliğini, aynı zamanda Küba İşçileri Ulusal Konfederasyonu'nun da önderlerinden biri olan Rubén Martinez Villena üstlendi.

«1930 yılı başlarında», diye yazar Fabio Grobart (15), «Parti'nin işçiler arasında kazandığı otorite ve güven, grev hareketiyle birlikte öyle bir düzeye erişmişti ki, tecrit edilmiş mücadelelerden tüm işçi sınıfının yer alacağı eylemlere geçmek olanağı çıktı.»

20 Mart 1930, Latin Amerika Birliği Federasyonu tarafından, işsizlerin isteklerinin desteklenmesi için kıta günü olarak saptandı. Kıta Federasyon'u üyesi

olan Küba İşçileri Ulusal Konfederasyonu bu eylem gününe katılmaya hazır olduğunu bildirdi, «açlık yürüyüşleri» düzenlemeye başladı. Machado'nun yanıtı Ulusal Konfederasyon'u yasa dışı saymak oldu; Federasyon buna, sadece işsizlerin isteklerini değil, Konfederasyon'un yasaklamasını da protestoya yönelik, 20 Mart günü için yapılan genel grev çağrısı ile yanıt verdi. Bu, Küba tarihindeki ilk genel grevdi; ve önemine Machado'nun vahşî diktatörlüğüne karşın düzenlemiş olması da ekleniyordu.

«20 Mart'taki genel grev», diye yazar Grobart, «tam bir başarıya ulaştı. İki yüz bini aşkın işçi ve memur 24 saatlik bir greve gitti. Üretimin, ticaretin ve kentsel ulaşımın durdurulması Havana ve Manzanillo'da tamdı (16).»

20 Mart 1930'daki genel grevi «o zaman bir Marksist - Leninist Parti tarafından yönetilen ilk kitle eylemi» olarak tanımlayan Grobart, bu genel grevin ve kırk gün sonra Havana'da ve öteki kentlerde yapılan büyük 1 Mayıs gösterilerinin «Machado'ya karşı yürütülen mücadelenin görüntüsünü değiştirdiği»ne, öğrencileri ve başkalarını da mücadeleye çektiğine ilişkin değerlendirmeyi yapar.

«İşçi sınıfının eylemlerinden cesaret alan üniversite öğrencileri kendilerini etkin savaşın içine attılar; onları lise öğrencileri izledi. Eylül 1930'daki Rafael Trejo'nun öldüğü yiğit öğrenci gösterileri 20 Mart ve 1 Mayıs günleri proletarya eylemlerinin verdiği kahramanca örnekten esinlenmişti kuşkusuz. Birçok işçinin de katıldığı bu gösterilerde, Julio Antonio Mella'nın ilk kez 1923'deki birinci öğrenci kongresi kararlarından birinde belirtilen eski düşünü yeniden billurlaştı: 'Öğrenciler ile işçiler arasında, emperyalizme karşı, daha

âdil bir sosyal rejim için mücadelede daha yakın birliğin zorunluluğu» (17).

Eylül 1930'daki öğrenci gösterilerinin, Machado'ya karşı yürütülen mücadelenin bir bölümü olarak önemi sık sık belirtilmiş, ama, Grobart'ın da haklı olarak yorumladığı gibi, «20 Mart genel grevi, ölçeği, içeriği ve yansımalarından ötürü, Machado zorbalığına son veren ve emperyalizme karşı mücadeleyi derinleştiren büyük halk hareketinin başlangıcı olduğu gerçeğine karşın, açık bir tarihsel haksızlıkla boşlanmıştır.»

Grobart, 20 Mart grevinin işçi hareketinin kendi içinde de temelden bir değişim sürecini başlattığına değinir. «İşçi sınıfı, kendi programı ve kendi politikası olan etken ve bağımsız bir devrimci güce dönüşmeye başladı. » Parti, çalışmalarını Havana ve öteki kentlerin çevresinden ötelere yaygınlaştırdı; köylüler arasında çalışmak, 'köylü birlikleri (18)' kurmak, şeker plantasyonları ile şeker fabrikalarında çalışan işçileri örgütlemek üzere kırsal alanlara uzandı. Küba işçi sınıfının bu kesiminin en önemli, en kalabalık, en çok sömürülenler arasında bulunan ve Küba'nın belli başlı sanayileri tarafından istihdam edilen kesim olduğunu anlamıştı. Komünistler şeker işçilerini örgütlediler; onları, günde sekiz saatlik çalışma, ücret artışları, sendikal haklar, işsizlik sigortası, grev hakkı için yaptıkları mücadelede yönettiler. «Kısa bir süre içinde,» diye yazar Grobart, «komünistler, işçilerin büyük grev hareketinin can damarı oldular.»

Ağustos 1933'de, Machado diktatörlüğünün devrilmesine yol açan ikinci genel grevde doruğuna ulaşan, kentlerdeki işçilerin ve öğrencilerin mücadelelerinin yanı sıra Küba şeker işçilerinin grev hareketleri oldu.

1933 yılı, Las Villas eyâletindeki şeker işçilerinin

bir greviyle başladı. Sekiz saatlik işgünü ve ücretlerinde iyileştirme istekleriyle bir dizi şeker fabrikasına el koydular. Yönetimi halkın artan mücadelesinin etkisiyle giderek zayıflayan Machado'nun yakın düşüşünden korkan Amerika Birleşik Devletleri müdahale etmeye kalkıştı. Küba'daki büyükelçisi Sumner Welles'in burjuva muhalefetiyle, Machado'nun barışçı yollarla çekilmesi ve yerini başkasının alması konusunda, halk lehine önemli ödünler vermeksizin, bir uzlaşmaya varacağını umuyordu.

Amerika Birleşik Devletleri'nin bu müdahale girişimi, Küba İşçileri Ulusal Konfederasyonu'nun, Öğrencilerin Devrimci yönetiminin, Komünist Partisi'nin Öğrenciler Sol Kanat ve Anti-Emperyalist Birliği'nin karşı çıkmasında anlatımını bulan yaygın bir muhalefetle karşılaştı. Temmuz 1933'de, işten çıkarmaları protesto amacıyla otobüs sürücüleri greve gittiler. Aynı ay içinde Ulusal Şeker İşçileri Sendikası İkinci Ulusal Konferansı Camagüey'de toplandı. Ulusal Konfederasyon, Uluslararası İşçi Savunması, Anti - Emperyalist Birliği, Genç Komünistler Birliği ve Küba Komünist Partisi'nin temsilcileri yanı sıra şeker fabrikaları ve plantasyonlarından da yetmiş delegenin katıldığı Konferans, gelecek hasat mevsimi boyunca işçilerin isteklerine ilişkin mücadelenin taktikleri üzerinde çalıştı.

1 Ağustos'da, Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin organı olan **El Trabajador** grev hareketinin yaygınlaştırılması ve «kana susamış Machado» ile Amerika Birleşik Devletleri'nin «arabuluculuk» girişimine karşı yoğun mücadele için çağrıda bulundu. Grev, yardım komitelerince arkalanan grev komiteleri tarafından ülkenin içlerine sıçradı ve hızla yaygınlaştı. Machado

kanla önlemek istedi grev hareketini. İstifa ettiğine ilişkin bir söylentinin yayıldığı 7 Ağustos günü, binlerce kişiyi, birliklerinin makineli tüfek ateşiyle biçmek üzere bekledikleri Havana sokaklarına itti. Bu barbarca misilleme Machado rejimine karşı döndü. Grev hareketi, «Machado Yıkılmalı» sloganı ile ulusal bir ayaklanmaya dönüştü; 12 Ağustos'da diktatör devrildi (19).

Küba komünistleri, sonraki yirmi yıl içinde kentteki ve kırsal alandaki işçileri örgütlemeye hazırdı. 1951 yılında Dünya Bankası için hazırlanan **A Report on Cuba (Küba Üzerine Bir Rapor)**, Küba komünistlerinin, Küba işçi hareketi üzerinde kesin etki kurmalarını sağlayan «üstün çalışmaları, bağlılıkları, eğitim ve taktik becerileri»nden söz eder. Bir hıristiyan reformisti olan Felipe Zapata, komünistlerin «üstün yetenekleri, ilkelere bağlılıkları ve moral güçleri»yle işçilerin desteğini nasıl kazandıklarını anlatmıştır (20).

1930'larda, 1940'larda, 1950'lerde de, Batista'nın devrilmesinden sonra olduğu gibi, şeker işçileri önemli bir rol oynadılar; Küba proletaryasının bu önemli kesimi arasında PSP (Sosyalist Halk Partisi)'nin kesin bir etkisi vardı.

Komünist sendika önderi Jesus Menendez çarpıcıydı. Doğduğu Constancia Fabrikası'ndan hem komünist, hem de bir zenci olmak gibi ikili bir «suç»tan ötürü kovulan Küba'nın büyük işçi önderlerinden Jesus Menendez, 22 Ocak 1948'de öldürülmesini tezgâhlayan şeker şirketlerinin sürekli hedeflerinden biriydi. Sonraları Moncada savaşının şehit kahramanlarından biri olacak olan Abel Santamaria da aynı şeker fabrikasındandı.

Amerikalı gazeteci Joseph North, 1959 zaferinden hemen sonra Küba'ya geldiğinde, kendisine. Küba ko-

münistleri ve onların gençlik kesiminin Batista rejimi sırasında yazdıklarını içeren bir çuval gösterilmiştir. Çuvalda, arşivler için her şeyden bir nüsha vardı ve altı ayak yüksekliğindeydi. Ücretler, düşük kiralar, konut, sağlık ve demokrasi üzerine yazılmış yaprakları, broşürleri içeriyordu.

«Bunların tümü, üniformalı ve sivil polislerin bu tehlikeli işe bulaşmış herkesi didik didik aradıkları, diktatörün terör yönetimi altında gizlice yazılmış, gizlice basılmış ve milyonlarcası gizlice dağıtılmıştır. Vay yakalananın başına gelenler (21).»

Genç Fidel Castro 1950'lerde ortaya çıktığı ve 26 Temmuz 1953'de Moncada kışlasına saldırmayı planladığında durum böyleydi.

Burada uğraştığımız olaylarla, devrimin ne 26 Temmuz 1953'de, ne de Aralık 1956'da başlamadığı, 1950'li yıllardaki olayların yüz yıllık bir mücadelenin, özellikle de 1959 öncesi altmış yılın, Küba komünistlerinin sürekli olarak katıldıkları, otuz yıldan çok da gerek önderliğini yaptıkları, gerek ağır özverilerde bulundukları bir mücadelenin birikimi sonucu olduğu gerçeğini vurgulamak istiyoruz.

Daha da önemli olan, temelde Küba komünistlerince yönetilen bu uzun ve güç mücadelenin, 1950'li yıllarda, Fidel Castro'nun ve arkadaşlarının halktan giderek artan bir yanıt almalarını olası kılan eylemleri için ortamı olgunlaştırdığının kesin olmasıdır. Küba devrimine ilişkin yüzeysel anlayışlarına dayanarak «Küba örneği»ni sonradan başka yerlerde de taklit etmeye girişenler (silâhlı mücadeleye başlamak üzere dağlara gidenler, hattâ kentlerde başlayanlar), Castro'nun başarısının ve kendi başarısızlıklarının temel nedenlerinden birinin, büyük ölçüde, Latin Amerika'daki en güçlü Komünist Partilerinden biri olan Küba komünistle-

rinin çalışmalarından ötürü son birkaç on yıl içinde Küba halkının düşüncelerinde anti-emperyalist devrime ve sosyalist değişime karşı bir kitlesel duygu yaratılmış olması olduğunu değerlendirememişlerdir.

Lenin'in devrim koşulları yıllar boyunca olgunlaşmıştı Küba'da. Batista rejimi işleri eskisi gibi yürütmenin giderek zorlaştığını görmüş, başlangıcından başlayarak kendisine muhalefet eden burjuvazinin bazı tabakaları dışında, Küba egemen sınıfının başka kesimleri de onu bırakmaya başlamışlardı. Çalışanların büyük çoğunluğu da artık eskisi gibi yaşayamıyacaklarını giderek daha çok anlıyordu; 1953 yılında Moncada kışlasına yapılan saldırı ile başlayan silâhlı eylemlerin gösterdiği gibi, bazı kesimleri de devrim için canlarını vermeye hazırlanıyorlardı.

Slovo (22), Debray'nin kuramları üzerine değerli çözümlemesinde, Che Guevara'nın **Gerilla Savaşı**nda, Küba devriminin «bir kimsenin zorunlu olarak devrim ortamının oluşmasını beklemeyeceğini, devrimci ortamın yaratılabileceği»ni gösterdiğine dikkati çeker. Che'nin çıkardığı sonuç, Küba deneyinin «kendi çabalarıyla yaratmak yerine, gerekli tüm nesnel ve öznel koşullar hazır oluncaya dek oturup beklemeyi gerekli görenler»i yadsıdığıdır. Slovo, Glezerman'dan (23) şu ilginç alıntıyı yapar: «Kitlelerce desteklenen devrimci güçlerin kararlı eylemleri, devrim ortamının olgunlaşmasını hızlandıran bir itici güçtür sadece; eğer ülkede yeterince âlev alacak malzeme birikmişse, eğer devrimci bir ortamı yaratan nesnel koşullar varsa. Yiğitliğin ve devrimci öncülüğün belirlenmesinin kitleleri devrime iteceği düşüncesi tehlikeli bir düştür.»

Che, bir devrimcinin tüm koşullar olgunlaşıncaya dek oturup beklememesi gerektiğini, bir devrimcinin kendi faaliyetinin devrim sürecini hızlandırabileceğini

söylerken haklıydı, Glezerman da, öncünün kararlı eyleminin «yalnızca ülkede âlev alacak malzeme yeterince birikmişse» tüm devrimi ileriye götürmeye yardımcı olacağına değinirken haklıydı. Bu tür âlev alacak malzeme Küba'da birikmişti ve bu olgu, Marti ve sonradan da Küba komünistlerince yürütülen öncü çalışmayla birlikte, Fidel'in giriştiği kahramanca eylemlerin yangını başlatacak kıvılcım olmalarını sağlayan bir ortam yaratmıştı. Aynı ölçüde «âlev alacak malzeme» nin olgunlaşmadığı —ya da Küba'da olmayan başka etmenlerin devrim yolunda ağır engeller çıkardıkları— öteki Latin Amerika ülkelerinde Castro'nun gerillalarını taklit etme girişimleri üzüntüyle sona ermiştir.

Fidel Castro, 2 Aralık 1961'de yaptığı konuşmada «Sierra Maestra'daki küçük köylüler arasında Sosyalist Halk Partisi'nin etkin üyeleriyle karşılaştık», demiştir. Castro, Sierra Maestra'daki köylüler ve kırsal işçiler arasında gördüğü siyasal kavrayışın ve örgütlenme yeteneğinin yüksek düzeyinden söz etmiştir çok kez.

Böylece, ülkede devrim ortamının gelişmesi, komünistler ile ötekilerin sabırlı ve özverili çalışma yılları, 1950'lerdeki silâhlı eylemlerin verimli bir toprağa düşmesine yol açan koşulların yaratılmasına yardımcı olmuştur. Gerillalar dağdan indiklerinde kentlerdeki halk tarafından karşılanmışlar; Havana, çalışanlar devrimin yanında olduklarından bir kurşun bile atılmadan alınmıştır. Ve sosyalizme hızlı kayış 1960'larda görece kolay olmuşsa, bu sadece halkı saran hızlı değişimden (devrim günlerinde, halk, daha olağan barışçı koşullarda öğreneceğinden daha çoğunu öğrenmişti çünkü) ötürü değil, Küba komünistlerinin sosyalist propaganda ve siyasal çalışmalarıyla geçen yıllardan da ötürüydü.

Küba Komünist Partisi'nin 45. yıdönümü nedeniy-

le **Granma** şu önemli ve güzel övgü belgesini vermiştir ilk kuruculara:

> Gizli çalışmalarını gerektiren zor koşullar içinde, Küba Komünist Partisi'ni oluşturan küçük bir grup, Marksizm-Leninizmi işçiler ve köylüler arasında yayma ve sevdirme görevini üstlenmişler, halkı emperyalizme karşı, ulusal kurtuluş ve sosyalizm için mücadeleye özendirmişlerdir... Küba Komünist Partisi, işçileri ve köylüleri örgütlemek için yorulmaksızın çalışmış, sosyal kazançlar ve sosyalizmin nihaî zaferi için mücadelenin yol gösteren ışığı olmuştur... 16 Ağustos 1925'de bir avuç insanın başlattığı çabanın meyveleri şimdi, muzaffer Devrimimizde ve tüm halkımızın, azgelişmişliğe karşı savaşı kazanmak ve sosyalist, komünist bir toplum kurmak görevinin başarılmasında bulunmaktadırlar (24).

26 Temmuz Hareketi'nin, Devrimci Yönetim'in ve Sosyalist Halk Partisi'nin güçlerini birleştirdikleri Küba birleşik Komünist Partisi savaşlarının sürekliliğini ve emperyalizme karşı, sosyalizm için mücadelede Küba komünistlerinin oynadıkları tarihsel rolü kabul etmektedir böylece.

Oysa Debray şöyle değerlendirmektedir: «Parti devrim ile aynı yaştadir; 26 Temmuz 1967'de ondört yaşına basacaktır (25).» Bu değerlendirmenin, gerek Devrimin Moncada'dan yaklaşık yüz yıl önce başladığını söyleyen Fidel'in görüşüyle gerek Fidel'in yönettiği, şimdiki Komünist Partisi'ni 1925 yılında kurulan Parti'nin bir devamı olarak gören Komünist Partisi'nin resmî görüşüyle çeliştiğini belirtmek gerekir. Bu nedenle, her iki noktada da, Debray, Castro'nun düşününü temsil ettiğini ileri süremez.

Ancak, Debray'nin savının çoğu 1953-1959 dönemi

ve bundan çıkarılan sonuçlarla ilgilidir. Düşünlerini incelemenin bu aşamasında, silâhlı mücadele, gerilla savaşında siyasetin ilişkisi, ideoloji sorunu ve taktik sorunlara ilişkin kuramlarının yanı sıra, Küba devriminde farklı sınıfların ve Küba komünistlerinin oynadıkları role ilişkin değerlendirmesine gelmiş bulunuyoruz.

Debray, «Küba devrimi [nin] bir tür örgüt ve sağlam bir siyasal önderlik (26 Temmuz Hareketi) zorunluysa da, işçi sınıfının öncü bir Marksist - Leninist Partisi olmaksızın da yapılması olası olan **devrimin isyancı bir aşamasında** oluştuğu»nu ileri sürer (26). Ancak, böyle bir sav, Küba devriminin isyancı aşamasında, halkın, özellikle işçilerin İsyancı Ordu için yaygın desteğini giderek kazanan ve örgütleyen «İşçi sınıfının bir Marksist - Leninist Partisi'nin» zaten olduğu gerçeğini tümüyle boşlamaktadır; bu destek olmaksızın silâhlı mücadele başarıya ulaşamazdı. Silâhlı mücadeleyi kendisi yönetmediğinden PSP'nin bu aşamada gerçek bir öncü gibi davranmadığı ileri sürülebilir. Gene de, bu hataya karşın, PSP'nin rolü bir yana itilemez. Zorlukları ne olursa olsun, ne hatalar yapmışsa yapsın (bunlara ilerde değineceğiz), PSP devrimin zaferi için gerekliydi ve, gördüğümüz gibi, önderlerini ve kahramanlarını Fidel Castro ve Küba Komünist Partisi'nin mevcut önderliği, Parti tarihinin bölümü olarak saymaktadırlar.

Fidel Castro'nun, 3 Ekim 1965'de, Havana'da yaptığı, yeni birleşik Küba Komünist Partisi'nin Merkez Komitesi'nin kuruluşunu bildirdiği konuşmasında şunları söylemiş olması önemlidir: «Devrimimizin tarihinde, burada temsil edilmeyen bir kahramanlık dönemi yoktur.» Bu noktayı belirledikten sonra «birinci Komünist Partisi'nin kurucularından biri olan Fabio Grobart arkadaş», diye saymaya başlar.

Silâhlı mücadelenin kesin öncülüğünün Fidel ile 26 Temmuz Hareketi'nde olduğu kuşkusuz doğrudur. Aynı güçler, bugün de Küba Komünist Partisi önderliğinin egemen kesimleridirler, ama şimdi tek bir Komünist Partisi'nde birleşmiş olan eski PSP'nin önderleri ile uyum içinde davranmaktadırlar. Debray'nin basite indirgenmiş sunuşu, böyle bir Marksist-Leninist Parti'nin **yalnızca** mücadelenin silâhlı aşamasının bir urunu olduğu izlenimini verecektir. İlerde göreceğimiz üzere, gerçekte olan bu değildir.

ÖĞRENCİLER VE İŞÇİLER

Buraya dek Küba işçi sınıfını ve onun sürekli olarak zorbalığa karşı savaşmış, 1933 yılında diktatör Machado'nun devrilmesine yardım etmiş, onun devrilmesi ile Moncada saldırısı arasında geçen yirmi yılı aşkın bir süre Machado'nun yerini alanlara karşı mücadele vermiş partisini, PSP'yi gördük. Ayrıca, işçilerin bu eylemleri, Fidel'in silâhları ele almasının destek göreceğini ve kesin zaferi bekleyebilmesine yol açan koşulların yaratılmasına da yardımcı olmuştur.

Ancak bunların hepsi, Debray için kapalı bir kutu gibi görünmektedirler. İşçilere hiç bir inancı yoktur ve «kent proleterleri burjuvalaştırabilir» diye uyarıda bulunmaktadır (27).

Bir başka yerde de, «yüzyıllarca süren 'sosyal barış' tarafından, feodal bir rejimde nefes alamayan... cahil köylüler» den söz etmektedir (28). Bu köylüler «düşünme„ yansıma ve okuma süreciyle uyandırılamaz ya da siyasal bilinç elde edemezler», diye yazmaktadır.

Öyleyse, Debray'ye göre, devrimi yönetecek kim kalmaktadir geriye? «Tarihin şakası», diye yazar, «bu

öncü rolün, kesinlikle, sınıf mücadelesinin en yüksek düzeyine girişecek olan öğrencilere ve devrimci aydınlara verilmesini buyurur (29).» Ve yineler: «Öğrenciler, Latin Amerika'daki devrimin öncüleridir (30).» Debray'ye göre, silâhları alarak devrim yapmaya girişecek, böylece kendiliklerinden siyasal bir kavrayışa ulaşamayacak olan cahil köylüler, gerilla örneğinden esinlenerek feodal uyuşukluklarını sarsacaklardır. Debrey'nin Küba devriminde sınıfların rolüne ilişkin görüşlerinin toplu sonucu işçi sınıfına kara çalmak, sadece öğrencilerin ve aydınların çabalarıyla kazanılabilecek olan köylülüğü de temel devrimci güç olarak yükseltmektir. Küba'da kırsal nüfusun devrimci ordunun bel kemiğini oluşturduğunu ya da Fidel Castro, Che Guevara gibi devrimci aydınların mücadelenin önderliğinde önemli rol oynadıklarını (Lenin ve 1917'deki Bolşevik önderlerin birçoğunun, Mao Tse-tung ve Chou En-Lai'ın, Gramsci ve Togliatti'nin devrimci aydınlar olduklarını nasıl unutmuyorsak) kimse yadsımayacaktır. İşçi hareketine sokulan Batista'nın adamı Mujal ve öteki reformist sendika önderlerinin etkisiyle Küba işçi sınıfının bazı kesimlerinin ekonomist olma eğilimleri ve Batista'ya karşı siyasal mücadeleye girmedeki gönülsüzlükleri doğrudur. Ancak, bu gerçeklerden, Debray'nin çıkardığı gibi genelleştirilmiş sonuçlar çıkarmak tümüyle yanlış olacaktır.

Fidel, Raul ve Che gibi aydınların oynadıkları önemli rolün tam olarak kabul edilmesi gerekir. **Granma** ile denize açılanların arasında olduğu gibi, Moncada kışlasına saldırıda yer alanlar arasında da eylemi başlatan ve planlayan, silâhlı mücadelenin başlamasına karar verenler içinde bir grup aydının bulunduğu bir gerçektir. Yanlış olan, bundan, **tümü** aydınların ve öğrencilerin sorunuymuş, «kent tarafından burjuvalaştırı-

lan» işçiler çok kayıtsız, çok yozlaşmış ve katılmaktan korkarmışcasına bir yanda durmuşlardır izlenimini ya da sonucunu çıkarmaktır. (Bu eylemlere katılanların en çok tanınanları aydınlar olduğundan tüm sosyal sınıfların davranışına ilişkin sonuçlara varmak çok tehlikeli olacaktır. Hiç kimse, Ekim 1917 Devrimi'nin Lenin ve öteki öndegelen Bolşevikler aydın olduklarından aydınlar tarafından yönetildiğini ileri süremeyecektir. Bizim üzerinde durduğumuz bireyler değil, sınıflardır; Ekim 1917'deki öncü sınıf da işçi sınıfıydı.)

Moncada ve **Granma** girişimlerine katılanların sosyal ve sınıfsal bileşimlerinin bilimsel bir incelemesi, Debray'yi izleyenlerce doğru kabul edilenden oldukça farklı bir tablo çıkartır ortaya. Debray'nin kendisi, onu izleyenlerin varsayımlarından ya da söylediklerinden ötürü belki suçlanamaz, ama asla karşı çıkmak sıkıntısına katlanmadığından da, bu inançlarının geçerliliğinin sorumluluğundan bütün bütün kurtulamaz.

New York Times'da ilk kez Castro'nun gerilla güçlerinden söz eden Herbert Matthews, Fidel ile birlikte Moncada saldırısına katılanların «yaklaşık hepsi[nin] öğrenci» olduğunu ileri sürer(31). Bunu Huberman ve Sweezy de yinelerler: «Çoğu öğrenci ya da mezundu (32).» O'Connor (33) ve şaşırtıcı olarak Gil Green (34) de paylaşırlar: «Gerilla savaşını başlatan öğrenci gençlik aslında orta sınıftandı.» Mitler böyle yaratılır işte. Gerçekte, çoğu sol çevrelerde bu değerlendirmenin öğrencilerin birincil rolüne ilişkin olduğuna az ya da çok inanılır.

Ama gerçekler nedir? Moncada kışlasına yapılan saldırıda fiilen yer alanlar üzerine dikkatli bir sosyal inceleme yapan Hugh Thomas, «Moncada saldırısında yer alan tek örgütlü öğrenci grubu, son dakikada vaz geçen beş kişiydi», demektedir (35). Katılanlar arasın-

da, sadece bir öğrencinin, 1965 yılında İçişleri Bakanı olan Ramiro Valdes'in ve üniversiteyi yeni bırakmış olan Raul Castro'nun adını vermektedir. Geri kalan 165 kişi arasında, Fidel Castro'nun kendisinden başka, «yüksek öğrenim görmüşe benzeyen» yedi kişiden söz eder Thomas. «Çoğunun lise öğrenimi bile görmemiş olmaları olasıdır. O tarihte Castro'yu izleyenlerin çoğunluğu, terim nasıl algılanırsa, köken itibariyle orta sınıftandı açıkça.»

Thomas'ın, gerekli bilgiyi elde edebildiği katılanlar üzerine çözümlemesinin dökümü şöyledir: 10 fabrika işçisi, 8 tezgâhtar, 8 başka kentsel işçi, 5 tarım işçisi, 9 aydın (öğrencilerden, avukatlardan, muhasebecilerden, bir doktor, bir diş doktoru ve bir haritacıdan oluşmaktadırlar), bir çiftçi ve birkaç tane zenaatkâr ya da küçük esnaf (kasap bakkal, çöpçü, saatçi, debbağ, fotoğrafçı). Thomas'ın saydığı elli uğraşıdan otuzu şu ya da bu biçimde ücretli çalışmayı içermektedir ve bunlar en büyük grubu oluşturmaktadırlar.

Bu çözümleme, 2 Ağustos 1970'de **Granma**'nın İngilizce baskısında, 72 şehidin anısına yayımlanan fotoğraflarla uyuşmaktadır. **Granma**, fotoğrafı yayımlanan 72 kişinin yanı sıra, fotoğrafı olmayan, ama işinin ayrıntıları verilen dört kişinin daha adını anmaktadır. Fotoğrafların altındaki yazılar Moncada'da ölenlerin sınıf bileşimini açık seçik belirtmektedir: Öğretmen, sağlık işçisi, satış memuru, sürücü, elektrik işçisi, doktor, bir cenazecide çalışan memur, sürücü yardımcısı, inşaat işçisi, memur, memur ve fotoğrafçı, duvarcı, marangoz, muhasebeci, santrfüj operatörü, küçük çiftçi istiridye satıcısı, sütçü, bir kiremit fabrikasında işçi, park bekçisi, barmen, yükleme işçisi ve kasap, marangoz, memur, saç ışçısı ve çiçek satıcısı, duvarcı ve fırıncı, çiftçi, memur, işçi ve atlet, ayakkabıcı, inşaat işçisi ve

öğrenci (sonradan **Granma** çıkartmasında ölmüştür), pazar yeri sahibi (sonradan **Granma** çıkartmasında ölmüştür), öğretmen, memur, fırın işçisi, denizyolu acentesi, fotoğrafçı, et paketleme işçisi, mandıra işçisi, banka memuru, lokanta işçisi, rıhtım işçisi, boksör, gezgin satıcı, inşaat işçisi, ulak, kültür işçisi, tarım işçisi, duvarcı, öğrenci, çiftçi, doğramacı, duvarcı çırağı, çiçekçi, sanayi işçisi, taş ocakçı, mutbak yardımcısı, aşçı, inşaat işçisi, daktilo ve çiftçi, bira fabrikası işçisi, şeker fabrikası işçisi, sürücü, sanayi işçisi, çiftçi, debbağ (sonradan **Granma** çıkartmasında ölmüştür), boyacı (**Granma** çıkartmasında ölmüştür), tezgâhtar (sonradan Sierra Maestra'da ölmüştür), gezgin satıcı (Sonradan Sierra Maestra'da ölmüştür), park bekçisi (sonradan yeraltı mücadelesinde ölmüştür), soğutucu teknisyeni (yeraltı mücadelesinde ölmüştür) ve radyo teknisyeni (sonradan yeraltı mücadelesinde ölmüştür).

Granma'nın sağladıkları ile Hugh Thomas'ın verdikleri arasında biraz çelişki varsa da, bu farklar o denli küçüktür ki, Thomas'ın çıkardığı sonuçları değiştirmezler asla. **Granma**'da sıralanan yetmiş iki ad ve uğraşı içinde sadece iki tane öğrenci vardır, ancak bir avuç dolusu da aydın çıkar. Çok sayıda zenaatkâr ve düşük nitelikte proletarya dışı kimseler varsa da (çiçekçi, marangoz, istiridye satıcısı, vb), çoğunluğu, şu ya da bu biçimde ücretli işçidir ve yaklaşık otuz tanesi kol ya da sanayi işçisidir (36).

Ve böylece, Moncada saldırısına katılanların «yaklaşık hepsi öğrenci»ydi miti Herbert Matthews'den çıkar, başkalarınca yinelenir ve Debray, işçilerin rolünü azımsayarak, öğrencilerin ve aydınların rolünü büyüterek bu mitin sürüp gitmesine yardımcı olur. Debray'nin anti-emperyalist mücadeleye içten bağlılığı nedeniyle, görüşlerinin bazılarını fiilî gerçeklerin ışığında

yeniden değerlendirmekten kaçınmayacağı umulur.

Sadece Moncada şehitleri arasında bulunmaz çok sayıda işçi; Hugh Thomas'a göre, **Granma** çıkartmasına katılanlar için de aynı tablo çıkar ortaya. «Çoğu», diye belirtir Thomas, «gene orta sınıf kökenliydi.»

13 Mart 1957'de, Devrimci Yönetim tarafından yürütülen Cumhurbaşkanlığı Sarayı saldırısı ve Reloj Radyosu'na el konması, Küba devrimine öğrencilerin katılmasını gösteren en güçlü göstergelerden biriydi; ama burada bile, **Granma**'nın yazdığına göre (22 Mart 1970 tarihli İngilizce baskısı), o gün ölen «devrimciler... temelde genç öğrencilerden ve **işçiler**den oluşuyor»du (altını **Granma** çizmiş) Gerçekler işçilerin kaçınmadıklarını bir kez daha göstermektedir.

Küba devriminde çeşitli sınıfların rolü üzerine Castro'nun da şunları söylediğini belirtmek yersiz kaçmayacaktır: «Katılanların hepsi... alçakgönüllü, işçi sınıfı çıkışlı genç insanlardı; işçiler, köylüler, çalışan insanların çocukları, memurlar (37).» O'Connor bu değerlendirmenin doğru olmadığını ileri sürer; ama öğrencilerin, aydınların ve serbest meslek sahiplerinin esas elebaşları olduklarına ilişkin kendi savını doğrulayacak bir kanıt vermez (38).

KÜBA KOMÜNİSTLERİ VE BATİSTA'YA KARŞI MÜCADELE

Peki, bir sınıf olarak işçilerin ve partileri PSP'nin silâhlı mücadele dönemindeki rolleri ne olmuştur? Debray, işçilerin pek az rolleri olduğunu, PSP'nin rolünün daha da az olduğunu yazarken haklı mıydı?

Küba komünistlerinin, Küba halkının 1953 öncesinde verdiği uzun mücadeledeki önemli role ve Fidel ile

Komünist Parti'nin şimdiki önderlerinin, Küba komünistlerinin Batista'ya karşı mücadele dönemi boyunca eylemleri ve rolleri arasında bir süreklilik olduğuna ilişkin görüşlerine zaten değinmiştik.

Doğru bir sonuca varmak için 1953 - 1959 dönemi çok daha karmaşıktır. 10 Mart 1952'de, Batista **hükümet darbesi** yaptığında, Küba'da onu ilk suçlayan parti PSP idi. Oriente, Camagüey ve Las Villas eyâletlerinde 10 Mart'ı protesto için kitleleri sokaklara döken, darbede Amerika Birleşik Devletleri emperyalizminin rolünü açığa çıkartan oydu. Bu önemlidir; çünkü, o tarihte Batista zorbalığını devirmek için Amerika Birleşik Devletlerinin kendilerini destekleyeceğini sanan Batista'nın bazı muhalifleri vardı.

PSP, Batista'ya karşı çıkmakla kalmadı, Amerika Birleşik Devletleri'nin rolünü de açığa çıkardı. Ulusal egemenliği elde etmek, halka demokratik haklarını vermek, toprak reformunu uygulamak, işçi sınıfı birliğini ve sendikal demokrasiyi özendirmek, ırk ayrımını sona erdirmek, kamu hizmetlerini ulusallaştırmak ve ülkenin ekonomik bağımsızlığını sağlamak için sanayileşmeyi uygulamak üzere demokratik ve halkçı bir programı geliştirdi ve açıkladı. Silâhlı kuvvetlerde (39), ulusal egemenliğin ve halkın kazançlarının gerçek bir koruyucusu olması için temizlik yapılacağını ve yeniden kurulacağını belirtti. Bu programın gerçek bir halkçı demokrasiye, ve ulusal egemenliğe, devlette köklü değişikliklere, ekonomik ve sosyal yeniden kuruluşa dönük temel yönleri, halkın Batista'ya karşı mücadelesinin sadece onun devrilmesiyle sınırlanmadan, devrimci dönüşüme de olanak sağlayan biçimde yönlendirilmesine neden oldu.

Küba Bunalımına Demokratik Çözüm olarak tanınan PSP'nin bu programı, 1957 yılında, onda sadece

âcil istekleri değil, en az onun kadar önemli olarak temel değişimi de gören PSP Ulusal Komitesi tarafından geliştirildi ve tamamlandı.

Ağustos 1960'da, Batista'nın devrilmesinden sonra bunu PSP'nin Sekizinci Ulusal Kongresi'ne açıklayan Genel Sekreter Blas Roca şunları söylemiştir:

> Bugün, bu planın önemini çok daha iyi değerlendirebiliriz. Batista zorbalığın yok edilmesinin kişilerde bir değişiklikle sınırlanamayacağı, Küba'nın gerçek durumunun bir rejim değişimini, sistem ve kurumlarda derin bir değişimi gerektirdiğinin ulusça anlaşılmasına ve yaygınlaşmasına etkin ve güçlü bir katkıydı. Yüklenilen değişikliklerin sadece siyasal ve yönetsel değil, niteliği itibariyle temelde sosyal ve ekonomik olduklarını gösterdiklerinden, Batista hükûmetine karşı mücadelenin, bu rejimin yarattığı ve sürdürdüğü yarı - sömürge yapıya ve emperyalist yönetime karşı mücadeleden soyutlanamayacağını gösterdiklerinlerinden etkindiler... Âcil istekler ve temel çözümlerine ilişkin doğru bir tavır... zorbalığa karşı mücadeleyi sadece siyasal değişikliklerle sınırlama girişimini ortadan kaldırmada ve zorbayı izleyecek yeni hükûmetin de, zorbanın kendisi gibi, emperyalizme bağımlılığı sürdüreceğini uman emperyalizm yandaşlarının etkisinin yok edilmesinde çok önemli bir etmendi (40).

26 Temmuz 1953 günü, Fidel Castro ve onu izleyenler Moncada kışlasına saldırdıklarında PSP yasa dışı ilân edildi ve Ocak 1959'da Batista'nın devrilişine dek mücadelesini yürüttüğü yeraltına indi. Blas Roca'nın doğru olarak değerlendirdiği gibi, bu çalışma «yakalananların hepsi işkence gördüklerinden, aşağılandıklarından, tecavüze uğradıklarından ve çoğu

acımasızca öldürüldüğünden büyük yiğitlik, ilkelere bağlılık, yetenek ve öngörü gerektirirdi. Kendilerini böyle bir durumda bulanların büyük çoğunluğu, Parti'nin kendilerine verdiği eğitimin ve kararlılığın etkili olduğunu gösteren kahramanlar gibi davrandılar (41).»

PSP, Küba halkının çeşitli kesimleri, öncelikle de işçiler içinde değişik eylemler geliştirmekte özellikle etkiliydi. Bu, işçilerin eylemlerinin âcil ekonomik iyileştirmeler isteyen istekler olmaktan çıktığı Aralık 1955'de ve Ağustos 1957'de yüksek ve militan bir düzeye ulaştı. Aralık 1955'deki ulusal şeker grevi, yasa dışı olan PSP'nin ve koşullarını savunmak için işçilerin kurdukları komitelerin yürüttüğü büyük kışkırtma çalışmalarıyla ileri götürüldü. Grev dikkate değer bir ölçüde militandı ve tüm şeker rafinerilerini içermekteydi.

> Şeker sanayii dışındaki işçilerin de çoğu hemen katıldılar. Şeker rafinerilerinin yakınındaki ya da onlara bağlı kentler ölü kent olarak ilân ettiler kendilerini. Santa Clara'da ve öteki yerlerdeki coşkun kitleler ana karayolunu kapadılar. Camagüey ve La Habana eyâletlerindeki bazı şeker kentlerinde, kitleler, silâhsız olmalarına karşın, duruma egemen oldular. Mücadeleye gidildiğinde, sadece fark (42) ödemesi istemedi kitleler, zorbalığın yıkılmasını da istediler. Caddelerdeki mücadeleye katılan kitlelerin yineledikleri slogan 'Suçlu hükûmet yıkılmalıdır'dı (43).

Önemli bir militan sendika önderi ve Küba İşçileri Konfederasyonu Genel Sekreteri olan, Batista Hükûmeti tarafından bu görevden alınıp, sürgüne gönderilinceye dek de bu görevi yürüten Lazaro Pena şöyle yazar:

> Aralık 1955 sonunda, Küba diktatörü Fulgencio Batista, çalışan insanların öfkesine karşı kilitli

ve savunulan ülkenin en büyük askerî kışlasında korku dolu altı gün geçirdi; Amerika Birleşik Devletleri büyük elçisi tatilini yarıda keserek, perde arkasındaki denetimini sürdürmek üzere aceleyle adaya döndü.

Bu ayaklanmanın nedeni, 26 Aralık'tan 31 Aralık gününe dek süren, sadece şeker işçilerini değil, dağıtım işinde çalışan işçileri, tütün işçilerini, demiryolcuları, öğrencileri, küçük dükkân sahiplerini ve serbest meslek sahiplerini de içine alan altı günlük genel grevdi (44).

126 belediyeden altmışı «ölü», bir başka deyişle tüm ekonomik, ve sosyal faaliyetin durduğu yerler olarak ilân edildi. Bazılarında, kentleri işçiler ele geçirdiler pratik olarak. Grevlere, hükûmetin silâhlı kuvvetler ile yanıtladığı kitle gösterileri eşlik etti. Birkaç işçinin askerler ve silâhlı polis tarafından öldürüldüğü bildirildi.

Bu eylemlerden sonra, işçiler, giderek terörü ve siyasal tutuklulara kötü davranılmasını protesto eden daha doğrudan siyasal sloganlarla mücadeleye başladılar. İşçilerin kitlesel öfkesi, 1 Ağustos 1957'de Frank Pais ve Raul Pujol'un öldürülmesiyle boşaldı ve Santiago'da yoğun bir grev başladı. Oradan tüm Oriente eyâletine, sonra da Camagüey'e, Las Villas'a ve Pinar del Rio'ya sıçradı. «Beşinde [Ağustos], Havana'daki işçi sınıfı kesimlerinin çoğu katıldıklarında, grev, pratikte tüm ülkeyi sardı (45)».

1958 GENEL GREVİNİN BAŞARISIZLIĞI

Nisan 1958 grevi bambaşka bir sonla karşılaştı; Debray, bu başarısızlığı, Küba devriminde, bundan çıkardığı sonuçla da genel olarak çoğu Latin Amerika

devrimlerinde «dağ»ın ve «kent»in göreli rollerine ilişkin savı için kullandı. Ama, 1958 greviyle ilgili gerçekler, Debray'nın savına bu noktada hiç bir biçimde hizmet etmezler; tersine çürütürler.

Debray, «dağın burjuvaziyi ve köylü öğeleri proleterleştirdiği, kentin ise proleterleri burjuvalaştırabileceği (46)» kuramını geliştirerek, 1958 grevinin başarısızlığında, başarısızlığı «burjuvalaştırılmış» kentsel nüfusa yüklemenin tanıtını bulmaya çalışır (47). Bu grevin çözümlemesini işçilerin ve köylülerin göreli rollerine ilişkin savının dokusunda yaptığından, okuyucularının, başarısızlığın bir bakıma işçi sınıfının başarısızlığı olduğu sonucunu çıkarmaları anlayışla karşılanmalıdır.

Debray'nin bunu yazmadığını kabul etmek gerek. Başarısızlıkta kentteki küçük burjuva önderlerince taşınması gereken ağır sorumluluğa da değinmektedir. Ama, Debray'nin devrimde sınıfların rollerine ilişkin bilimsel açıklıktan yoksun olması, yazdıklarından işçilerin ve köylülerin yüklendikleri rollere ilişkin tamamen yanlış sonuçlar çıkmasına yol açmaktadır. Debray, işçileri küçümsemesinde ve silâhlanarak kırsal alanda mücadeleye başlamanın devrimci güçleri ve önderliği yaratacağına ilişkin oldukça romantik umudunda Fanon'a yaklaşmaktadır açıkça.

Debray'ye göre, «kentliler» tarafından zorlanmış olan 1958 grevini Fidel desteklemiştir. Bunun, Fidel'in «kentte ne olacağını kentlilerin saptaması gerektiği» temelinden hareket etmesinden ötürü olduğuna değinir. Sınıfsız «kentliler» deyimiyle sorunu örter Debray; olayların da göstereceği üzere, yalnızca bazı «kentliler» bir eyleme karar vermişlerdi çünkü, kuşkusuz kentlerdeki işçilerin bağımsız bir girişimi değildi.

«Yönetici sınıf tüm baskı ve ezme araçlarına sa-

hiç olduğundan» grevin kırıldığını ileri sürer Debray. Daha da ileri gider; başkentte bir **coup d'état** yapmak, İsyancı Ordu tarafından yönetilen bir hükûmet yerine, Batista'nın yerini alacak «sivil» bir hükümet istediklerinden grevi destekleyen «kentin» devrimi «tehlikeye soktuğunu» ileri sürer.

Görüşünü desteklemek için, Debray, Che Guevara'dan oldukça çok alıntıya yer verir. Sav, Che'nin sözlerine yer vermeyi haklılaştıracak ölçüde önemlidir:

> Nisan grevi neden başlatıldı? Silâhlı mücadeleye ilişkin kararların alınmasında çok önemli oldukları saptanan öğelerin taban tabana zıt yorumlarında kendini gösteren, **«Sierra** (48)» ve **«Llano** (49)» olarak adlandırdığımız hareket içinde neden bir çelişkiler dizisi vardı?
>
> **Sierra,** İsyancı Ordu temeli oluşturmak üzere, bir gün iktidarı tümüyle ele geçirmek için ardı ardına savaşlar kazanmak, silâhları ele geçirmek üzere orduyla gerektiğinde dövüşmeye hazırdı. **Llano** ise, Batista diktatörlüğünü yıkacak ve bir «sivil» hükümetin kurulmasını sağlayacak devrimci bir genel grevde doruğuna ulaşacak, ülke çapında genelleştirilmiş bir silâhlı mücadeleyi yeğliyordu; bundan sonra, yeni ordu «politika dışı» olacaktı.
>
> ...Nisan grevini hazırlayan ve çağrıda bulunan **Llano** idi; bu, sonucuna ilişkin ciddî kuşkuları olmasına karşın, önleyecek gücü kendinde bulamayan **Sierra** önderliğinin onayı ve **zamanında tehlikeyi haber veren PSP'nin çekinceleriyle** yapılmıştı (siyahlar kendinindir -yazar)... Bu farklılıklar taktik ayrılıklarından da derine iner. İsyancı Ordu zaten ideolojik olarak proleterdir, mülksüz bir sınıf gibi düşünmektedir; kent küçük burjuva olarak kalmıştır, önderleri arasında geleceğin ha-

inleri barınmaktadır ve içinde geliştiği çevreden çok etkilenmektedir (50).

Che'nin kent ile **Sierra** arasındaki karşıtlığı, içerilen şeyin sınıfsal özünü hiç bir biçimde açıklamamaktadır. Zaten «geleceğin hainleri» sadece «kent»te değil, «dağ»da, İsyancı Ordu'da da —Hubert Matos ve Pedro Diaz Lanz— bulunuyordu; ve Havana'nın «kent» işçileri Ocak 1959'da kendi güçlerine dayanarak ayaklandılar, Fidel ve kahraman arkadaşlarının hiç kurşun atmadan başkenti almalarına yardımcı olan dört günlük bir genel grev sergilediler. Küba işçileri, 1955 yılında 500.000 işçinin katıldığı büyük grev ile 1957'deki grevde devrim için özveride bulunabileceklerini, ölebileceklerini ve Batista diktatörlüğüne karşı halkın mücadele ruhunun gelişmesine yardım eden, yönetime karşı duydukları öfkeyi harekete geçiren, onlara mücadele içinde gerekli deneyi veren etkin protesto eylemlerini düzenleyebileceklerini zaten göstermişlerdi. Bundan ötürü, Debray'nin, kente, düzlüğe, işçiye karşı kırsal alan, dağ, gerilla «kuramı»nı değerlendirmek için Guevara'dan alıntı yapmasının ya da 1958 Nisan grevinin başarısızlığını kullanmasının pek değeri yoktur. Debray, bir kez, daha, savını geliştirme kuşkusuyla, bazı gerçeklere gereken ilgiyi göstermiyor ya da önemsemiyor ya da gerçekten haklı görülemeyecek sonuçlar çıkarıyor gibi görünmektedir. Eleştirici gözünü Che'nin bazı görüşlerine çevirmedeki gönülsüzlüğünü yenebilseydi, belki de kendi kuramlarına da az güvenirdi.

Gerçekte, Che'nin kendisi, başka bir olayda, «kent» hakkında bambaşka bir biçimde konuşmuştu. **Granma'**dan yapılacak çıkartmayla aynı tarihte olması amaçlanan (kötü hava koşulları varışı 2 Aralığa dek geciktirmişti) Santiago de Cuba'daki Kasım 1956 ayaklanmasının yıldönümü, ayrıca Frank Pais'in öldüğü 1957

deki kahramanca eylemin anısına 30 Kasım 1964'de yaptığı konuşmada şöyle diyordu Che Guevara:

> Bugün ölümlerini andığımız şehitler, Santiago kentindeki devrimin iki yılı içinde ölen şehitler zincirinin halkalarıdır. Her gün, burada, bu kentte ve İsyancı Ordu saflarında oğulları ile gurur duyan insanlar Küba'nın özgürlüğü için öldüler (51).

Che, birinci grupta olanların çoğunun «Frank Pais'in, Santiago de Cuba'dan, gerillalara katılmak için gönderdiği» kişiler olduklarına değiniyordu. Che, Debray'nin kentin yozlaştığına ve «burjuvalaştığı»na ilişkin savını tümüyle yalanlayan, Santiago halkı için söylediği şu güzel sözlerle sürdürüyordu konuşmasını:

> Biz, kentteki halkın karşılaştığı tehlikeleri, Batista uşaklarının koyduğu ölüm cezası karşısında gizli mücadeleyi sürdürmenin, tanınan bir devrimci için ne denli güç olduğunu sık sık düşünüyorduk. 1957 yılı Temmuz ayının sonlarına rastlayan bir gecede, İsyancı Ordu'nun iki kolu oluşturulduğunda, tüm subayların, devrimci mücadeleyi desteklemek için sürdürdükleri kahramanca ve kararlı eylemlerinden ötürü Frank Pais ve Santiago kentine bir şükran mektubu yazmalarının nedeni budur. Ama, o mektup hiç bir zaman yerine ulaşamadı; Batista diktatörlüğüne karşı isyanda Frank Pais de can verdi çünkü. Bu kenti, tüm ülke alkışlamaktadır.

9 Nisan 1958 için önerilen genel grev sıradan bir grev değildi. Silâhlı eylemlerle birlikte yürütülmesi, silâhların ve öteki faaliyetlerin ele geçirilmesi düşünülmüştü. Grev, bir anlamda, askerî bir saldırıya öncülük etmek üzere tasarlanmıştı; ancak, çok kötü örgütlen-

miş bir saldırı olarak görünmektedir. Huberman ve Sweezy'nin eleştirici yorumları, ne tür bir eylemin tasarlandığını, —grev mi, darbe mi yoksa her ikisinin bir birleşimi mi?— açıklayamamaktadır.

«Grevin sorumlusu Faustino Pérez'di» diye yazıyorlardı (grevden bir tek kişinin sorumlu olması zaten yeterince garip bir düşüncedir). «Zamanı öylesine gizli tuttuk ki, işçilerin çoğuna haber verilemedi; bomba atmakla görevli bazı yeraltı eylemcileri bombaları zamanında elde edemediler. En elverişli koşullarda bile bir genel grevi yürütmek çok güçtür; bunda ise çok önemli yanlışlar yapıldı... Hiç olmazsa Matanzas'da, Santa Clara'da, Camagüey'de ve Santiago'da geçici olarak başarılı oldu; ama en önemli kent olan Havana'da kısmen başarılı olduğundan Camp Columbia'daki birlikler, isyancıların geçici olarak iktidarı aldıkları öteki kentlere geçirilebildiler (52).»

Torres ile Aronde daha da çok eleştirmektedirler (53):

4 Nisan'dan birkaç gün önce, Havana'da, **Llano** önderleriyle Eylem ve Sabotaj sorumluları buluştuklarında, Eylem ve Sabotaj'cılar, kendilerini yalnızca siyasal yenilgiye değil, ölüme de mahkûm eden bir stratejiye açıkça karşı çıktılar. Plan onlara açıklandığında bir şey kesindi: Grev için silâhlı destek sağlamanın ötesinde bir darbeyi yürütmekle görevlendiriliyorlardı; daha da kötüsü, hiç silâh yoktu, yalnızca silâh bekleyen yüzlerce adam vardı ve işe silâh bulmakla başlamak zorundaydılar... sonunda, kaçınılmaz ölüm, **disiplin nedeniyle** benimsendi... 9 Nisan 1958'de, Marcelo Pla, inanmadığı bir eylemi, silâhlığa yapılan saldırıyı yürütmek üzere bir grup militanı ölüme götürecekti. Birkaç gün içinde, Eylem ve Sabotaj'ın sa-

vaşçı kadrolarından yüzden çoğu polis tarafından öldürülmüştü.

Bu başarısızlığın, Debray'nin pek az anlayış gösterdiği Küba işçi sınıfının başarısızlığı olmadığı bir kez daha anımsanmalıdır. Havanalı işçiler hiç bir zaman grev kararı almamışlardı; karar onlar adına alınmıştı. Çıkarlarını ve görüşlerini temsilde en çok iddiası olan parti, PSP, tüm hareketle ilgili ciddî kaygılarını açıkça belirtmişti. Bundan ötürü, Debray'nin sık sık işçi sınıfı olduğunu ima ettiği «kent»e yüklenemez grevin başarısızlığı; bu, daha çok, grevin yapılmasına karar verenlerin —ki, İsyancı Ordu'da olduğu gibi kentteki küçük burjuva önderleri de içerir— ve kabul eden «dağ» daki önderlerin başarısızlığıdır. 9 Nisan «grevi» ile birlikte yapılan silâhlı eylemlerin başarısızlığına gelince, bu da kentsel kitlelere değil, bu eylemleri tasarlayan ya da onaylayan kentteki ve İsyancı Ordu'daki önderlerin sorumluluğundadır.

Bundan ötürü, 9 Nisan, «proleter» dağa dayanmanın ve «burjuva» kente güvenmemenin zorunluluğuna ilişkin Debray'nin kuramını asla doğrulamaz. Tanıtladığı bir şey varsa, o da, grevlere ilişkin kararların işçi sınıfına danışılarak verilmesi gerektiğidir; işçilerin ve işçi örgütlerinin duygularına ve tahminlerine dayanmadan, işçi safları dışında bir grev düzenleme girişimi, 9 Nisan'ın gösterdiği gibi, korkunç bir kumardır. Belki de, PSP'nin uyarılarına daha çok önem verilseydi, bu terslik önlenebilirdi. Ama Debray, gerçekleri uydurmaya çalıştığı önceden tasarlanmış kuramı açısından olayları göstermeye yöneldiğinden bunu düşünmemektedir. Bunun Marksizmin tam tersi olması da doğaldır.

Debray'in köylüleri idealleştirmesi, «kent»e ve kentin «hainliği»ne karşı düşmanlığı, köylülerin «doğal sadeliği»ni ve «anarşik dayanışması»nı «her zaman yalan

ve ihanet kokan kentin siyasal zehiri»ne karşı ileri süren Ukranyna'lı anarşist Makhno'nun görüşlerinin ilginç bir yansımasıdır (54). Fanon da, Debray'nin köylüleri yeğlemesini, kente karşı hoşnutsuzluğunu paylaşıyordu. Fransız işçilerinin kitle örgütlerine karşı düşmanlığını birkaç kez gösteren Cohn-Bendit de Makhno'ya hayrandır.. Her üç durumda da, küçük burjuva aydınları, görünüşte, işçi sınıfından çok, temelde küçük burjuva olan köylülerle özdeşleşmeyi daha kolay bulmaktadırlar. Bu aydınların, öznel olarak, **status quo**ya karşı olduklarını göstermeleri doğaldır. Ancak, Fanon'u tartışırken de belirttiğimiz gibi, **status quo**yu destekleyenler, özellikle «ayrıcalıklı» olduklarını ileri sürdükleri ücretli işçilerle, «Batılılaşmış» ve «yozlaşmış» kentlilerle her zaman karşılaştırdıkları «yozlaşmamış» köylülere karşı beslenen bu duygudaşlığı paylaşmaktadırlar. Ne Fanon'un, ne de Debray'nin «düzen»i rahat ettirmek gibi bir niyetleri yoktur. Ama, düşünler ve kuramlar süs için değildirler. Bunlar mücadelenin silâhlarıdır. Yanlış yöne çevrilirlerse, «ben başkasını vurmak istiyordum» demek kurban için bir avunç değildir.

SİLAHLI MÜCADELE KARŞISINDA PSP'NİN TUTUMU

PSP önderliğinin, Batista zorbalığına karşı mücadelenin gelişmesi gereksinmesini Amerika Birleşik Devletleri'nin rolünü ve Batista'nın devrilmesinden sonraki devrimci değişim için geniş bir program hazırlanması ve uygulanması gereğini benimsediği açıkça anlaşıldıktan sonra, PSP'nin silâhlı mücadele ve Fidel Castro ile arkadaşlarının başlattıkları, özellikle **Granma** çıkartmasından sonraki eylemler karşısındaki tutumunu görmek gerek.

Debray'nin, kentin devrimci öncülüğü yumuşattığına, silâhlı eyleme girişmeyi güçsüzleştirdiğine ilişkin savı gerçekten doğru mudur? Ya da buna karşı önerisi nedir? Kent, kentsel nüfusun silâhlı mücadeleyi başlatmasını engelleyecek ölçüde zorbalığın baskıcı araçlarınca tutulmakta mıdır? Bence, bu önerilerin hiç biri, silâhlı mücadelede PSP'nin rolüne ilişkin yeterli açıklamaları getirememektedir.

Debray'nin yazılarının tümünde açıkça söylemediği şey PSP'nin silâhlı mücadelede bir rolü olmadığı ve sadece pek etkin olmayan başka başka mücadele biçimlerine yöneldiğidir. **Devrim İçinde Devrim mi?** nin tüm sayfalarında PSP'den bir kez, o da 9 Nisan 1958 grevinin başarısızlığına ilişkin olarak söz etmektedir Debray.

Fidel Castro'nun Batista'nın devrilmesine yaptığı tarihsel katkı, silâhlı mücadeleyi başlatmak için gerekli olanın örgütlendirilmiş adımlar atılması olduğunu kavramış olması ve silâhlı eylemleri başlatmak için doğru zamanı seçmesidir. Devrimci sürecin gelişmesinin durmaması için cesur silâhlı eylemlere girişilmesi gereğinin 1950'li yıllarda ulaştığı noktayı değerlendirmesidir tarihsel açıdan doğru olan; doğru yılın ya da ayın seçilmiş olması değil.

Ama, PSP için durum bu denli kolay ya da basit değildi. Danışılmamış bir eylem olan Moncada Kışlası'na saldırı sonucu kazandığı ilk deney, Batista rejiminin PSP'ye ve işçi sınıfının öteki kesimlerine daha ağır baskı yapmasıydı. Gerçekte, Moncada saldırısının yapıldığı gün PSP yasa dışı sayılmış, gazeteleri yıkılmış ve önderlerinden Lazaro Pena, yüzlerce kişiyle birlikte tutuklanmıştı.

Moncada'dan en az yüz yıl öncesine değin uzanan dönem içinde dünya işçi sınıfının geçirdiği deneyin, yö-

netici sınıfın işçilere ve işçi örgütlerine saldırmasına yol açan küçük grupların eylemlerine karşı tedbirli olmaları gerektiği gerçeğini işçi sınıfına öğrettiği görmezlikten gelinemez. Küba komünistleri, 26 Temmuz Hareketi ile başlayan olayları hemen ve tümüyle desteklemedilerse —onaylamak olanağı yoksa bile— hiç olmazsa biraz anlayış gösterilmelidir. Bu durumda Küba komünistlerinin gösterdikleri dikkati, özellikle Moncada saldırısı ile ilişkisi olanlardan bazılarının burjuva muhalefet partileri ile bağları olduğundan ötürü, anlamak güç değildir (55). Bu ikinci gerçek, saldırının başlangıçta yalnızca eski Başkan Prio Socarras'ın Batista'nın yerini alması için tasarlanan bir burjuva darbesi olduğu inancının doğmasına yol açtı. Dünya Sendikalar Federasyonu, o sırada Lazaro Pena, Carlos Fernandez ve Joaquia Odroqui'nin serbest bırakılması için açtığı kampanyada Moncada saldırısını «eski diktatör Prio'ya bağlı olan burjuva muhalefetin bazı kesimlerince örgütlenen, yütülen ve işçilerin çıkarlarıyla hiç bir ortak yanı olmayan çıkarlara hizmet eden bu maceracı eylem» olarak nitelendiriyordu (56).

Moncado saldırısından sonra PSP nin yayınladığı ilk bildiri de aynı tahmini içermekteydi:

> Her iki askerî karargâhı almaya yönelen maceracı bir girişim olan Santiago de Cuba ve Bayamo'daki eylemin burjuva siyasal kesimlerine özgü darbeci yöntemlerini benimsemiyoruz. Bu eyleme katılanların gösterdikleri kahramanlık, yanlış burjuva kavramlarıyla yönetildiğinden sahte ve verimsizdir (57).
>
> Ve yine:
>
> Tüm ülke, kışlalara karşı eylemi kimin örgütlediğini, aşıladığını, yönettiğini ve komünistlerle bir ilişkisi olmadığını bilmektedir. PSP nin ve kitle

hareketinin çizgisi, Batista zorbalığına karşı savaşmak, halkın çıkarlarına karşı olduğu için burjuva muhalefetinin darbeci ve maceracı faaliyetlerinin maskesini düşürmektir. PSP, hükümete karşı, Küba'nın içinde bulunduğu durumdan demokratik bir çıkış yolu, 1940 Anayasası'nın yeniden düzenlenmesi, özgürlükler, genel seçimler ve ulusal bağımsızlık, barış, demokrasi, tarım reformu, köylülere bedelsiz toprak ve işçilerin isteklerini karşılayacak bir programla Ulusal Demokratik Cephe Hükümeti'nin kurulması için kitlelerin birleşik cephesi gereğini ortaya koymaktadır... PSP, mücadelesini, kitle eylemlerine, kitle mücadelesine dayandırmakta ve maceracı darbeciliğin kitle mücadelesine ve halkın istediği demokratik çözüme karşı olduğunu duyurmaktadır (58).

PSP nin kitle eylemi gereksinmesine ağırlık vermesi tümüyle yerindeydi. Ancak, kentsel ve kırsal alanlarda yaşayanların öteki eylemleriyle birlikte, silâhlı mücadelenin günün gereği ve her iki cephede de baskı yapılmasının zorunlu olduğunu henüz anlamamıştı. Tersine, silâhlı eylemleri kitle eylemlerine karşı gördü, «darbeci» ve «maceracı» olarak niteledi.

PSP nin başlangıçtaki tepkisi, bir anlamda, uluslararası işçi sınıfı hareketinin bazı kesimlerince 1916'da Irlanda'daki Yortu Ayaklanması'na karşı benimsenen tutuma benziyordu. O sırada, benzer eğilimdeki bazı sol kesimleri de kapsayan Zimmerwald'çıların organı **Berner Tagwacht,** Yortu Ayaklanması'nı bir «darbe» olarak niteliyordu. Lenin bu görüşü «gaddarca doktriner ve bilgiçlik» olarak tanımlıyor ve darbeye ilişkin şu değerli tanımı yapıyordu:

«Darbe» deyimi, sözcüğün bilimsel anlamında, ayaklanma girişimi bir karıştırıcılar çevresinden

ya da aptal manyaklardan başka hiç bir şey ortaya çıkarmaz ve kitleler arasında bir duygudaşlık yaratmazsa kullanılabilir yalnızca. Çeşitli evrelerden ve sınıf çıkarlarının bileşiminden geçen birkaç yüzyıllık Irlanda ulusal hareketi... kitle kışkırtması, gösteriler, basına baskı vb. sonucu **işçilerin bir** kesimi ile kentsel küçük burjuvazinin bir kesimince yönetilen sokak kavgalarında kendini göstermiştir. **Böyle** bir ayaklanmayı bir «darbe» olarak niteleyenler ya katı bir gericidir ya da sosyal devrimin yaşayan bir şey olduğunu hiç bir biçimde kavrayamayan doktrinerlerdir (59).

Lenin için, başlangıçta katılan kitlelerin çoğunun sınırlı ölçüsünün değil, silâhlı eyleme karşı kitlelerin tutumunun ve ilişkisinin belirleyici etmen olduğu görülür. Yortu Ayaklanması'na katılanların sayısı yalnızca 3000 kişi kadardı. Ama «kitleler arasındaki duygudaşlık» bundan çok daha büyüktü ve Lenin'in tutumunu saptayan da bu ve silâhları ellerine alanların amaçlarıydı. Lenin, «saf» bir sosyal devrim diye bir şeyin olmadığı üzerinde duruyordu. Rusya'da 1905 Devrimi'nin, «mücadele için en kötü önyargılar, en belirsiz ve en düşsel amaçlarla şişmiş» kişileri kavradığına değinir; «Japon parası almış bazı küçük gruplar vardı, spekülâtörler, maceracılar vb. de eksik değildi.» Ama —bu Lenin için çok önemliydi— «kitle hareketi, nesnel olarak, Çarlığı çatlatıyor ve demokrasi yolunu açıyordu; bu nedenle sınıf bilinci olan işçiler yönettiler onu (60).»

PSP nin, 26 Temmuz Hareketi'nin temelde «darbeci» olduğuna ilişkin yanılgılı tahmini komünistlerin saflarında uzun bir süre egemen oldu; **Granma** çıkartmasından sonra da bazı çevrelerde geçerliliğini sürdürdü. Ama, bağışlamaya ya da yermeye girişmeden ön-

ce, bu yanılgıya neden olan koşulları bir kez daha incelemek gerekmektedir.

Fidel Castro ve arkadaşlarının Aralık 1956'da **Granma**'dan karaya çıkmalarını bir kez daha Batista'nın işçilere uyguladığı kudurmuş saldırılar izledi. 1956 Noelinde, çoğu sendika önderi ve işçi olan 22 yurttaşı Batista'nın kâtilleri evlerinden aldılar ve öldürdüler. Sonraki birkaç hafta içinde, faal sendikacıların çoğu aynı korkunç yazgının kurbanı oldu. Bu vahşî işkence karşısında Lazaro Pena şöyle yazıyordu:

> Meksika'dan Küba'ya çıkan Fidel Castro yönetimindeki silâhlı hareket ve buna bağlı olarak girişilen şiddet eylemleri, herkesin nefretini uyandıran son korkunç suçların işlenmesi için bir bahane olmuştur. Bu silâhlı ayaklanma başladığından beri baskı daha da artmıştır. Sakınma tedbirleri had safhaya çıkartılmış, geceleri binlerce ev polis tarafından basılmıştır. Yüzlerce yurttaş tutuklanmış, hapsedilmiş, işkence görmüştür (61).

O sırada Pena, Fidel ve arkadaşlarının silâhlı eylemlerinin «başarısızlığa mahkûm olduğunu» düşünüyordu. Ama 1958 yılı sona ermeden durumu yeniden değerlendirdi ve «dağlar»daki partizanlardan «genişleyen halk atılımıyla» birlikte «Batista'nın despot rejimine son verecek... yurtseverler»den olumlu söz ediyordu (62).

Lazaro Pena'nın **Granma** çıkartmasına, onu izleyen eylemlere ilişkin ilk değerlendirmesi, aşağıda göreceğimiz gibi, PSP nin resmî tutumu ile aynı değildi. Tahmindeki farklılıklar yalnızca durumun karmaşıklığını göstermeye yarar, PSP nin silâhlı mücadelenin başlamasını nasıl gördüğünü anlamaya yardımcı olur.

PSP iki hata yapmıştır. Birincisi, Fidel ve arkadaşlarının başlattığı eylemlerin tarihsel doğruluğunu an-

lamadaki yavaşlığıdır. İkincisi bir savsaklama hatasıdır: Silâhlı mücadeleyi kendisinin başlatmaması. Bunların birincisine ilişkin olarak, hatanın yapıldığı koşulları açıklamaya çalıştık; ama, ne olursa olsun, aşağıda görüleceği üzere, PSP baştaki sakınmasına karşın, giderek Fidel'in yanına kaydı. İkinci hataya gelince, bu da Debray'nin bazı izleyicilerinin düşünme eğiliminde oldukları gibi çok basit değildi.

PSP nin Sekizinci Ulusal Kongresi'nde, Genel Sekreter Blas Roca, raporunun özeleştiri yapılan bir bölümünde, PSP nin hatalarından ikincisine ilişkin nedenler üzerine şu açıklamayı yapmaktadır:

> Zorbalığın yarattığı koşullar altındaki kitle mücadelesi olasılığının silâhlı mücadele ya da silâhlı halk ayaklanması evresine değin gelişeceğini çok önceden ve doğru olarak görmüştük. Ancak, bu olasılıkları geliştirecek pratik adımları uzun süre atmadık. Uzatılmış genel grev de dahil olmak üzere, bu tür mücadele olasılığı genel silâhlı ayaklanma ile sona ermesi kendiliğinden gerçekleşecek bir şey olarak düşünülmüştü. Gereğince hazırlanmadık, kadroları bu olasılığı yaratmaları ve geliştirmeleri için önceden yeterince örgütlemedik, eğitmedik ya da silâhlandırmadık. Bu bizim hatamızdı (63).

Bu açıklama bana yeterince doyurucu gelmemektedir. 1956 olaylarından sonra bile, 1959'a dek, Blas Roca, kafası daha çok Ekim 1917 ya da Paris Komünü düzenine yatmış gibi, iktidarı elde etme olanağının olası olabileceği ve gerçekte de edildiği başka yolları boşlayarak «genel silâhlı ayaklanma»dan söz ediyordu (64).

Blas Roca, PSP nin neden yalnız genel olarak silâhlı mücadeleye hazırlanmak için gerekli örgütlü adımları atmadığını açıklamaya girişmiyor; 26 Temmuz Hareketi ile başlatılan gerilla mücadelesinin özel bir bi-

çımı ıçın de bir açıklama yapıyor. Cezayir örneğinde olduğu gibi, yalnız Parti'nin silâhlı eylemler düzenlemesi gereğinin azımsanması değil, aynı zamanda başlangıçta böyle cesur bir silâhlı mücadele örgütleyenlere karşı yanlış bir değerlendirme ve tutum da söz konusuydu.

Ancak, PSP nin yaptığı hatanın ölçüsünü çözümlerken, PSP nin kendisi 1953 ya da 1956'da silâhlı eylemler düzenleseydi ne olurdu? sorusu da ayrıca göz önüne alınmalıdır. Fidel Castro'nun 1959'dan önce pek açığa çıkmamış sosyalizme adanmışlığı ile mücadelenin gelişimi içinde elde ettiği desteği kazanabilir miydi?

> Gerçekte bu noktayı Fidel'in kendisi belirtmektedir: Pico Turquino (Sierra Maestra'nın en yüksek noktası -yazar) tepesinde, elimizde bir avuç adamla Marksist-Leninist olduğumuzu söyleseydik, hiç bir zaman düze inemezdik (65).

PSP nin yönettiği bir gerilla kuvveti, amacını değerlendiremeyen ya da yanlış değerlendiren, kuşkusuz Batista'yı desteklemiş olan ve askerî misyon da dahil olmak üzere, diktatöre, ekonomik ve askerî yardımda bulunmuş olmasına karşın, bir tek Amerikan askeri bile göndermemiş olan Amerika Birleşik Devletleri'nin Castro'ya gösterdiği tepkinin aynıyla mı karşılaşacaktı? (Bu yalnız çok uzakta olan Vietnam'daki Amerika Birleşik Devletleri saldırganlığına taban tabana aykırı olmayıp, aynı zamanda 1965'de Dominik Cumhuriyeti'nde girıştiği doğrudan ve silâhlı müdahaleye de ters düşerdi.)

Morray şu savında haklı olabilir:

> Castro Komünist Partisi üyesi olsaydı, Devrim bu denli erken gerçekleşmeyecekti kuşkusuz. Amerika Birleşik Devletleri, Castro'yu, Latin Amerikalı bir komünisti yönetimin avantajlarından uzak tutmak için, iktidara gelmesini engellemek amacıyla ya

etkin bir müdahale tehdidi ile yıldıracak ya da, gerektiğinde, 1947'de Yunanistan'da olduğu gibi, fiilen müdahale edecekti. Castro o tarihsel koşullarda başarıya ulaşacak bir devrimciydi (66).

O'Connor da bunun önemini belirtmektedir:

> Gerçekte, Dış İşleri Bakanlığı, Küba Devrimi'nin Birleşik Devletler için bir tehlike oluşturacağına pek inanmıyordu. Devrimci önderlik köklü ekonomik ve sosyal reformları içeren bir program hazırlayıp, onunla Dış İşleri Bakanlığı ve Kongre'deki muhalefete baskı yaptığında, sanayii ve tarımı millîleştirdiğinde, adayı dünya piyasa sisteminin dışına çıkardığında ve bir ulusal demokratik devrimi bir sosyalist devrime dönüştürdüğünde Amerika Birleşik Devletleri'nin politikasını çizenler şaşırıp kaldılar (67).

Che Guevara da «Kuzey Amerika emperyalizmi saptırılmıştı ve Küba Devrimi'nin, sonuçları gerçekten çok geniş olan yönlerini kavrayamamıştı (68)» sözleriyle aynı noktaya değiniyordu. Che şu önemli açıklamayı yapmıştı:

> Bu gibi durumlarda olduğu üzere, tekeller, halkın ona karşı olduğunu ve devrimci düşüncelere sahip bir önder aradığını bildiklerinden, Batista'nın yerini alacak birini aramaktaydılar. Hizmet etmeyen diktatörü uzaklaştırmak ve emperyalizmin çıkarlarına hizmet edecek yeni «çocuklar»ı tam zamanında iş başına getirmekten daha akıllıca bir atılım ne olabilirdi ki? Emperyalizm, kıtadaki (ABD kastediliyor -çn.) destesinden üst üste bu kartı oynuyordu; acı bir biçimde kaybetti. Zaferimizden önce bizden kuşkulandılar, ama korkmadılar. Dış İşleri Bakanlığı'nın casusları, gazeteci maskesine bürünerek dağdaki devrimcilerin içlerine sızmak

için birkaç kez gelip gittiler, **ama yakın bir tehlikenin belirtilerini göremediler.** (Siyahlar yazarındır) Emperyalizm karşı koymaya hazır olduğunda, Havana sokaklarında muzaffer olarak yürüyen tecrübesiz bir grup genç adamın siyasal görevlerine ilişkin açık bir görüşleri ve bu görevi yerine getirmek için yumuşamayan bir istekleri olduğunu anladığında iş işten geçmişti. Ve böylece, Ocak 1959'da, Karaipler'in ilk sosyal devrimi ve tüm Amerikan devrimlerinin en büyüğü doğmuştu.

Belki Che de bunu o zamanlar çok basite indirgiyordu; Havana'da yürüyenlerin hepsinin hiç bir biçimde «siyasal görüşlerine ilişkin açık bir görüşleri» yoktu çünkü. İsyancı Ordu'da, henüz sosyalizme kazanılamamış güçler vardı; hattâ sonradan sosyalizme, komünistlerle işbirliğine karşı gelenler de bulunuyordu. Amerika Birleşik Devletleri için de, Ocak 1959'da tarihsel olarak «iş işten geçmişti» demesine karşın, Washington ve Wall Street'de Hubert Matos, Roberto Agramonte, Pedro Diaz Lanz ve Başkan Urrutia gibilerin yardımıyla Küba'nın hâlâ emperyalizm için kurtarılabileceğine ilişkin bir umut olabilirdi (69).

Debray'ye haksızlık etmemek için, onun da, sosyalizmin (komünizmin hiç değil) kızıl bayrağı yerine Küba'nın yurtsever ve demokratik bayrağı ile Sierra Maestra'ya çıkan Fidel ve arkadaşlarının eşsiz durumunu kabul ettiğini belirtelim.

> Küba Devrimi'nin tarihsel şansı, Fidel ve Raul Castro, Camilo Cienfuegos, Ernesto Guevara ve Almeida gibi, siyasal geçmişi olmayan, ama ateşli ve dürüst kişilerin, eski liberal politikacıların maddî ve manevî desteğini kazanıp sürüklemeleridir... Gizli mücadelenin en yoğun olduğu anda, 26 Temmuz Hareketi, «İnsan Hakları» adına New

York'da para toplayabiliyordu; demokrasinin savunulması için Kosta Rika Başkanı Pépé Figueres'den maddî yardım alıyordu; yakın bir geçmişte Pérez Jiménez diktatörlüğünden kurtulmuş olan Venezuella'dan resmen para yardımı gördüğü gibi, Demokratik Cunta Başkanı Larrazabal'dan da uçak dolusu silâh alıyor ve kapitalist basına, **Life** ve **Paris Match**'a şükrederek dünyaya yayılan koruyucu bir yayını güvence altına alıyordu (70).

Debray 1965'de kabul ettiklerini *1967'de* **Devrim İçinde Devrim mi?** yazarken geniş ölçüde unutmuş görünmektedir. Bir «Küba modeli»ne karşı uyarılarda bulunmasına karşın, Küba Devrimi'nin özel koşullarından, hemen hemen her yerde, Latin Amerikalı devrimcileri kırsal alanlara çekilmek ve **foco**yu yaratacak küçük gerillalar biçiminde silâhlı ayaklanmanın düzeyini yükseltmek yoluyla, Fidel ve arkadaşlarına özendirmeye zorlamaya çalışmıştır. Silâhlı mücadele bayrağını çeken bir komünist partinin gerek içerden, gerek dışardan, başlangıçtan itibaren (ve hemen hemen sonuna dek) Castro'nun karşılaşmış olduğundan çok değişik bir tepkiyle karşılaşacağını kendisinin de kabullenmek zorunda kalmasına karşın, Latin Amerika komünist partilerine, böyle davranmakta gösterdikleri gönülsüzlükten ötürü şiddetle çatmaktadır. Komünist partilerin silâhlı bir mücadelenin başlatılıp başlatılmamasına ilişkin tutumları, liberal politikacılar, reformist başkanlar, hattâ emperyalist ülkelerdeki komünist olmayan kaynakların (bu gerçekleri tümüyle boşlamamalarının doğal olmasına karşın) tepkilerinin niteliklerinden çok daha derin temel sorunlara dayandığı gözden uzak tutulmamalıdır elbette.

Castro'nun, olağan olarak sosyalist değişime karşı olan güçlerin desteğini ya da bazı durumlarda tarafsız-

lıklarını kazandığı gerçeği, silâhlı mücadelenin başlatılmasına ilişkin atılımının tarihsel önemini hiç bir biçimde azaltmamaktadır. Ama, öteki güçlerin ya da grupların, komünistlerin de dahil oldukları bir anti-emperyalist bağlaşma yerine, Komünist Partisi'nden tümüyle bağımsız bir girişim olarak emperyalizme karşı başlattıkları silâhlı mücadelelerde olduğu gibi, komünistlerin daha önceleri, örneğin Cezayir ve Kıbrıs'ta olduğu üzere, karşılaştıkları ikilemi kısmen açıklamaktadır.

> O zaman mücadelenin öteki yönlerine yeterince önem vermemiş olmasına karşın, zorbalığın yıkılmasında, Küba Devrimi'nin yolunun açılmasında bir araç olan silâhlı mücadelenin başlaması ve yürütülmesi için gerekli olan savaşçı öğeleri hazırlaması, örgütlemesi, yetiştirmesi ve geliştirmesi Fidel Castro'nun tarihsel erdemidir [diyordu Blas Roca]. Küçük bir gerilla çekirdeği ve Santiago de Cuba'da silâhlı grupların eylemi ile başlayan, giderek kollar, sonra da İsyancı Ordu'ya dönüşen küçük gerilla takımlarından yayılarak zorbalığın yıkılmasında ve devrimci iktidarın kurulmasında silâhlı mücadele başlıca etmen oldu.

Blas Roca, haklı olarak, «silâhlı mücadele, zorbalığın yıkılmasının ve devrimin zaferinin gerçekleşmesinde belirleyici bir araç olmuşsa da, bu amaçların gerçekleştirilmesinde işbirliği yapan öteki mücadele biçimlerinin rolünü küçümsememeliyiz» demektedir. «Kentlerde ve kırlarda, askerî harekât alanı dışında yürütülen büyüklü küçüklü sürekli mücadele, bunların yanı sıra sürüp giden kışkırtma, hükümetin baskıcı güçlerini denetim altında tuttu, gerillalar üzerinde toplaşmalarını önledi, orduyu ve polisi siyasal açıdan etkiledi, bu güçleri dağıttı, hareketsizleştirdi. Kentte ve kırda her türlü eylem ve hareketler, zorbalık ordusunun saldırgan-

larının yenilmesinde ve sonunda devrimci iktidarın savaşı kazanmasında İsyancı Ordu'ya yardımcı olmak için etkin bir işbirliği yaptılar (72).»

PSP, kendini, gerillaların başlattığı silâhlı savaşa koşut bu gibi eylemlerle sınırlamadı; silâhlı mücadeleye doğrudan doğruya da yardımcı oldu. Blas Roca, «Sierra'da ilk savaşçı gruplar kurulur kurulmaz, olası tüm yardımı yapmaya çalıştık» der. «En önemli ve yaygınlaştırılanlardan biri, **Granma** çıkartmasından kısa bir süre sonra, hükümetin kâtil ellerini tutmak ve üstün güçlerini Fidel Castro ve arkadaşlarını yok etmek için kullanmasını engellemek üzere, ortak ya da ayrı ayrı eylemlerini sürdürmeleri amacıyla tüm muhalefet partilerine gönderdiğimiz mektuptu... Pratik yardım mücadelenin gelişimi içinde arttı ve genişledi. İşbirliği, donanımın, iletişimin, tıbbî bakımın ve propagandanın yaygınlaştırılmasının örgütlenmesini içerdiği gibi, savaşçıların toplanmasına değin uzandı (73).»

Torres ve Aronde'ye göre (74), «Meksika'da, şeker işçileri üzerinde etkisi olan bir örgütle PSP nin bazı önderleri arasında, **Granma**'nın varışı ile emekçi kesimin siyasal mücadelesini eşzamanlamak için bazı temaslar yapılmıştı.»

Goldenberg (75), Che Guevara'nın Sierra Maestra'daki savaşçı biriminin «büyük ölçüde Bayamo kentindeki Komünist Parti örgütünce desteklendiği»ni yazmaktadır.

Morray (76), «savaşın sonuna değin, bazı komünist gerillalar, özellikle Las Villasdaki Felix Torres'in kumandası altında olanlar, İsyancı Ordu'nun kollarıyla birleşmişler ve komünistler de, ayrım gözetilmeksizin, gönüllü olarak kabul edilmişlerdir» demektedir. «Ama bunlar isyancı güçlerin yalnızca küçük bir kesimini oluşturmaktaydılar.»

Bu katkılarından ötürü, PSP nin savaşta yer alan üç gönüllüsü, yeteneklerinden ve yiğitliklerinden ötürü, birlikler ve kumandanlar tarafından seçilen İsyancı Ordu'nun kumandanlarından 17 sinden üçü, **comandates** oldular. Fidel, Castro'nun buyruğunda hizmet etmek üzere dağlara çıkanlar arasında komünist gazetesi **Hoy**'un eski yazı işleri müdürü ve bugün de birleşik Komünist Partisi'nin öncülerinden olan Carlos Rafael Rodriguez de vardı. Gerçekte Rodriguez, Haziran 1958'-den Ocak 1959'a dek Fidel Castro'nun Sierra Maestra'-daki karargâhında PSP nin resmî temsilcisiydi.

Joseph North, Küba'da, kurtuluştan kısa bir süre sonra, Che Guevara ile yaptığı görüşme sırasında, **Chicago Tribune** muhabirinin komünistlere ilişkin kışkırtıcı bir sorusunu Che'nin öfkeyle yanıtladığını yazmaktadır.

> «Size şunu söyleyeyim», dedi Che, «ben komünist değilim ama, komünistler Sierra Maestra'da bizim yanımızda savaşırken, ölürlerken ne gazetenizi gördüm, ne de sizi (77).»

Batista'nın düşüşünden sonra, Ekim 1959'da Camagüey eyaletinde, komünistlerin tasfiyesini isteyen Hubert Matos'un öncülüğündeki İsyancı Ordu subaylarının kitle halinde istifaları ile hızlanan bunalım çıktığında Fidel ve Raul Castro, Matos'un duruşmasında tanıklık yaptılar ve «komünistlerin **iç savaşta kazandıkları** saygınlığı savundular... (78)» (Siyahlar yazarın). Morray, tüm ülke, şimdi «Camilo Cienfuegos'un ve Fidel Castro'nun övdüğü, savunduğu» komünistleri tanıyordu, diye yazmıştı.

Doğallıkla, her iki yanda da, 26 Temmuz Hareketi ile Komünistler arasında, 1953'de başlayarak bir anlaşmazlık vardı; 26 Temmuz'un destekleyicilerinden bazıları komünistlere karşı besledikleri kuşkuları Batista'-

nın devrilmesinden sonra da sürdürdüler, Batista'nın yenilgisini devrimci bir değişimin izlemesini istemeyenlerin anti-komünizmlerine kapıldılar. Bu anti-komünizm, giderek, bazılarını düşman saflarına sürükledi.

Fidel Castro, komünistlerin, başlangıçta kendisinden ve arkadaşlarından neden kuşkulandıklarını şöyle açıklar:

> Bu kuşku tümüyle haklıydı; biz, Sierra Maestra'daki gerilla savaşçıları, Marksist eğilimimize karşın, alt orta sınıf düşüncelerimizi hâlâ koruyorduk. İdeolojik açıklığımız yoktu; yalnızca gücümüzle zorbalığı ve ayrıcalığı yıkmak istiyorduk (79).

Fidel, aynı devrimci dürüstlükle, komünistlere karşı duyduğu kuşkuların niteliğini de açıklamıştır (80).

> Komünistlere karşı önyargılarım var mıydı? Evet. Komünistlere karşı yürütülen emperyalist ve gerıcı propagandadan etkilenmiş miydim? Evet. Komünistler hakkında ne düşünüyordum? Hırsız olduklarını mı? Hayır. Hiç bir zaman. Komünistleri her zaman, üniversitede ve her yerde, onurlu ve dürüst kişiler olarak andım... Komünistler hakkında neden böyle düşündüm? Açıkçası, Marksizme değil, komünistlere, Komünist Partisi'ne ilişkin düşüncelerimin, çoğu kişininki gibi, propagandanın, hemen hemen okul günlerinden bu yana kafama sokulan önyargıların bir ürünü olduğuna kesinlikle inanıyordum... Kısacası, Partido Socialisto (PSP)ya karşı (siyasal) kampanyalardan temellenen önyargılarım vardı. Kişinin bu tür şeyleri kabullenirken sahip olması gereken dürüstlükle kabul ediyorum bunu... Bazı durumlarda, devrimci sürecin ilk evresindeki bazı durumlarda, bazı şeylerin farklı kavramlaştırılmasından, ama özellikle soruları tartışmadığımızdan ötürü, aramız-

da bazı sürtüşmeler vardı... Bu ilk günlerin yanılgılarından birinin değişik örgütler arasında herhangi bir büyük görüş alışverişinin yoksunluğu olduğuna inanıyorum. Her birimiz az çok kendi adımıza hareket ediyorduk. İlişkilerimizi, ortak tartışmamızı, görüş alışverişimizi giderek artıran, birleşmemizi sürekli geliştiren devrimci mücadelenin kendisi olmuştur.

PSP üyeleri tarafından da, 26 Temmuz Hareketi, PSP ve Devrim Yönetimi'ni tek bir örgütte birleştirme kararı alındıktan sonra, Anibal Escalante gibi PSP önderlerinin tekelci bir durum yaratmak, denetimi kendi ellerinde tutmak eğiliminden doğan sekterci yanılgılar ve ciddî hatalar yapılmıştı. 1961 yazında bu sürecin ilk aşaması, Sosyalist Devrim'in Birleşik Partisi olarak amaçlanan ilk biçimi olan ORI (Birleşik Devrimci Örgüt) nin kurulmasıyla harekete geçirilmişti. Mart 1962'ye dek, Fidel için Escalante'yi açıkça yadsımak ve güvendiği üyelerini yeni örgütte anahtar noktalara getirme girişiminin ciddiyetini açıklamak bir zorunluluk olmuştu.

Escalante'nin yadsınması PSP nin birçok üyesi tarafından desteklendi; Blas Roca ve Carlos Rafael Rodriguez, Escalante'nin eleştirilmesine tümüyle katıldılar; Carlos Rafael Rodriguez'in kardeşi César da, Anibal Escalante'nin görevinden alınması için oy veren komünist önderler arasındaydı (81).

Bu güçlüklere karşın, PSP üyeleri, Fidel'in Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin kuruluşunu açıklamasıyla 3 Ekim 1965'de doruğuna varan üç devrimci örgütün birleştirilmesinde kendilerine düşeni yaptılar. Sekreterlikte Blas Roca ile Carlos Rafael Rodriguez de vardı.

BATİSTA SONRASI SOSYALİZME GEÇİŞ

Debray'nin, devrimci partinin 1953'de doğduğuna ilişkin savı, Castro'nun ve bugünkü öteki önderlerin kabul ettikleri Küba komünistlerinin geçmişini tümüyle yalanlamaktadır. Ayrıca, PSP nin yeni birleşik partinin vazgeçilmez öğesi olduğunu, bunun ancak PSP nin Batista'nın yenilgisinden sonraki devrimci değişimlerin yürütülmesindeki rolünden ötürü olasılık kazandığını hiç görememektedir. Debray, savlarını, devrim yalnızca önceki rejimin fiziksel yıkılışıymış gibi sergilemektedir. Böyle bir sergileme, yeni bir toplum yaratmaya yönelen devrimin (bu görevin gerçekleştirilmesinde PSP nin çalışmaları çok önemliydi) başlıca amacını bir yana itmektedir.

Debray'nin Küba devrimine ilişkin çözümlemesindeki tutarsızlığın en çarpıcı ve açık göstergelerinden biri, Batista'nın askerî yenilgisi ile birlikte kalmasıdır. Küba'da sosyalizmin kurulmasının getirdiği sorunların Batista sonrası dönemde sınıfların rolünün ve ilişkilerinin Debray'nin yazılarında hemen hemen hiç yeri yoktur.

1959-1961 arası Küba için çok kritik bir dönemdi. Amerika Birleşik Devletleri, çağcıl iletişim ve askerî gereçler açısından hemen yanında öfkeli ve korkunç bir ejderha gibiydi. Başlangıçta, Küba'da da, kapitalist düzene dokunmayacak bir reformcu burjuva hükümetinin Batista'nın yerini almasını isteyen güçler vardı. Hattâ İsyancı Ordu da bile (Pedro Diaz, Lanz ve Hubert Matos), Batista sonrası ilk hükümette, özellikle Urrutia ve Agramonte, böyle kişiler bulunmaktaydı.

Devrimci güçleri bölmek, temelde devrimci bir de-

ğişimi önlemek için kullandıkları başlıca silâh anti- komünizmdi. Castro ve arkadaşları, girişilen bu karşı devrimci hareketi yendiler, komünistleri savundular ve tüm devrimci güçleri bir tek Marksist-Leninist partide birleştirmek için girişimlerde bulundular.

Böyle bir gelişme, devrimi korumak, sosyalizmi ilerletmek için gerekliydi; PSP üyeleri de, sabırlı, ama ilkelere dayanan çalışmalarıyla, Castro'nun sosyalizme yönelmek için Küba halkının çoğunluğunu kazanmasını, bu amaçla bir birleşik Komünist Partisi kurmasını kolaylaştırdılar.

> Batista'nın çöküşü ile birlikte yeni bir evreye girdi Devrim; gelişimi içinde yeni düşmanlar kazandı, saflarını yeni bir denemeden geçirdi. Böyle bir dücadeleye çoktan hazırlanmış olduklarından, komünistler, bağlılıklarından ve kavrayışlarından ötürü sivrilmeye başladılar (82).

Morray'in açıkladığı gibi, Batista sonrası mücadele, devrimin burjuva demokratik evresinden sosyalist evreye geçişle (1917'de Rusya'da olduğu gibi, Küba'da birkaç ay içinde oluşan bir geçiş) karşılaşır karşılaşmaz işçi sınıfına dayanmak zorunlu olmuştu; bu desteği kazanmak için de komünistlerden vazgeçilemezdi. «..Proleterlerin dayanışması, devrim için bir ölüm kalım sorunu olmuştu. Ama, proleterlerin olduğu yerde komünistler de vardı (83).» Bu durumda yolunu açıkça görmesini, komünistlerle birleşmesini sağlayan Castro'nun devrimci anlayışıdır. Ama, sorumluluğu duyarak davrandıkları, böylece bu birleşmenin gelişmesine hizmet ettikleri için komünistler de alkışlanmalıdır kesinlikle.

> Küba komünistlerinin değerli özverilerinden biri, ülkeyi cennete dönüştürme onurunu öncelikle kazananlara sonradan katılan partisiz kişileri kin duymadan desteklemeleridir. Castro, onların ben-

cillikten uzak tavırlarını nasıl değerlendireceğini biliyordu. Dağın proleterlerle kurduğu tarihsel birleşme, her iki yandaki önderlerin gönüllerindeki yücelikle kolaylaştırılmıştı (84).

Ama Debray bunu anlamıyor görünmektedir. Onun için devrimin tüm süreci dağlardan kopup gelen, kentleri kurtaran, sosyalizmi kurmaya girişen birkaç yüz gerillanın eylemi olarak açıklanabilir. Bunların nasıl dayandığı, onları desteklemek için halkın nasıl kazanıldığı, halkın, özellikle işçi sınıfının sosyalizme nasıl kazanıldığı, işçilerle köylüler arasındaki bağlaşmanın nasıl güçlendirildiği, devrimci birleşmenin düşmanlarının, anti- komünizme önayak olanların nasıl büyük ölçüde yenilgiye uğratıldığı, resmî örgütlerinde birkaç yıl Amerika Birleşik Devletleri'nin arkaladığı **Mujalistas** (85) ın egemen olduğu sendikal hareketteki kuklaların nasıl tasfiye edildiği Debray'ye kapalıdır. Ama bu sorunlar, devrimin yüreğinin ortasına işlemektedirler. Bunların çözümü olmadan Batista yenilemeyeceği gibi sosyalizme geçiş de hiç bir zaman gerçekleşemezdi.

Eqbal Ahmad'ın değindiği gibi:

> Küba'nın kurtuluştan sosyalizme geçişine olanak sağlayan bin kadar gerilla değildir. Komünistlerle kurulan kurtuluş sonrası bağlaşıklık olanak vermiştir buna herhalde. Bugün Kurtuluş Ordusu altındaki durgun, bürokratlaşmış Cezayir'in görüntüsü bizi tedirgin etmektedir (86).

Komünist dostu olmayan Goldenberg bile, Batista'nın düşüşünden sonra, Küba komünistlerinin artan rolünün yalnız «devrimin radikalleşmesine» bağlı olmadığını, «yalnız komünistlerin disiplinli bir örgüte sahip oldukları» gerçeğine dayandığını benimsemek zorunda kalmıştır (87).

Max Clos (88) şunları yazmıştır:

Küba'daki olağanüstü anarşının ortasında, zaman zaman, örneğin siyasî poliste ve toprak reformunda, düzenliliğe de raslanabilmektedir. Her seferinde komünist kadroların varlığı sezilebilmektedir. Bir başka örnek milis güçleri... Milisler kadrolarla güçlendirilmeliydi; bundan ötürü, ideolojik nedenlerle değil, daha çok beceri kazanmış olduklarından komünistler işe karıştırılıyordu bu noktada.

O'Connor, Batista'nın devrilmesinden sonra büyük değişimlerin gerçekleştirilmesinde PSP nin, Castro'ya yardımcı olmada önemli bir yeri olduğunu açıklamaktadır. «PSP nin işçi sınıfının çoğu kesimlerinde, özellikle şeker işçileri, petrol işçileri ve banka işçileri arasında güçlü bir iyiniyet hazinesi vardı... (89) » Şeker işçileri, özellikle fabrika işçileri, Castro ve arkadaşlarınca devrimci değişim için en güvenilir güç olarak düşünülüyordu. O'Connor, coğrafî olarak sınırlanmamış 100.000 fabrika işçisinin ulusal düzeyde devrimci etkilerini duyurabildiklerine değinmektedir. Che Guevara onları «en savaşçı, sınıf bilinci en yüksek emekçi grubu» olarak tanımlıyordu (90). Castro, fabrika işçilerine, milislere katılmaları, «en iyi örgütlenmiş, eğitilmiş ve disiplinli» grup olmaları için çağrıda bulundu (91); 1961 ortasına dek, kamış kooperatiflerinin 122.000 üyesinin yarısından çoğu milis üyesi yazıldı. Milislerin o zamanki toplam gücünün en az üçte birini oluşturuyordu bu.

Sosyalizme geçişin gerçekleşmesine yardımcı olan yetenekli ve adanmış kadroları sağlayan yalnızca PSP değildi. Yıllarca süren sabırlı ve özverili çalışmaları «PSP nin kentlerde ve kırsal alanda 30 yıl süren eğitim ve propaganda çalışmasından ötürü sosyalist ve komünist düşünleri» destekleyen işçilerin siyasal bilincinin gelişmesinde önemli bir etmen olmuştur (92).

Escalante'nin ve sekter destekçilerinin tasfiyesinden

sonra bile, Castro, «alçak gönüllülük» üzerinde dururken, aynı zamanda, bir kez daha, eski PSP üyelerinin olumlu rollerini belirtiyordu.

> Eski komünistlere karşı tutumumuz ne olmalıdır? Saygılı, yeteneklerini, savaşçılıklarını değerlendiren bir tutum olmalıdır (93).

Ve bu övgünün, Castro'nun, bu tür PSP davranışlarını, tümüyle haklı olarak eleştirmesine yol açan Escalante'nin sekter davranışının yarattığı güç durum sırasında yapıldığı unutulmamalıdır. (Escalante'nin sonraki dolapları ve karıştırıcılığı bile Fidel'in «eski komünistler»e saygısını sarsmamıştır.)

Küba PSP ile bir ölçüde ilgilenmek, Debray'nin PSP'yi devrim kayıtlarından silme ve buna dayanarak, devrimci partiyi gerilla birimlerinden yaratmasına ilişkin kuramını geliştirme girişiminden ötürü zorunlu olmuştur. Debray, Castro'nun şu sözlerini vermektedir:

> Latin Amerika'da devrimi kim yapacaktır? Kim? Bir partiyle birlikte ya da parti olmadan halk, devrimciler (94).

Debray şöyle yorumlamaktadır (95):

> Fidel Castro, açıkça, bir öncü olmadan devrim olamayacağını söylemektedir; bu öncü mutlaka bir Marksist-Leninist parti değildir. Devrim yapmak isteyenlerin bu partilerden bağımsız olarak, kendilerini öncü *atamaları hakları* ve görevleridir.

Bu satırların 1967'de yazılmış olması çok şaşırtıcıdır. 1959-1960'ın ilk heyecanı içinde, o zaman bile geçerli olmamasına karşın, bağışlanabilirdi. Ama, bu düşünceleri 1967'de ileri sürmek, Debray'nin genel olarak devrimi ve özel olarak da Küba Devrimi'ni anlayışının sınırlarını göstermektedir; Castro'dan hiç bir alıntı bunu değiştiremez. Sözü edilen bu «devrim» nedir? Lenin'in sözleriyle devrim **sınıf** iktidarının değişmesidir.

Siyasal, sosyal ve ekonomik yapının tümünde temel bir değişikliği gerektirmektedir. Böyle bir devrim Küba'da yapılmıştır, ama bu ne 1953 Temmuz'unda başlamış, ne de Batista'nın kaçısıyla 1959 Ocağında bitmiştir. Bu yalnızca zorunlu ilk adımdı. Devrimi tamamlamak için Hükümette, İsyancı Ordu'da, 26 Temmuz Hareketi'nde ve sendikalarda anti-komünist sloganların arkasına saklanan devrim düşmanlarına karşı mücadele sürdürülmeliydi. Devrim, yaygın millîleştirme ve toprak reformu önlemlerinin alınmasını gerektiriyordu, yeni bir devlet mekanizmasının kurulması zorunlu oluyordu. Ve devrimı, karşı saldırısını dışardan başlattığı gibi, Küba içindeki sosyalist değişime karşı olan güçleri de kullanan Amerika Birleşik Devletleri emperyalizmine karşı savunmak da zorunluydu.

Tüm gerçekler, Batista'nın devrilmesinden sonra, Küba sosyalist devrimini gerçekleştirmek için bir «Marksist-Leninist parti»nin varlığının zorunlu **olduğunu,** bunun kesinlikle gerekli olan öncülük biçimi olduğunu ve var olan Marksist-Leninist parti'den hiç bir biçimde «bağımsız olarak» yaratılmadığını açıkça göstermektedir. Debray'nin **Devrim İçinde Devrim mi?** sini okuyan bir kişi, Ocak 1959'a dek PSP nin eylemlerinin ne Batista'nın yenilgisiyle bir ilgisi bulunduğunu, ne de zorbalığın yıkılışından **sonra** PSP nin rolünün yeni evre için aynı ölçüde gerekli olduğunu düşünmeyecektir. Hattâ Debray'den 1961 yılında doğan birleşik öncülükte PSP nin zorunlu öğelerden biri olduğunu bile çıkartamayacaktır.

> Bu savı yanıtlamak için şöyle yazmaktadır Debray: İktidarı ele geçirmek için olağan araç olan partinin, iktidara geçildikten **sonra** geliştirildiği üzüntüyle söylenmektedir. Ama hayır; İsyancı Ordu biçiminde oğulcuk olarak vardı zaten. Başkumanda-

nı olan Fidel, 1959 yılı başlarında gayrıresmî parti başkanıydı da... Bir yıllık bir sosyalist uygulamadan sonra, devrime, sosyalizm adının resmen verilmesi gibi, işçi partisi düzenli bir biçimde kurulduktan üç yıl sonra partinin adı kullanılmaya başlandı... İlk parti önderleri 26 Temmuz 1953'de Moncada'da yaratıldılar. Parti devrimle aynı yaştadır; 26 Temmuz 1967'de ondört yaşında olacaktır (96).

Debray, Komünist Partisi'nin, bir araya gelen ve İsyancı Ordu'nun siyasal, askeri öncülüğünde birleşen «öteki siyasal güçler» tarafından biçimlendirildiğini ileri sürmektedir. Nedense Debray, «öteki siyasal güçler» arasında, Küba devrimi için Carlos Balino, Julio Antonio Mella, Rubén Martinez Villena, Fabio Grobart, Lazaro Pena, César Escalante, Jesus Menendez, Blas Roca, Carlos Rafael Rodriguez ve daha birçoklarını yetiştiren PSP nin olduğunu söyleyememektedir. «Hayır» diye açıklamaktadır Debray, «bugünkü Küba Komünist Partisi... gerek tabanı, gerek başı gerilla ordusundaki arkadaşlarla oluşmakta devam eden» bir partidir.

Gördüğümüz gibi, gerilla ordusu içinde PSP üyeleri bulunuyordu; ayrıca, çeşitli biçimlerde Batista'nın devrilmesine yardım etmiş olan, gerek kentlerdeki, gerek kırsal alandaki PSP üyeleri, 1959'dan 1961'e dek süren güç yıllarda Castro'ya bağlı kaldılar, sosyalist değişim ve oluşum mücadelesinde birleştiler ve yeni birleşik partinin üyeleri arasına girerek «gerek tabanı, gerek başı»nda bulunmaktalar. Debray bunu tümüyle gizlemektedir. Gerek 1959'dan önce, gerek sonra PSP nin oynadığı rolü bilmemiş olamaz. Ancak varlığı ve rolü «devrim içinde devrim» kuramına uymadığı için tartışma dışında tutuğu varsayılabilir.

PSP ye üstün bir rol vermenin tümüyle yanlış ol-

ması doğaldır. Üç öğenin her birinin, 26 Temmuz Hareketi'nin, PSP nin ve Devrimci Yönetim'in kendilerince önemli başarıları oldu; özgün üyeliklerine göre ayrımlarının kalktığı birleşik Komünist Partisi'nin oluşması için işbirliği yapmaları dirimsel bir sorundu. Her üç eğilimin de Parti içindeki statüleri eşittir ve devrimci mücadeledeki payları için de eşitlik tanınmaktadır.

Debray'ye karşı savlar ileri sürerken, Küba devriminin vazgeçilmez bir bölümü olarak PSP nin rolünü yeniden vererek tarihsel kayıtları düzeltirken, Küba komünistlerinin yanılgılarının görmezlikten gelindiği izlenimi verilmiş olabilir. Böyle bir amaç yoktur (97). Devrimin yapısı ve emekçilerin refahı ile yükümlü herhangi bir başka parti gibi, PSP de her zaman Küba emekçilerinin çıkarlarına uygun gördüğü biçimde hareket etmiştir. Yanılgıya düştüyse (kendisi başlıca yanılgı olarak silâhlı mücadele için gereğince hazırlanmamış olmayı görmektedir), bu ne korkaklıktan (bunu benimseyenlerin başında Debray'nin olacağına kuşkum yok), ne de mücadeleyi geciktirmeye yönelik kasıtlı bir fırsatçılıktan ötürüdür; Blas Roca'nın açıkladığı gibi, Küba'da devrim yolunun nasıl gelişeceğine ilişkin yanlış bir siyasal tahminden ileri gelmiştir. Ama bir kez yanıldıktan sonra, PSP nin önderleri, nerede hata yaptıklarını anlayacak ölçüde ilke sahibi ve akıllı olduklarından, içten, bağlı ve disiplinle hizmet ettikleri Fidel Castro'nun bayrağı arkasında toplanmışlardır giderek.

Ancak, PSP nin rolünü yeniden değerlendirecek olan bir girişim, Fidel Castro'nun belirleyici rolünü hiç bir biçimde küçültmemelidir. Her şeyin ötesinde, büyük farklılıklara karşı koyan, silâhlı mücadeleyi başlatacak doğru devrimci anı yakalayan ataklığa ve yiğitliğe sahip olan, o ve arkadaşlarıdır (98). Küçük adamları, korkunç hata yaptıklarına, değişik taktikler aramaları

gerektiğine inandıracak ilk engellere karşın devam etme gücüne sahip olanlar da onlardı.

Fidel Castro, Latin Amerika'nın en büyük evlâtlarından biridir. Başarısı, sık sık, dağlarda gerillaları yöneten, Batista diktatörlüğünü yıkan kahraman adam açısından gösterilmiştir. Ancak, Castro'nun katkısı, mücadelenin bu evresiyle sınırlı değildir. Tarih ile başbaşa gitmesine olanak veren aydın yiğitliği, fiziksel atılganlığı ile uyumludur. Ocak 1959'dan sonra, sınama zamanı geldiğinde, devrimle birlikte büyüdü Fidel. Her acı meydan okumada ileri atıldı, öğrendi, deneyleri sindirdi, zincirdeki bir sonraki ana bağlantıyı yakaladı, böylece tüm devrimci hareketi ileri götürmeye yardımcı oldu. Hiç duraksamadığı gibi, durumun kabaran karmaşıklığı karşısında boğulup gitmedi; ne zayıfladı, ne karşı devrimin çılgın ve tehlikeli girişimlerine yenildi. Halktan uzaklaşmadı; devrimin her belirleyici aşamasında ne yapılması gerektiğine ilişkin siyasal bilinçlenmelerini yükseltirken, onları uyandırmaya, kazanmaya çalıştı.

Kendisinin de açıkladığı gibi, süreç içinde Marksist-Leninist oldu. 1959'dan önce Marx ya da Lenin'in öğretilerine yabancı değildi. Ama, 1950'lerin sonuna, 1960'ların başlarına rastlayan o güç yıllarda, devrimle birlikte, adım adım olgunlaştı. Ve bu olgunluk, onun, PSP nin rolünü anlamasına, Küba komünistleriyle bağlaşmasına, Küba birleşik Komünist Partisi'ni kurmasına yol açtı. Bu Debray'nin sunuşuna uymamaktadır; ama tarihsel gerçeğe uygun olduğu gibi, Debray'nin **Devrim İçinde Devrim mi?** deki savından çok Castro'nun olan bitene ilişkin görüşlerine daha da uymaktadır.

KÜBA DEVRİMİ'NİN BAZI AYIRICI ÖZELLİKLERİ

Debray, Küba devrimine ilişkin açıklamasında, Kü-

ba'nın özelliklerine, tarihine, sınıfsal yapısına yeterince önem vermeme eğilimindedir.

Birden çok yorumcu, Debray'nin çalışmalarında, Küba'nın ve Latin Amerika'nın genel olarak ekonomik çözümlemelerine yer vermemesine değinmiştir. Althusser şöyle demektedir:

> Çalışmanızda bir çözümlemeyi, bir çözümleme taslağını ya da **derine inen** bir çözümlemenin kaçınılmaz olduğunu gösteren bir belirtiyi, yani Lenin'in dediği gibi, siyasetin yalnızca ekonomik koşulların «özeti» olduğunu gösteren bir şeyi boş yere aramaktayız. Bir yerde Latin Amerika'daki üretim biçimlerinin belli bileşimini çözümleme gereğine değinmekle birlikte, daha ileriye gitmiyorsunuz; bu, kesinlikle belirleyici nokta olduğundan bir ayıptır (99).

Küba söz konusu olduğundan, kırsal nüfus sorunu özellikle önemlidir. Genel olarak «köylüler»e değinmek pek fazla yardımcı olmamaktadır, sorunu anlamamıza. Latin Amerika ülkelerinin çoğundan ayrı olarak, Küba'da, kırsal alan, küçük köylü işletmeleri ve ilkel yöntemlerle yürütülen kendine yeterli tarım ile değil, plantasyonlarda çalışan ücretli işgücü ile belirmektedir. Devrimden önce, Küba'nın **Latifundiası** feodal değil, kapitalisttir. Ünlü **History Will Absolve Me (Tarih Beni Beraat Ettirecektir)** söylevinde, Castro, ülkede dört ay çalışan, sekiz ay aç kalan 500.000 çiftlik işçisinden oluşan temel kitleye değiniyordu. Onların arkasından, kendilerinin olmayan topraklarda yaşayan ve ölen 100.000 kiracı geliyordu. (Bu kiracı ve ortakçılar için daha küçük sayılar veren bazı tahminler de vardır). Baran (100), «**campesinos**un büyük çoğunluğunun... şeker, tütün ve kahve plantasyonlarında çalışarak hasat mevsiminin yoğun birkaç ayı içinde yalnızca yaşayacak düzeyde ücret alan tarım işçilerinden oluştuğu» üzerinde durmak-

tadir. Böylece, Küba'daki kırsal nüfusun «çoğunlukla kendi üretim araçlarına (ve varlığına) yabancılaştırılmış, emeklerinden başka satacak bir şeyleri olmayan proleterlerden» oluştuğuna değinmektedir. Sonuç olarak, «özledikleri ve savaştıkları işledikleri toprak değil, özellikle işçi sınıfının hedefleri olan sürekli iş, daha insancıl çalışma koşulları ve daha iyi ücrettir». Ayrıca, ilk komünist öncülerin ve onları izleyenlerin sonraki yıllarda önemli sendikal örgütlenmeleri gerçekleştirdikleri şeker ve tütün işyerlerinde iyice örgütlenmişlerdi. (Tek ülküleri kendi topraklarının sahibi olmak olan yoksul ve orta halli köylü kitlelerinin toprak açlığını öncelikle doyurma diye bir sorun olmadığından, daha sonraları, ülkenin kırsal alanda sosyalizme geçisini kolaylaştırdı bu durum).

Küba'da «toprağın proleterleşmesi»ne değinen Wood (101), Amerika Birleşik Devletleri'nin 1898'den sonra Küba'nın yönetimini ele geçirmesi sonucu bu olgunun hızla geliştiğini belirtmektedir. Eski köle plantasyonu feodalizme değil de, küçük çiftçiyi yok eden ve büyük bir ücretli işçi ordusu yaratan kapitalist plantasyona yol açtı.

> Ortiz'in 1974'de gözlediği üzere:
> Bağımsız ve varlıklı Küba'lı küçük toprak sahibi, güçlü kırsal orta sınıfın omurgası giderek yok olmaktadır. Çiftçi, toprakta kökü olmayan, bir yerden bir başka yere sürüklenen proletaryanın bir üyesi, bir işçi olmaktadır (102).

Bu süreç, Küba ekonomisine egemen olan şekerde belirgindi en çok; ama bağımsız üreticilerin sayısı 1925'de 11.000 iken 1949'da 3.000'e düşen tütünün de bir özelliğiydi (103).

«Küba'nın büyük bir kesiminde, köylülerin büyük ölçekli, yarı makineleşmiş, kapitalist çiftçiliğin isterleri ile

giderek proleterleştirildiğini ve kendisine daha çok sınıf bilinci veren yeni bir örgütlenme düzeyine girdiği» gerçeğini çözümleyen Che Guevara (104), **Granma**'dan hayatta kalanların ilk destek gördükleri alandaki köylülerin küçük işletmelerden, «biraz para kazanmak umuduyla açgözlü toprak sahiplerinden ya da devletten kopardıkları yeni bir parça toprak bulmak için» Sierra Maestra'ya çıkan köylüler olduklarını eklemektedir. Ama, küçük burjuva ruhu ile dolu olmalarına karşın, küçük işletmeciler, kapitalist toprak sahipliği düzenini yıkmanın zorunluluğunu, böyle bir mücadelede proletaryanın kendi bağlaşıkları olduğunu kısa sürede görmüşlerdir.

Kapitalizmin ilerlemesine karşın, yıkılması gereken yarı feodal yapının önemli bir ağırlığı olan, bunun sonucu kırsal nüfusun örgütlenmesinin tümüyle birbirinden farklı bir dizi sorun getirdiği öteki Latin Amerika ülkelerinde, Küba'nın kırsal ekonomisinin bu ayırıcı özelliklerinin koşutu yoktur genellikle.

Blas Roca, Küba ekonomisinin bir başka ayırıcı özelliğine, Küba'nın İspanya'dan bağımsızlığını alan son Latin Amerika ülkesi olduğuna değinmiştir. Sonuç olarak, «ülkemizdeki bağımsızlık mücadelesinin geniş bir sosyal geçmişi vardı. Bu mücadeleye öncülük edenler şeker kamışı plantasyonlarının sahipleri değil, İspanyol sömürgeciliğine karşı savaştığı gibi, gelişen Amerika Birleşik Devletleri emperyalizmine de karşı olan köylülerin ve kentsel orta tabakaların arasından gelen radikal devrimci önderlerdir» demektedir (105). Amerika Birleşik Devletleri sömürgeciliğine karşı ulusal bayrağı eline alan, onu demokrasi, ekonomik ve sosyal değişim bayrakları ile birleştiren Fidel Castro, Maceo ve Marti ile aynı çizgide, Küba'nın ulusal geleneği içinde yerini almış, böylece Küba halkının büyük çoğunluğunu kendi yanında toplamıştır.

Ayrıca, Küba'da dil ayrılığı olmadığı, kültürel farklılıklar sınırlı olduğu için de koşullar elverişliydi. Küba'nin kızılderili sorunu yoktu. Çoğu Latin Amerika ülkesinde kızılderili nüfus oranı yüksektir (106); bazılarında kırsal kesimdekilerin çoğunluğu, genellikle para ekonomisi dışında, yarı feodal sömürü biçimlerine bağımlı, kendi dillerine, eski kültür ve inançlarına sarılmış olarak yaşayan kızılderililerdir. Ancak Küba'da yüzde 25-30'u bulan büyük bir zenci nüfus vardır. Uygulamada, devrimden önce önemli bir ayrılıkçılıkla karşı karşıya olmalarına karşın, bu zenci nüfus, Küba halkının olağan kültürel, ekonomik, sosyal yaşamı ile büyük ölçüde bütünleştirilmiştir. Küba'nın geleneksel kahramanları beyaz Marti ve zenci Mateo'ydu. Fidel'in İsyancı Ordu'sunun üst düzeydeki önderlerinden biri zenci Juan Almeida'ydı. Sendikal hareketin ünlü önderleri arasında, her ikisi de zenci olan, şehit şeker işçisi Jesus Menendez ve tütün işçisi Lazaro Pena vardı.

Tutuculuğun ve karşı devrimin iki temel gücü olan, çoğu Latin Amerika ülkesinde toprak oligarşisi ile geleneksel bağları bulunan kilise hiyerarşisi ile ordunun Küba'daki rolü sınırlı olmuştur. Daha önce de gördüğümüz gibi, Küba'da kırsal alana egemen olan, Küba'lı toprak sahipleri değil, Amerika Birleşik Devletleri'nin denetimindeki kapitalist plantasyonlardı. Kiliseye gelince, Latin Amerika'nın başka yerlerindeki gibi bir rol alamamıştır hiç bir zaman (107). Küba kilisesi bağımsızlık mücadelesinde hiç bir rol almamıştır. Papazların çoğu İspanyoldu ve 1898'den sonra bile İspanya'dan gelmeye devam etmişlerdi. İspanyol sömürgeciliği ile kolayca özdeşleşmişler, böylece ulusun düşmanı olarak görülmüşlerdi. Sayıca azdılar. Devrimden önce her 10.000 kişiye bir papaz düşüyordu. Toplumsal destekleri sınırlıydı. Bu nedenle, Küba kilise hiyerarşisi

İsyancı Ordu'ya karşı geniş tabakayı etkileme durumunda değildi; zaferden sonra özellikle papazlardan çoğu Küba'lı olmadığından daha da zayıf bir duruma düşmüştü.

Küba'da ne kilise, ne de toprak oligarşisi güçlü olmadığından, öteki Latin Amerika ülkelerindeki ordulardan farklı olarak, ordu, bu iki ayak üzerinde duramazdı. Batista'nın ordusu geniş ölçüde kendi kişisel aracıydı. Wood, «sınıf gereksinmelerine uzanan kökleri olmadığından siyasal ve sosyal olarak soyutlanmıştır», diye yazmaktadır (108). Orta tabaka ona güvenmiyordu; yiyiciliği nüfusun birçok kesimine yabancılaştırıyordu onu.

Batista örneğini izleyen subaylar, kendilerine büyük servetler edinmekle, bolluk ve eğlence içinde yaşamakla uğraşıyorlardı. Kaçakçılık, esrar trafiği, kadın ticareti, kumar ve rüşvet gibi para getiren her türlü kirli işde vardılar. «İyi bir vurgunla varlığa kavuşan kaba bir **sonradan görme** gibi tembel ve ahlâksızdılar», diye yazmaktadır Andreski (109). «İhanetle yükseldiklerinden, yabancı bankalardaki paraları iktidarı ellerinde tutabilmeleri için tehlikeleri göze almak isteklerini kamçılarken, ne başlarına, ne de birbirlerine bir bağlılık duyuyorlardı.» Doğallıkla, buyruklarında çarpışan askerler, giderek, böylesine yozlaşmış bir küme için yaşamlarını vermek isteğinden uzaklaşıyorlardı. Aydan aya halkın desteğini daha çok kazanan İsyancı Ordu'dan yanaydı ahlâk. Fidel'in ordularının görece sınırlı, devrimdeki önemi ya da gerillaların beceri ve bağlılığı ile değil, mücadelenin ölçeğiyle sınırlı askerî başarıları, hemen hemen tüm ülkenin düşmanlığını kazanan Batista'nın ordusunun giderek parçalanmasına yetti.

Küba'nın kendine özgü tarihi, bunun sonucu olan sınıfsal ve sosyal yapısının, çok küçük ve güçsüz olan ulu-

sal burjuvazi için doğruduğu sonuçlar vardı. Boorstein (110), burjuvazinin ulusal sanayi ve ticaret içindeki sınırlı temeline değinmiştir. Küba'nın üst sınıflarının, özellikle Amerika Birleşik Devletleri emperyalizmiyle çok sıkı bağları vardı. Şeker işleyimcilerini, şeker merkezleri ve **latifundia** sahiplerini, Boorstein'ın «kent oligarşisinin çekirdeği» olarak tanımladığı büyük ithalâtçıları, bankacıları, taşınmaz mal işletmecilerini ve perakendeci dükkânların çoğunu içeriyordu. Genellikle aile işletmeleri olan küçük dükkân ve atelyelerin sahipleri egemen burjuvazi ile aynı bağlaşma içinde değillerdi. Boorstein, onların «emperyalizmi ve yerli ortaklarını kuşkulandıracak bir güçte toplanamayacak denli» zayıf ve sayıca az olduklarını yazmaktadır.

O'Connor'un belirttiği gibi, Küba'daki orta sınıfların çoğu Latin Amerika ülkesine göre geniş olmasına karşın, «Küba'nın kentsel ve kırsal proleterleri ve küçük çiftçileriyle karşılaştırıldığında azdı. Orta sınıflar bölünmüş, bağımlı ve moralleri bozuk olduğundan, sistemli olarak devlet gücünü kendi amaçları için kullanamamaktaydılar. Küba hükümetleri ve devlet bürokrasisi savsaklayıcılardan, fırsatçılardan ve hırsızlardan oluşuyordu. Bu nedenlerle, Küba ekonomisinin hızlı sosyalleşmesine karşı önemli bir örgütlü direnme yoktu (111).»

Sonuçta, Batista'nın devrilmesinden sonra, Küba'yı sosyalizme götürecek yoldan çevirme girişimi başarısız kaldı. Tehlike yok değildi; Batista sonrası ilk dönemde, anti-Batista kampında hızla gelişen bir sınıf çatışması vardı ve devrimin güçleri bu tehlikeyi yenmek için birleşemeseydiler, Küba'da kapitalizmi sürdürmek için burjuvazinin tüm kesimleri birleşecekti. Devrimin görevi, burjuvazinin üst saflarının Amerika Birleşik Devletleri emperyalizmine yaptıkları geçmiş hizmetleriyle lekelenmiş bulunması, ulusal burjuvazinin onların yerini

ya da devrimin önderliğini alamayacak denli güçsüz olması gerçeklerinden yardım görmüştür kuşkusuz.

Ancak, Batista'ya karşı mücadelede ulusal burjuvazinin olumlu rolü gözden kaçırılmamalıdır. Doğallıkla, onun devrilmesinin düzende bir değişiklik yerine hükümette bir değişiklik anlamına geleceği umuduyla, büyük burjuvazinin bazı kesimleri bile Batista'nın yanından ayrıldılar.

> Burjuvazinin [diye yazmaktadır Che Guevara] ya da en azından büyük bir bölümünün, zorbalığa karşı devrimci savaşı tutarken, aynı zamanda devrimi frenleyecek öğelerle Batista hükümetinin yerini almalarını sağlayacak görüşmeler sonucu çıkan çözümleri desteklemesinin ve bu eylemleri artırmasının olağanüstü bir gerçek olduğuna inanmadığımız gibi... devrimci güçlere karşı büyük toprak sahibi öğelerin ne tarafsız, ne de hiç olmazsa savaşçı olmayan tutumlarının da olağanüstülüğü yoktur.
>
> Ücretli orduyu oluşturan emperyalizmin uşaklarının dağlardaki genç isyancılar tarafından cezalandırılmasına, malları yağmalanan, emperyalizmin ve zorbalığın baskısı altındaki ulusal burjuvazinin yakınlık duyması kolayca anlaşılabilir (112).

Önceden belirtildiği gibi, Batista'nın düşüşünden sonra, ulusal burjuvazinin kesimleri komünistlerle işbirliğine ve sosyalizme geçişe karşıydılar; onlar yenilinceye dek şiddetli bir siyasal mücadele izlendi. Ancak bu kaçınılmaz çatışma, Fidel ve arkadaşlarının, ulusal burjuvazinin anti-Batista eğiliminden sonuna dek yararlanmalarındaki ve devrim saflarında yürüdüğü sürece bağlaşmayı sürdürmelerindeki doğruluğu hiç bir biçimde yadsıtamaz.

DÜŞMAN DA ÖĞRENİR

Küba devriminden alınan dersler ne olursa olsun, emperyalistlerin de kendi sonuçlarını çıkardıklarını görmezlikten gelmek saflık olacaktır. Hobsbawm'ın (113) değindiği gibi, Fidel'in zaferinin bir sonucu (ve biçimi) «şimdi Latin Amerika gerillalarına karşı kullanılmış olan güçlerin, 1959'dan önce gerekli olduğuna inanıldığından çok daha etkin, kararlı ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından desteklenmekte olduklarıdır.» Hobsbawm'ın kendisi, teknolojik ve stratejik taktik yeniliklerine ağırlık veren yeni ayaklanmayı bastırma harekâtları tekniklerinden örnekler vermektedir: Helikopter, sistematik çevirme, köylülerin toplama kamplarına zorla sürülerek gerillaların siyasal ve donanım merkezlerinden ayrılmaları, gerillaların sınırlı bir alanda tecrit edildikten sonra özel olarak eğitilmiş ve donatılmış koruyucularla izlenmeleri. Köylülerin yerlerinin değiştirilmesine karşılık bir başka seçenek, ayaklanmayı bastırma güçlerinin bazan köye yerleşerek, köylüleri gerillaları desteklemek vazgeçirmek üzere siyasal propaganda ile birlikte şiddet ve korku yöntemleri kullanmalarıdır. Debray yeni ayaklanma bastırma tekniklerine değinmektedir:

> ...İletişim kanalları artmaktadır; karayolları ile ulaşılması olanaksız yerlere hava ve, iniş alanları yapılmaktadır... Kuzey Amerika emperyalizmine gelince, bu alanda gücünü artırmıştır, kendini baskıcı bir güç yerine sosyal ve teknik yardım biçiminde göstermek için hiç bir çabadan kaçınmamaktadır (114).

İkincisine ilişkin olarak kullanılan biçimler arasın-

da, Debray, sosyolojik projeleri, Barış Gönüllüleri'ni, Hristiyan misyonerleri saymaktadır.

Batista'nın devrilişini izleyen iki yıl içinde, Başkan Kennedy, ayaklanmayı bastırmaya yönelik Amerika Birleşik Devletleri araçlarını örgütlemeye başlamıştı. Robert Kennedy ve CIA'den Richard Bissel «karşı gerilla savaşından yanaydılar (115).» General Maxwell Taylor'un başkanlığında 1961 yılı sonlarına doğru, özel bir Ayaklanmayı Bastırma Komitesi kuruldu. 1960'dan bu yana, Latin Amerika ordularından 20.000'den çok subayın, gerilla savaşına karşı koymayı öğrenmek üzere, Panama'da özel Amerika Birleşik Devletleri eğitim kurslarına katıldığı bildirilmiştir. Bazı Latin Amerika ülkelerinde Özel Güçler (Yeşil Bereliler) faaliyete geçmişler ve gerillalara karşı kendi paylarına düşeni Guatemala, Bolivya, Venezuela ve Nikaragua'da yerine getirmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri subayları yalnızca eğitimle sınırlamadılar görevlerini: «Tüm Latin Amerika'da askerî ve haberalma eylemlerinde bulundular (116).»

Guatemala'da, Amerika Birleşik Devletleri'nin öğüdüne uyarak, hükümet, acımasız askerî harekâtı, asgarî refahı sağlayarak köylüleri gerillaları desteklemekten vazgeçirmeyi amaçlayan bir sosyal ve ekonomik kalkınma pilot planı olan «Plan Piloto» ile birleştirdi. Guatemala Başkan Yardımcısı Marroquin Rojas, 1967'de, Guatemala'daki gerilla barınaklarına napalm atmak için Amerika Birleşik Devletleri pilotlarının Panama'daki üslerden havalandıklarını açıkladı. Doğrudan yapılan bu askerî harekâtlara ek olarak, Amerika Birleşik Devletleri kuvvetlerinin «süt tozu, ilâç ve basit bayındırlık işlerinin yapılması gibi kırsal alanda yürütülen Sivil Harekât'ta işbirliği yaptığını» söyledi (117).

Peru'da Luis de la Puente Uceda'nın yönettiği gerilla güçleri Amerika Birleşik Devletleri'nin müdahalesi

ile karşılaştı, de la Puente'nin gerilla güçlerinin yenilmesiyle sonuçlanan saldırının «planlanmasına ve yöneltilmesine en az bir Amerika Birleşik Devletleri ayaklanma bastırma uzmanının yardım ettiği söylenmiştir (118).» Bu kısa savaşta, gerillalar amansız napalm bombaları, yüksek dereceli patlayıcılarla karşı karşıya kalmışlardır.

Che Guevara ve grubunu izlemek için Amerikalıların helikopterler, danışmanlar ve haberalma uzmanları gönderdikleri Bolivya'da karşı gerilla savaşı için yeni bir buluş geliştirilmiştir. Gerillaların uğradıkları ve dönecekleri umulan köylerde yaşayanlar askerler tarafından götürülmüşler, yerlerine köylüler gibi giyınmiş muhbirler tüm bölgeye yayılmışlardır. Gott'un dediği gibi;

> Bolivya'da Amerika Birleşik Devletleri'nin haberalma işlerine katkısı da küçümsenmemelidir. Gerillaların kentsel şebekesi, yardım görmemiş olan Bolivya haberalma örgütünce bulunamamıştı. Bolivyalılar, köylü gibi giyinmiş askerleri gerilla bölgelerine yaymayı da düşünememişlerdi (119).

Herhalde Kolombiya, yeni Amerika Birleşik Devletleri taktiklerinin tüm ağırlığını, öteki Latin Amerika ülkelerinden daha çok hissetmiştir. 1964'de, köylü gerilla üssü Marquetalia'ya saldırmak için 16.000 askerin kullanıldığı, Amerika Birleşik Devletleri tarafından düzenlenen «Marquetalia Harekâtı»nı anlatırken, Kolombiya Komünist Partisi Genel Sekreteri Gilberto Vieira, yeni taktiğin beş aşamasını özetlemiştir (120):

> **Aşama Bir: Hazırlık ve örgütlenme:** Askerler karşı gerilla eylemi için eğitilince bölgeye casuslar gönderilir ve muhbirler toplanır. Bu amaçla, köylülere armağanlar (giysiler, tıbbî donanım, **Care** ve **Caritas**'dan sağlanan Amerikan yiyecekleri) götüren, tıbbî hizmette bulunan, köprü, yol, okul

yapan bir koruyucu görünümüne bürünen ordu ile bir «sivil-askerî harekât» örgütlenir.

Aşama İki: Şaşırtma etmeni kullanılarak daha geniş bir ruhbilimsel eylem programı işleme konur. Sivil halkı denetlemek için önlemler alınır. Bu. bölgede abluka kurmanın ilk adımıdır.

Aşama Üç: Bundan sonraki harekâtlar, silâhlı isyancı grupları yok etmek için onları tecrit etmeye çalışmaktır.

Aşama Dört: Ruhbilimsel teknikler kullanılarak silâhlı isyan harekâtı sistematik olarak bölünmektedir. Siyasal farklılıklardan, önderlerin hırslarından, zayıflıklarından ya da gerilla kumandasından doğan iç bölünmelerden yararlanılmaktadır. Bu, olası gerilla mücadelesini sürdürecek olanları kazanmak için yapılan bir girişimdir.

Aşama Beş: Son aşama, daha önce bölgeyi yıkmak için kullanılan Amerikan yardımını kullanarak, harekât alanının ekonomik, siyasal ve sosyal «yeniden yapımı»dır (121).

Bolivya'da, Che Guevara'nın izlenmesinde bu yeni yöntemlerin önemli bir rol oynadığına kuşku yoktur. Ayrıca, yeni teknik gelişmeler de kullanılmıştır. Amerikalılar tarafından eğitilmiş Bolivya helikopter güçlerinin, Che'nin yerini saptamak için kullandıkları araçlardan birinin Che'nin açıkhava sobasının ısısını ölçtüğü ileri sürülmektedir. Sobanın, dumanının havadan görülmemesi için, özellikle dumansız bir model olduğu söylenmektedir. Ama, yeni tekniklerle dumanın görülmesine gerek yoktu; soba, aynı kolaylıkla «görülebilirdi». Güney Batı Afrika Halkları Örgütü (Swapo)nün başkanı Sam Nujoma, Amerika Birleşik Devletleri'nin Güney Afrika Hükümeti'ne, radar ve Vietnam'da geliştirilen, bölgedeki askerlerin vücut ısılarını gösteren ısı araçları sat-

tığını bildirmiştir (122). 1971'de Laos'a yapılan istilâya ilişkin bir basın haberi «harekâtı izleyen elektronik araçlar»dan söz etmektedir (123). Vietnam savaşı, Amerika Birleşik Devletleri için, ayaklanma bastırma harekâtlarının yöntem ve teknikleri açısından, gerçek bir deney yeri olmuştur. Yıkma ve öldürme silâhlarına (napalm, bomba demetleri, çeşitli anti-personel bombalar, laser ışınıyla güdülen bombalar, vb.) yapılan eklerden ayrı olarak, düşmanı karanlıkta gören yeni ufuklar, düşmanın vücudunun kokusuna tepki gösteren «koku alıcılar» ya da kimyasal dedektörler, vücut ısısına tepki gösteren termik simgeler ve hareket halindeki kamyon ya da askerlerin vuruşlarını kaydeden sismik araçlar vardır şimdi Amerika Birleşik Devletleri ordusunda (124). Gerillaların belli bir yerde olup olmadıklarını anlamak için Latin Amerika'da kullanılan yöntemler arasında, ateş yakmak için kullanılan dalların ya da çalıların türlerinin çözümlemesi (125), püro ya da sigara izmaritlerinin incelenmesi vardır (genellikle köylerden sağlanan tütün ile kentlerden getirilen tütün arasında büyük fark vardır).

Yeni karşı devrim teknikleri gerilla savaşını hiç bir biçimde engellememelidir. Ancak, devrimci hareketler, bunları kesinlikle göz önüne almalı, yöntemlerini onlara uyarlamalıdırlar. Bunu yapmamak —ve ilk gerilla gruplarının kaçınılmaz acemiliği— kuşkusuz büyük kayıplara yol açmıştır.

Küba devriminin başlıca özelliklerine ilişkin Debray'nin açıklamaları üzerinde bir ölçüde tartışmak, bu tarihsel olayın baştan sona dek güvenilir bir çözümlemesi bulunmadığından, tanımlaması bazı Yeni Sol çevrelerde belli bir ölçüde benimsendiğinden, daha da ötesinde, buna dayanarak, tartışılabilir bazı çok genel sonuçlar çıkarıldığından zorunlu olmuştu.

Hiç bir ciddî devrimci, Küba zaferinin özellikle Latin Amerika'daki şiddetli etkisini boşlayamaz. Önemli bir Venezuela komünisti şöyle yazmıştır:

> Küba devrimi, her şeye meydan okumuş, her şeyi ters yüz etmiş, yapmacık doğruları kutsal yerlerinden indirmiş ve, her zaman doğru olduğu söylenemese bile, her şeyi eleştiriye açmış, kuşkuları, karışıklığı ve aşırı basitleştirmeyi ortaya çıkarmıştır. Ancak, bu kargaşadan, en sonunda Latin Amerika devrim kuramı doğacaktır (126).

«Latin Amerika devrim kuramı»nın ne olduğuna ilişkin çekinceler olabilir; ancak, Küba devriminden alınacak tüm derslerin tüm Latin Amerika ülkelerine çok büyük yardımı olacağı kuşkusuzdur. Ama bu dersleri çıkarmak için, ilk önce Küba olaylarının doğru bir değerlendirmesine gereksinme vardır. Böyle bir değerlendirmeyi Debray'nin yapmadığını göstermeye çalıştım. İkincisi, Küba devriminin derslerinden yararlanmak, onu bir model olarak almak, başka bir yerde aynını yapma ya kalkışmak demek değildir. Gördüğümüz gibi, Küba, öteki Latin Amerika ülkelerinde yinelenmeyen ayırıcı özelliklere sahiptir. Ayrıca, devrim, olasılı olarak başka bir yerde aynı biçimde yinelenmeyecek koşullarda olmuştur ve bu, «başka bir Küba»dan kaçınma kuşkusu içinde olmakla birlikte, Küba'nın ve devrimci sürecin başlangıç ve değişik biçimlerde Peru ve Şili'de yayılması, ayrıca Hindiçini'nde Amerika Birleşik Devletleri emperyalizminin saldırısına karşı yönelen tepkilerle şimdi Latin Amerika'daki askerî güçlerle birlikte yoğun ve doğrudan doğruya müdahale etmek istediği zaman karşılaşacağı daha büyük güçlükler sonucu Amerika Birleşik Devletleri'nin tepkisi açısından özellikle doğrudur.

Debray kendini Küba'yı «açıklamakla» sınırlamamaktadır. Küba gerçeğinin çarpıtılmış görünümüne da-

yanarak, eleştiriyle açık kuramsal sonuçlar çıkarmakta ve öteki Latin Amerika ülkelerindeki devrim sorunlarına, sonraki gelişmelerin genellikle yüzeysel olduğunu gösterdikleri bir biçimde sarılmaya çalışmaktadır.

Bu kuramsal sonuçları arasında ulusal burjuvaziyi ele alışıyla Latin Amerika'da devrimin niteliği, silâhlı mücadele sorunu, askerî ve siyasal önderlik arasındaki ilişki, ideolojinin rolü vardır.

ULUSAL BURJUVAZİ

Şubat 1970'de yayınlanmış olan Carlos Rafael Rodriguez'in çok ilginç bir makalesi (127) bu sorunların ilkine değinmektedir. Küba'daki burjuva demokratik devrimine ilişkin bölümde, burjuva demokratik devriminin içeriği ile kapitalist kalkınmanın başlatılması arasında önemli bir ayrım yapmaktadır. Doğru olarak değindiği gibi, anti-feodal toprak reformu, yabancı egemenliğinin sona erdirilişi ve bağımsız bir ekonominin kurulması da dahil olmak üzere, burjuva demokratik devriminin başlıca görevleri bazan tamamlanmak üzere sosyalist devrime bırakılmaktadır. Bu 1917'de Rusya'da, 1949'dan sonra Çin'de, 1945'den sonra Vietnam ile Kore'de böyle olmuştur. (Hattâ İngiltere gibi ileri kapitalist bir ülkede bile, şimdiki biçimlerinde doğallıkla kapitalist çıkarlarına hizmet eden monarşi ile Lordlar Kamarası gibi feodal kalıntıların sona ermesi, hemen hemen kesinlikle emekçiler iktidara geldikten sonra etkilenme durumundadır).

Rafael Rodriguez, Latin Amerika'da oluşan sosyal ve ekonomik gelişmelerle çoğu Afrika ve Asya ülkesindeki sosyal ve ekonomik gelişmeler arasında temel bir fark olduğunu ileri sürmektedir. Bu farkın, çoğu burju-

va demokratik amaçların Latin Amerika'da çok önceden gerçekleşmiş bulunduğu, bazı yarı feodal özelliklerin hâlâ var olmasına karşın, kapitalizmin ekonomik ve sosyal yapının egemen niteliği olduğu gerçeğinde yattığını yazmaktadır. Bunu anlamamak, devrimci hareketin seçim ve başka amaçlar için burjuva kesimleri ile, burjuvazinin tarafsızlaştırılması yerine proletaryanın tarafsızlaştırılması sonucunu veren bir bağlaşmaya girme tehlikesi anlamına gelmektedir.

Bundan, aynı zamanda, ulusal burjuvazinin ve devrimin burjuva demokratik evresinin olmadığı sonucunu çıkarmanın yanlış olduğunu da ileri sürmektedir. Şu ilginç noktaya değinmektedir:

> «Ulusal» kavramı... sahibinin «kökeni»nden değil, bu sahibin burjuvazinin bir kesimini yönettiği **siyasal durumun**dan doğmaktadır. Bu coğrafî değil, siyasal bir kavramdır. (Özgün metnin Fransızcasından yazarın çevirisi).

Bu sorunun tümünün doğru olarak anlaşılması, bir devrimci hareketin, burjuva demokratik evreden kaçınıp doğrudan sosyalizme gitmek isteyen devrimci sabırsızlığın yanılgılarından sakınmasını sağlar. Böyle bir girişim, Marx ve Lenin'in öğretilerinden uzaklaşmaktadır; ayrıca, tüm sosyalist devrimlerde olup bitenlerle de çelişmektedir. 1917 döneminden önce, «burjuva devriminden uzak kalmamaları için (128)» Rus işçi sınıfına seslenen Lenin, aynı zamanda Rus işçilerini sosyalist evreye geçişi sağlamak için bu burjuva demokratik devriminin öncülüğünü almaları için de zorluyordu.

> Demokratik devrimden bir an önce, gücümüz ölçüsünde, sınıf bilinci olan, örgütlenmiş proletaryanın gücüyle sosyalist devrime geçmeye başlayacağız. Kesintisiz devrim için harekete geçiyoruz. Yarı yolda durmayacağız (129).

Gördüğümüz üzere, Ekim'den sonra da burjuva demokratik devrimin bazı görevlerinin tamamlanmamış olmasına karşın, bu iki evre arasındaki geçiş, Rusya'da 1917 Şubatından Ekimine dek sürdü. Burjuva demokratik evrenin, Küba'da, Fidel'in Küba'yı savunmaya giden savaşçılara, Domuzlar Körfezi'nde, «Yaşasın Sosyalist Devrimimiz!», diye yaptığı dramatik açıklaması ile sosyalist evrenin başladığı Ağustos 1960'a dek sürdüğünü doğrular Rodriguez.

Debray, ulusal burjuvaziyi anti-emperyalist cepheye alma zorunluluğunu kabullenir. Küba devriminden sonra böyle bir cephe ile «ulusal burjuvazinin büyük bir kesimini bütünleştirmenin... çok daha güç» olacağına inanmakla birlikte, bunun «tek hedef olabileceğini ve olması gerektiğini» ileri sürmektedir (130). Aynı zamanda, Asya ve Afrika'nın tersine, uzun bir süredir siyasal bağımsızlığa sahip olunduğundan, Latin Amerika'da emperyalizme karşı mücadelenin «yabancı işgal kuvvetlerine karşı cephe yerine, devrimci bir iç savaş yoluyla ilerlediği, bundan ötürü sosyal tabanın daha dar ve bunun sonucu ideolojinin daha iyi tanımlandığı, burjuva etkisiyle daha az karıştırıldığı»nı da ileri sürmektedir. «... Afrika ve Asya'da sınıf mücadelesi ve ulusal mücadele ulusal cephenin taktik nedeniyle bulandırılabilir ya da kurtuluş sonrasına ertelenebilirken, Güney Amerika'da, son çözümlemede, sınıf mücadelesi ve ulusal mücadele birlikte yürümelidir. Bağımsızlık yolu, ortak çıkarlar nedeniyle Amerika Birleşik Devletleri ile organik bağları olan egemen sınıfın askerî ve siyasal yıkımından geçmektedir (131).»

Debray, daha çok tek yanlı olarak, yalnızca «devrimci iç savaşı» bir araç gibi görürken, sınıf sorununda, mücadeleyi anti-emperyalist mücadelenin bir bölümü olarak emperyalizmin içerdeki sınıfsal bağlaşıklarından

yana çevirme konusunda yanılmamaktadır kanımca. Bu bağlaşma —Küba deneyi bize burada yardımcı olmaktadır— ne denli durağan olmasa da, duraksasa da, geçici de olsa, emperyalizme karşı bir potansiyelden yararlanmayı boşlamak anlamına gelmemektedir. Her şeyin üstünde, birbirlerine bağlı ve iç içe girmiş olmasına karşın, devrim evrelerini karıştırmamak önemlidir.

Bu sorunun daha sonraki bir tartışmasında (132), «birbirine bağlı olan süreçlerin farkında olduğundan... burjuva demokratik devriminin yapılması için 'ulusal burjuvazi'ye güvenmenin çok tehlikeli olacağı» konusunda uyarıda bulunmaktadır Debray. Devrimin bu evresinde, öncülük ulusal burjuvaziye bırakılırsa «demo-burjuva faşizmi» [burjuva demokratik devrimin içeriğini yitirmesi -çn]. olarak tanımladığı bir evrim olacağını ileri sürmektedir.

Burjuva demokratik devrimi sosyalist evreye geçecekse, devrimci işçi sınıfının öncülüğünün zorunlu olduğu doğruyken, Debray'nin (bazan küçük burjuvazi tarafından belirlenen) ulusal burjuvazinin öncülüğünün, önünde sonunda «demo-burjuva faşizmi»ne dönüşeceğine ilişkin tezini benimsemek yanlış olacaktır. Peru'nun son deneyi, emperyalizmi, onun yarı feodal ve burjuva bağlaşıklarını zayıflatan, işçi sınıfı ile bağlaşıklarına güçlerini birleştirmek, örgütlerini ve siyasal etkilerini güçlendirmek, böylece devrimin öncülüğünü üstlenecekleri yolu hazırlamak için belli bir rahatlık sağlayan olumlu adımların atıldığı, ulusal burjuvazinin öncülüğündeki bir evrenin olabileceğini göstermektedir. Ulusal burjuvazinin öncülüğünün felâketle sonuçlanacağı ya da devrimci işçi sınıfı hareketinin öncülüğü gibi yalnızca basit seçenekleri görüp, işçi sınıfının öncülüğe doğru ilerleyebileceği geçiş evrelerini görmezlikten gelmek, dev-

rim için gereksiz sorunlar yaratabilecek belli bir taktik katılık sonucunu doğurabilir.

Debray, çok yeni, ama çok boşlanan bir denemesinde (133), ulusal burjuvaziye ilişkin düşünlerini daha da geliştirmektedir.

Peru ve Bolivya'daki son gelişmeler arasındaki farkların çözümlemeleriyle başlayarak, daha sonra ödediği faturaya karşın, Bolivya'da 1952 Devrimi'nin burjuva demokratik devriminin başlıca amaçlarını az çok tamamladığını ileri sürmektedir. Öte yanda, henüz böyle bir aşamaya erişilmemiş olan Peru'da, devrimin burjuva demokratik niteliği olumlu bir rol oynamasını engelleyememektedir. Ayrıca, Peru'da, Lima ve kıyıda, anti-feodal, anti-emperyalist bir devrimi destekleme ve sömürme yeteneğinde olan daha güçlü bir sanayi burjuvazisi olduğuna inanmaktadır. Ama, Bolivya'da «kapitalist gelişmenin aşırı zayıflığı, çekingen, korkak, kendi gücüne güvenmeyen, ekonomik ve ideolojik açıdan emperyalizme bağımlı bir ulusal burjuvazi yaratmıştır.» Sonuç olarak, Bolivya'da, bu sınıflar, 1952 Devrimi sırasında tarihsel görevlerini tamamladıkları ve onu izleyen on yıl içinde tarihsel görevlerine uygun biçimde yaşama ve ulusal kalkınmayı yürütme becerisini gösteremediklerinden, devrim, küçük burjuva ya da ulusal burjuvazi olduklarını ileri sürenlerce yönetilemez.

1971 Ağustosunda Torres hükümetine yapılan darbeye karşın, Bolivya'daki sonraki gelişmeler hiç bir biçimde Debray'nin Bolivya küçük burjuvazisi ve ulusal burjuvazisine ilişkin değerlendirmelerine uymamaktadır. Son birkaç yıl içinde çok karmaşık bir süreçten geçmiştir Bolivya devrimi. 1969'da diktatör Barrientos'un ölümünden sonra General Ovando, resmî başkan yardımcısını bir yana iterek iktidarı almıştır. Che Guevara'nın gerillalarına karşı savaşta Başkumandan olarak gerici

geçmişine ve rolüne karşın, iktidarı aldıktan sonra, Ovando, Bolivya'nın sanayileşmesini ve ekonomik bağımsızlığını hızlandırmak düşüncesiyle, Gulf Oil'in mülklerini millileştirerek, tüm madenlerin ihracatında devlet tekeli yaratarak, sosyalist ülkelerle diplomatik ilişkiler kurarak ve anlaşmalar yaparak anti-emperyalist eylemlere girişti.

Bu süreci «dondurma» girişimleri başarılı olmadı. Ekim 1970'deki başarısız sağ kanat darbesi sonucu, Ovando'nun yerini Başkumandan General Torres aldı. Halkın baskısı ve Bolivya ulusal burjuvazisi ile küçük burjuvazisinin bir kesimi bu yolu izlemeye hazır olduğundan, Torres yönetiminde anti-emperyalizm ve demokratik değişim yoluna devam etti Bolivya. İlk iki yıl içinde, Amerika Birleşik Devletleri'nin desteklediği burjuvazinin ve ordunun gerici kesimlerinden gelen bir darbe girişimini solun siyasal ilerleyişi izledi gerçekte.

Bu, doğallıkla ülkede yeni gerilimler yarattı. Bolivya işçi sınıfı hareketi, ne nasıl ilerleneceğine ilişkin açık bir siyasal görüşe sahipti, ne de kesin sürükleyici güç olmak ve devrimci sürecin öncülüğünü yapmak için yeterince birleşmişti. Aşırı soldaki bazı örgütler, hareketi, ulusal burjuvazinin ve küçük burjuvazinin bazı yabancılaşmış kesimlerini, hattâ eski diktatör Barrientos'a büyük ölçüde siyasal destek olan köylüleri bile yabancılaştıran durumlara itiyorlardı. Torres ve çevresindeki askerler, bir yandan kitle baskısıyla ileri itilirken, devrimin çok çabuk ilerlediğinden korkanlarca da gemlendiklerinden duraksamaya başladılar. Bu koşullar altında sağ kanat vurdu. Ordudaki yurtsever güçler gericiliği bastıracak denli güçlü değillerdi. Yeterince silâhlanmamış madenciler mücadelenin başlıca merkezlerinden millerce uzaktaydılar. Kentlerdeki işçiler ve öğrenciler

silâhsızdılar ve kitle direnmesini harekete geçirecek birleştirici güce henüz yeterince sahip değildiler.

Bolivya'da iki yanılgı vardı. Düzenli, liberal gelişme yoluna inananlar ve gerek içerdeki gericilerin, gerek Amerika Birleşik Devletleri'nin Torres hükümetinin bu yolda ilerlemesini sürdürmesine olanak vereceğini varsayanların yanılgısı. Bu yanılgı sonucu, darbe indiğinde hazırlıksızdı Torres hükümeti. Öteki yanılgı ise, devrim süreci içindeki yerlerini kitlelerinki ile değiştiren, bunun sonucu olarak, devrimin tabanı genişletmek, derinleştirmek yerine devrimi daraltan, potansiyel destekleyiciler arasında bölünmelere, kuşkulara, duraksamalara neden olan sloganları, isterleri dile getiren, eylemleri sürdüren soldakilerin yanılgısıydı.

Ovando-Torres döneminin bir maskaralık olduğuna, devrimci hareketin bu hükümetlere destek olmaması gerektiğine, o andaki ve şimdiki tek sorunun silâhlı mücadeleyi hazırlamak olduğuna ilişkin bir eğilime karşı konmalıdır. Bolivya halkının silâhlı mücadeleye hazırlanmaması anlamında değil; bu ülkenin fırtınalı tarihinden öğrenilecek bir şey varsa, o da ileriye yönelik silâhsız yolların çok güç ve demokratik süreçler ile kurumların korkunç duyarlı olduğudur. Ama, silâhları tek yanıt olarak görmek, Bolivya trajedisinden çok basite indirgenmiş bir sonuç çıkarmaktır.

Lenin ve Bolşevikler, 1905 yenilgisinden sonra silâhların tek yanıt olduğu sonucunu çıkarmış olsaydılar, 1917'de bir silâhlı zafer olamazdı. Lenin'e göre, gerekliyse tek yanıt silâhtı kuşkusuz; ama onun çıkardığı temel sonuç, devrimin tabanının genişletilmesi ve derinleştirilmesi, işçilerin birleştirilmesi, devrimci görevleri almaları için işçilerin çoğunluğunun kazanılması, toprağa sahip olmaları, yoksulluklarını ve açlıklarını yenmeleri için işçilerle birleşmelerinin zorunlu olduğuna köy-

lülerin inandırılmaları ve çeşitli sınıf akıntılarının sosyal, ekonomik ve ulusal huzursuzlukların Çarı devirecek, feodalizmi yıkacak, işçi sınıfı iktidarına ve sosyalizmin ilerlemesine yol açacak güçlü devrimci mücadelenin tek güçlü kanalında birleştirilmesidir.

Bolivya devrimcileri de geçirdikleri deneyden siyasal sonuçlar çıkardılar kuşkusuz; silâhlı ya da silâhsız mücadeleye girişilmesini saptayacak sınırlı sonuçlar yerine, güçlerini nasıl birleştireceklerine, işçileri, köylüleri, öğrencileri ve yüz yılı aşkın bir süredir Bolivya'nın acılı yazgısı olan darbelerin birbirini izlediği bu pis tarihine son vermek isteyen herkesi nasıl kazanacaklarına, birleştireceklerine ağırlık veren sonuçları çıkardılar.

Debray, «Notlar»ında Latin Amerika'daki ulusal burjuvaziye ilişkin genel sonuçlara varmaya çalışmaktadır. Şöyle yazar:

> Bu sınıf, ne denli dalgalansa, ne denli zayıf olsa da, Kuzey Amerika emperyalizmine olan bağımlılığını daha çok sürdüremez, ulusal bağımsızlığına son vermeden daha çok büyüyemez, gelişemez ve bu anlamda, kendisi ile emperyalizm arasında nesnel bir çelişki vardır. Kıtanın çok gelişmiş ülkelerinde, Hristiyan demokrasisi («özgürlük içinde devrim») bu çelişkiyi çözmek için ilk girişimi oluşturmaktadır... Az gelişmiş ülkelerde yanıtı neomilitarizm vermektedir (Peru, Bolivya). Ama, öte yanda, her ikisinde de, bu ulusal burjuvazinin ya da adlandırıldığı gibi orta sınıfın karşıtı olan ve ona meydan okuyan sınıf olarak proletarya ile belirli çelişkisi de vardır. Sonuçta iki cephede savaşmak zorundadır:
>
> — bir yanda, varlığı ve her şeyin üstünde kendi çıkarı ve kârı doğrultusunda ulusal zengin-

liği somurme hakkını elde etmek; burada «anti emperyalizm»i açığa çıkmaktadır;

— öte yanda, emekçi sınıflarına karşı sömürücü bir sınıf olarak kendi ihtiraslarını, ideolojik öncülüğünü, siyasal mevkîlerini savunmak, burada anti-komünistliği, baskıcılığı, «koruyucu»ları kullanımı, vb. açıklanmaktadır (134).

Bu yönetici sınıfın, yönetimini pekiştirmek, taraflardan birini yenmek için muhaliflerinden birine dayanmak zorunda olması ikilemli bir durumdur; yani, bir yanda, sonunda kaçınılmaz olacak olan silâhlı mücadeleye (gerçekte Debray'ye göre bu hâlâ ileriye yönelik tek devrimci yoldur) karşı koymak için siyasal ve askerî emperyalist yapının desteğine gereksinme duyarken..., öte yanda, emperpalizme karşı haklarını tümüyle kullanabilmek için, tüm halkçı güçleri bir ulusal anti-emperyalist cephede toplamak zorundadır. İleri geri gidişini, iki yüzlülüğünü, geleneksel öne arkaya yalpalanışını, vb. açıklayan budur... Bununla birlikte gelen ikinci önerme, ordunun bir kurum ve sosyal güç olarak, oligarşinin (özellikle Bolivya gibi bir ülkede) değil, tanımladığımız gibi orta sınıfın çıkarlarını temsil ettiğidir. Bir başka deyişle, tarihsel olarak yeterince gelişmemiş ülkelerde, Ordu, dıştan emperyalizmin, içten proletaryanın, yoksul köylülüğün ve devrimci aydınların temsil ettiği güçlerle iki muhalif arasında sıkışıp kalmış orta katmanların ekonomik ve siyasal çıkarlarını temsil etmektedir. (Bir Fransız metninden yazarın çevirisi. Bknz. **Nouvelle Critique**, Haziran 1970, s. 25).

Fanon'a ilişkin olarak daha önce açıklandığı gibi, ulusal burjuvazinin rolü üzerine Debray'nin marksist

bir yaklaşıma yanaştığı burada görülmekle birlikte, zaman zaman yine de şematik ve katı kalabilmektedir hâlâ. Ulusal burjuvazinin iki yolla karşı karşıya kaldığını, bunun sonucu olarak duraksadığını anlamak yeterli değildir. Devrimci uygulamada, **bu evrede,** ulusal burjuvazinin belli yönünü doğru olarak değerlendirebilmek, olumlu potansiyelinden yararlanabilmek, aynı zamanda devrimden yüz çevirme eğilimine karşı canlı ve uyanık olmak yeteneğidir geçerli olan. Kısacası, feodalizme ve emperyalizme karşı ulusal burjuvazi ile birleşmek, devrimi durdurmak ya da devrime karşı olmak için duraksadığında ulusal burjuvaziye karşı savaşmak. İşçi sınıfı bu süreçte ulusal burjuvaziyi önderlikten atabilir, bu görevi kendisi yüklenebilir.

DEVRİM İÇİNDE DEVRİM Mİ?

Debray'nin kuramlarının odağında, Küba Devrimi'nin gelişmesine ilişkin kendine özgü kavrayışından, Küba mücadelesinde çeşitli sınıfların ve siyasal güçlerin oynadıkları rollere ilişkin görüşlerinden doğan silâhlı mücadele sorunu ile silâhlı mücadele politikasına ilişkin yaklaşımının tümü vardır.

Marksistlerin, zorbalığı yıkmak, emperyalist egemenliğini ve yabancı yönetimi yenmek ya da kapitalizmi sona erdirmek, sosyalizmi getirmek için, işçi sınıfının, silâhlı mücadele biçimlerini benimsemesi hakkına ve genellikle zorunluluğuna ilişkin Debray ile bir anlaşmazlıkları yoktur. Lenin'in dediği gibi, «Marksizm, hiç bir biçimde, hiç bir mücadele biçimini yadsımaz (135).» Tersine, «hareket gelişirken, kitlelerin sınıf bilinci artarken, ekonomik ve siyasal bunalımlar keskinleşirken sürekli olarak yeni ve daha çeşitli savunma ve saldırı

yöntemlerine yol açarken, Marksizm, gelişen **kitle** mücadelesine karşı daha dikkatli bir tavır alınmasını ister (136).»

Marksistler, yasal ve genellikle etkin bir silâhlı mücadele biçimi olarak, gerilla savaşına karşı da değillerdir. Gerçekte, Lenin'in yazdığı gibi, «gerilla savaşı, kitle hareketi gerçekten bir ayaklanma noktasına ulaştığında ve iç savaşta büyük 'çarpışmalar' arasına uzunca zaman araları girdiğinde, mücadelenin kaçınılmaz bir biçimidir (137).»

Ancak Lenin, Marksizmin, mücadele biçimlerinin tarihin somut durumlarına göre değerlendirilmesini istediğini de özellikle belirtmiştir.

> Ekonomik evrimin değişik aşamalarında, siyasal, ulusal, kültürel ve öteki koşullardaki farklılıklara bağlı olarak değişik mücadele biçimleri doğmakta ve başlıca mücadele biçimleri olmaktadır... Belli bir hareketin belli bir gelişme aşamasında, somut durumun ayrıntılı bir incelemesini yapmadan, belli bir mücadele biçiminin kullanılıp kullanılmamasına ilişkin soruna evet ya da hayır yanıtı verme çabası, Marksist tavrı tümüyle bırakmak anlamına gelir... Bir Marksist sosyal barışa değil, sınıf mücadelesine dayanır. Keskin ekonomik ve siyasal bunalımın belli dönemlerinde, sınıf mücadelesi doğrudan iç savaşı, yani halkın iki kesimi arasında silâhlı bir mücadelenin durumunu olgunlaştırır. Böyle dönemlerde, bir Marksist iç savaştan yana olmakla **yükümlüdür** (138).

Che de, «gerekli olan tüm nesnel ve öznel koşulların belli bir mekanik biçimde oluştuğu bir zamana dek, bu oluşumu hızlandırmadan oturup bekleyenler»e karşı çıkarken, somut tarihsel durumun, ne olursa olsun, göz önüne alınması gerekliliğine değinir. «Hile ile de olsa,

bir yerde hükümet iktidara halkın oyu ile gelmişse ve anayasal meşruiyeti görünüşte olsun koruyabiliyorsa, barışçı mücadele olanakları tüketilmediğinden gerilla direnmesi geliştirilemez (139).»

Silâhlı mücadele, Debray için her şeydir. Bunun «eski bir tarihsel yasa» olduğunu ileri sürerek, «sosyalist devrim, burjuva devletinin silâhlı iktidarına karşı bir silâhlı mücadelenin sonucudur» diye yazmaktadır (140). Silâhlı mücadeleyi, Latin Amerika için belirleyici ve ileriye dönük tek yol olarak görmektedir:

«Bugün, Latin Amerika'da, sonuçları açısından kesin ve sürekli bir askerî çizgisi olmayan bir siyasal çizginin devrimci olduğu dünülemez (141)».

Peru, Bolivya ve Şili'deki sonraki gelişmeler, hiç bir biçimde, bu kategorik teşhise uymamaktadır. Ayrıca Debray, Latin Amerika'da silâhlı mücadele sorunu üzerine şaşırtıcı bir tutarsızlık, görüşlerini sunuş biçiminde önemli ölçüde açıklıktan yoksunluk göstermektedir. Örneğin, **Devrim İçinde Devrim mi?** den yukardaki alıntının tersine, iki yıl önce, «Latin Amerika'da kategorik zorunluluk ya da bir çözüm olarak silâhlı mücadele kesinlikle sallanamaz; kimin tarafından, ne zaman, nasıl, hangi programla, hangi bağlaşıklarla yürütülen bir silâhlı mücadele? olduğu sorulabilir. Dünyada hiç kimsenin soyut olarak çözümleyemeyeceği somut sorunlardır bunlar, yalnızca siyasal sorumlulukların yükünü taşıyabilen ulusal öncüler çözümleyebilirler. Başka bir deyişle, kendini başarısızlığa mahkûm etmeden **Foco** bir strateji oluşturamaz. Yeri ancak bütünleştirici bir strateji içinde tanımlanabilen bir mücadele vardır (142).»

Debray, Uruguay'da silâhlı mücadele için koşulların elverişli olmadığına değinir. Bu görüş, Castro'nun Ocak 1966'daki Üç Kıta Konferansı'ndan sonra Havana'da ver-

diği söylevde açıkladığı görüşlere uygundur. Ama, Şili sorununa gelince, Ağustos 1967'deki Latin Amerika Dayanışma Örgütü (OLAS) Konferansı'nda Küba delegasyonunun, Şili'de gerilla savaşından söz etmenin «aptalca ve anlamsız» olacağına ilişkin görüşüne karşın, Debray, «silâhlı mücadeleye karşı içtenlikle düşman (143)» olan partiler olarak eleştirdiği partiler listesine bu ülkedeki Komünist Partisi'ni de almakta ve Mart 1962'de Şili Komünist Partisi'nin 12. Kongresi'nde onaylandığı gibi «ulusal ve uluslararası güçlerin bugünkü karşılıklı ilişkilerinin devrimi (144) silâhlı mücadele yapılmadan gerçekleştirme olanaklarını artırdığını» belirten parti programında yer alan görüşü «us dışı fırsatçılık» olarak suçlamaktadır (145).

Bugün Debray'nın «Devrimci Stratejinin Sorunları» adlı denemesinden Şili ile ilgili bölümü okumak üzücüdür bir bakıma. Debray, hiç bir biçimde Şili sahnesinin gerçeğini incelememektedir. Şili'den değil, silâhlı mücadele dışında herhangi bir yolun olanaksızlığına ilişkin kuramından başlamaktadır. Şili Komünist Partisi ile Allende'nin Sosyalist Partisi'nin 1964 Başkanlık seçimindeki rolleri ile alay etmektedir, ama ne seçim kampanyasını yürütüş biçimleri, ne de seçimlerdeki yenilgisinden ötürü. «Seçimlerde Allende'nin elde edeceği zaferin Devlet mekanizmasının yapısında köklü bir değişiklik getirmeyeceği gibi, ne Şili yönetici sınıfının, ne de emperyalist güçlerin halk hareketi ile bir yana itilip unutulmayacağının» herkes tarafından bilindiğini ileri sürmektedir (146).

Allende'nin Başkan olmasıyla kurulan 1970'deki Halk Cephesi Birliği'nin sonunda seçimle zafere ulaşmasının kendiliğinden «Devlet mekanizmasında köklü bir değişiklik» oluşturduğunu ileri sürmenin boş olacağı gibi, hiç kimse, ciddî olarak, yönetici sınıf ile emper-

yalist güçlerin «halk hareketi ile bir yana itilip unutulduğuna» da inanmaması doğaldır. Ama 1970 seçimlerindeki zafer ve onu izleyen olayların, Şili'de emekçilerin iktidara tam olarak sahip olma yolunda ilerleyişlerinin önemli ve zorunlu bir aşaması olduğunu görmezlikten gelmek akılsızlıktır. Debray, Komünist Partisi ile halk güçlerinin ne yapmasını isterdi? Cephe'nin bir seçim kazanacağına güvenmediği açıktır. 1964 seçimini yorumlarken, Cephe'ye karşı çok güçlü etmenlerin varlığı üzerinde durur: «Katolik kilisesinin belirleyici gücü... büyük gazetelerle egemen sınıfın tüm propaganda araçları», «bağış örgütü» olanağı, Caritas, işçi sınıfı oylarının İlerleme İçin Bağlaşma Örgütü (Alliance for Progress) tarafından sağlanan yiyeceklerin bedava dağıtımı ile satın alınması, Amerika Birleşik Devletleri'nin Küba aleyhtarı kampanyası. Tüm bunların «burjuvazinin seçim üstünlüğünü önceden güvence altına aldığına» inanır. Böylece Debray, yalnız sonuçlar karşısında değil, Cephe'nin kendini hükümet olarak savunma ve bazı radikal önlemler alma yeteneği karşısında karışan aşırı sol grupların (Mao'cular, Troçki'ciler, vb.) 1970'de yeniden kullandıkları savların aynını kullanmaktadır. («... yitirenler (oligarşi ile birlikte) ayaklanma yolunu yeğleyenler ve aşırı solculardır... Olaylar öngörülenden değişik biçimde, yukarda sayılan grupların çoğunu bunalıma sürükleyerek gelişti: Çok yakın bir gelecekte ne yapacaklarını bilmemektedirler» (147).

1967'de, Latin Amerika Dayanışma Örgütü Konferansı'nda Küba delegasyonunun ileri sürdüğü gibi, Şili'de silâhlı mücadeleden söz etmek «aptalca ve anlamsız» ise, Şili komünistlerinin devrimi silâhlı mücadele **olmadan** gerçekleştirmenin olası olduğunu belirtmelerinin neden «us dışı fırsatçılık» olduğuna inanmaktadır Debray? Şili halkı, seçimle mücadele de dahil olmak

üzere, silâhsız mücadele biçimleriyle ilerleyemeyecekse, geriye ne kalmaktadır? Doğallıkla, Şili emekçileri henüz iktidara tümüyle sahip olmamışlardır; hâlâ kapitalist düzende yaşamlarını *sürdürmektedirler*; kaynaklarını hâlâ emperyalistler sömürmektedir. Ayrıca, bugünkü aşamadan ileriye geçilmesi ve düzenin köklerinin kazınmaya başlanması içerden ve/veya dışardan şiddetli tepkiyle karşılanabilir ve bundan ötürü, halk kazandıklarını savunmak ya da daha çok değişime yol açmak için silâhlı güç kullanmak zorunda kalabilir. Hattâ yenilebilirler ve geçici olarak zafer kazanmış olanları yenmek için silâhlı mücadeleye baş vurabilirler (148) Ama, ileri sürülen bu değildir. Debray'nin 1965'de ileri sürdüğü, Şili için silâhsız bir yolun olanak dışı olduğu ve halk güçlerinin seçimle kazanacakları bir zaferin büyük değişimlere yol açmayacağıdır.

Mart 1971'de Allende ile yaptığı görüşme, Debray'nin hâlâ silâhlı eylem dışındaki herhangi bir mücadele biçimine karşı dogmatik güvensizliğini sürdürdüğünü göstermektedir. Allende, Debray'ye verdiği yanıtlarda, Che'nin kitaplarından birindeki ilginç bir ithafa dikkati çekmektedir: «Başka yollarla aynı sonuca ulaşmaya çalışan Allende'ye.»

Aşağıdaki alıntıların göstereceği gibi, Debray öylesine güvenli değildir:

> **Debray:** Şili halkı hükümete seni getirerek devrim yolunu seçti, ama devrim nedir? İktidarın bir sınıftan bir başka sınıfa aktarılması. Devrim, burjuva devlet mekanizmasının yıkılması ve yerine bir başkasının geçmesidir; bunların hiç biri burada olmadı. Ne oluyor öyleyse?
>
> **Allende:** Şili halkı, kuşkusuz, devrim yolunu seçti ve biz Marksizmin temel bir ilkesini unutmadık: Sınıf mücadelesi. Seçim kampanyası boyunca,

mücadelemizin amacının Şili'nin gerek duyduğu devrimci dönüşümü gerçekleştirmek amacıyla, ulusun bağımlılığına son vermek amacıyla rejimi, düzeni değiştirmek olduğunu söyledik. Sen hiç bir şey olmadığını söylüyorsun? Nasıl bir ülkede olduğunu sanıyorsun ? İktidara geldikten sonraki birkaç ay içinde...

Debray: Birçok şey yaptınız?

Allende: Evet, epey şey yaptık. Hükümette olan halktır ve bu durumda Halk Birliği'nin programıyla iktidarı ele geçirmek için mücadele ediyorlar (149). Bu bir işçi sınıfı hükümetidir, çünkü egemen ideoloji işçi sınıfı ideolojisidir. Hükümette, sömürücü sınıfın çıkarları temsil edilmemektedir. Tersine, Bakanlar Kurulu'nda ücretliler vardır, dördü de işçidir. Şu andaki burjuva devletine gelince, onu yenmeye çalışmaktayız; onu devirmeye çalışmaktayız.

Debray: Ama burjuva demokrasisi dokunulmadan kaldı burada. Gerçekte siz yürütme gücünü elinizde tutuyorsunuz, ne yasama ya da yargı gücünü, ne de polis gücünün mekanizmasını. Yasalar, kurumlar proletaryanın işi değil. Anayasa'yı kendi amaçlarına uygun olarak biçimlendirmiştir burjuvazi.

Allende: Haklısın elbette, ama seçim kampanyası sırasında ne demiştik? Demiştik ki, seçimleri kazanmak, olanaksız değil, güç ise, zafer ile hükümeti alma arasındaki aşama daha da güç olacaktır. Şili için yeni bir yol açmanın daha da güç olacağını belirttik...

Debray: «Sol bir hükümet» iktidara geldikten sonra geleneksel olarak destek kaybeder, ama bu örnekte destek artmaktadır. Gerçekten halkçı bir

devrimci çoğunluğun ortaya çıkacağı bir zamanı görüyor musunuz? (150)

Allende: Bir destek kaybına uğrayacak denli uzun bir süredir ortalarda değiliz, ama emin olduğum bir şey varsa, o da tepki. Sağ ve hattâ Sol'daki bazı kişiler önce kazanacağımıza inanmadılar, sonra da yapacağımızı söylediğimiz şeyleri yapacağımıza inanmadılar. Daha sonra gericiliğe sert vurduk. İsrarlı. Vurduk. Sinmediler. Gene vurduk. Örneğin, bakırı millîleştiren Anayasa Reformu, Concepcion'daki önemli bir tekstil şirketinin kamulaştırılması, çeliğin millîleştirilmesi, kömürün millîleştirilmesi, bankaların millîleştirilmesine ilişkin Tasarı. Şimdi Régis, sosyalizm yolunu arıyormuyuz, aramıyor muyuz?

Debray: Önceki soruma dönüyorum yoldaş Allende: Arkandaki işçiler oylarıyla seni göreve getirdiler, ama gerçek iktidarı nasıl ve ne zaman elde edeceğini sorsam, yanıtın ne olur?

Allende: Bakır ve çelik bizim olduğunda, nitrat tam anlamıyla bizim olduğunda, geniş kapsamlı Toprak Reformu önlemlerini yürürlüğe koyduğumuzda, üretimimizin büyük bir bölümünü kollektifleştirdiğimizde gerçek iktidar da bizim olacaktır... Tüm bunlar, ulusal egemenliğimizi pekiştirmek, temel zenginliğimizi yeniden ele geçirmek, tekellere saldırmak Sosyalizme götürmüyorsa, neyin götüreceğini bilmem...

Debray: Başkan Yoldaş, biraz daha ileriye bakmama izin ver. Bir burjuva düzeninden daha demokratik, daha devrimci, daha proleter bir düzene geçiş bir patlama olmadan nasıl gerçekleştirilebilir? Kuşkusuz çok genelleştiriyorum, basit olarak sorum şu: 'Kim kimi kullanıyor? Kim kimi peşinden

sürüklüyor? Biraz kanlı, belki de biraz kışkırtıcı, ama sorum bu... profesyonel bir 'kışkırtıcı ajan' olduğumu söyleyenler var Başkan Yoldaş.

Allende: Kışkırtılmam için olanak vermem.

Debray: Soru önemlidir ama.

Allende: Yanıtı da kısadır: Proletarya (151).

Okuyucuya Debray'nin iktidar sorununa nasıl yaklaştığını göstermek için bu görüşmeden yapılan alıntıya uzunca bir yer vermeyi gerekli gördüm. Siyasal iktidarın alınmasının tamamlanması için Debray'nin Şili işçi sınıfının ve halkın çözümlenmemiş sorunlarına dikkati çekmesi temelde doğrudur kuşkusuz. Ama, Debray'nin birden dramatik bir değişime, trampetlerin vuruşlarına, kurşunların ıslıklarına, patlama seslerine ve Şili'nin bugünkü «burjuva» devletinin şiddetli bir silâhlı eylemle devrilmesine tanık olmak için romantik bir istek duyduğunu sezinlememek elde değil.

Luis Corvalan, Kasım 1970'de, Şili Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne verdiği raporda şöyle demektedir:

> Halk, hükümet gücünü, böylece siyasal iktidarın bir bölümünü almıştır. Siyasal iktidarın tamamının, devlet mekanizmasının tümünün eline geçmesi için bu başarı savunulmalı, sağlamlaştırılmalıdır. Ayrıca, tüm siyasal ve ekonomik gücü ulusal gelişmenin hizmetine vermek için emperyalizmi ve oligarşiyi ekonomik güç merkezlerinden uzaklaştırmak zorunludur... (152).

Allende, yukarda özetlenen görüşmede Debray'nin devlet mekanizmasına ilişkin sorusunu geniş bir biçimde ele almamakta, silâhlı kuvvetler sorunu üzerinde bir yorumda bulunmamaktadır. Doğallıkla, Başkan olarak, özellikle büyük bir siyasal kargaşa ve tehlike zamanında, Debray'nin sorusunu kışkırtıcı bulabilir. Ancak, Cor-

valan'ın silâhlı kuvvetler sorununa yaklaşımı ilginçtir. Onun da değindiği gibi, Halk Birliği Cephesi'nin programı, «ulusal egemenliğin korunması ve başka belli görevlerin yerine getirilmesi» için, orduya gerekli malzeme ve teknik araçların sağlanmasını savunmaktadır. Program, orduda, en küçük rütbeliden en yükseğine dek herkese, hizmet süreleri ile emeklilikleri için yeterli maddî olanaklar ve yalnızca yeterliliğe dayanan gerçekçi ilerleme olanakları ile orduda demokratik bir ücret, ilerleme, emeklilik ödeneği düzeni önermektedir.

Corvalan şöyle yorumlar:

Başkan Allende'nin de sürekli olarak değindiği gibi, Halk Birliği partileri, silâhlı kuvvetler ya da onların herhangi bir kesimi ile mücadele sonucu iktidara gelmemişlerdir. Silâhlı kuvvetler iktidar savaşında yer almamıştır ve Ulusal Kongre zaferlerini onaylayıp da halk zafere ulaşınca, açıkça hükümeti tanımıştır. Meslek ruhlarını, Anayasa'ya ve yasalara saygılarını sürdürmüşlerdir. Bu davranıştan ötürü, aşırı sağ öğeler Başkumandan General Schneider'i öldürmüşlerdir.

Kuşkusuz, silâhlı kuvvetlerin oluştuğu koşulları, özellikle meslekî eğitimlerinin son onyıllarda Pentagon'un etkisinde olduğu gerçeğini unutmayacağız. Ancak bu, onların emperyalistlerin ve üst sınıfların sadık uşakları olduğu demek değildir. Temel birliklerimiz ve donanmamız bağımsızlık savaşına katılmışlardı. Her üç kuvvette de erler ve kadrosuz subaylar yoksul sosyal kesimlerden gelmeydiler; subayların da hemen hemen hepsi orta tabakadandı. Oligarşi ve varlıklı burjuvazi, askerliği oğulları için meslek olarak seçmekten çoktan vazgeçmişti. Ancak, bugünlerde dünyada etkisi duyulan sosyal fırtınalara ve milyonlarca yoksul

insanın trajedisine hiç bir sosyal kurumun kayıtsız kalmadığı unutulmamalıdır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin istilâsı sırasında, Dominik Cumhuriyeti silâhlı kuvvetlerinin tutumu, Peru'daki askerî hükümetin ilerici niteliği, artık orduya karşı dogmatik yaklaşımın geçerli olmadığını göstermektedir. Askerî düzenin de değişmeye gereksinmesi vardır. Ancak, bu değişim ona zorla kabul ettirilmemeli, askerlerce başlatılmalı ve zorunluluğun bilincine dayanmalıdır (153).

Corvalan'ın getirdiği yenilik, bu değişimlerin daha da ileriye gitmesinin ve dönüşümün sonucu olarak niteliksel karakterinin ordu içindeki ilerici öğelerin çabaları sonucu oluşacağı, kuşkusuz Hükümet'in ve Halk Birliği cephesinin destekleyeceği, ancak ordunun isteklerine karşı zorla kabul ettirilmeyen, ordudaki sosyal ve siyasal değişimlerin çözümlemesine dayanan bir kavramda yatmaktadır.

Debray'nin yazılarında böyle bir gelişme için bir hazırlık yoktur. Hattâ Allende ile yaptığı sonraki görüşmesi, Şili'deki silâhlı kuvvetlere ilişkin katı ve değişmez bir görüşü olduğunu göstermektedir.

Debray'nin Arjantin üzerine görüşleri de çok yardımcı olmamaktadır. 1963 yılında, Arjantin Komünist Partisi'nin 12. Konresi'nde ortaya attığı slogan için de ayıracak zamanı yoktur: «Kitle eylemi yoluyla iktidarın alınmasına doğru (154).» Buna karşın, pratik bir devrimci yol için kendinin ciddî bir önerisi yoktur. Bence Slovo (155), Debray'nin buradaki başarısızlığını kaçırmamıştır:

Genel formülün burada bir geçerliliği yoktur, çünkü nüfusunun yüzde 75'inin kentlerde toplaştığı Arjantin'de, bir kırsal ayaklanma merkezinin «sadece ikincil bir rolü» olabileceğini, kentlerdeki işçi-

lerin etkin katkısı olmadan hiç bir şey yapılamayacağını, ayaklanma olmadan bir genel grevin «şiddetle kırılabileceği»ni Debray'nin kendisi de kabul etmektedir. Silâhlı bir mücadele ve böyle bir mücadelenin hazırlıkları için genelleştirilmiş klişeleri vardır. Ama, yinelediği gibi, gerçekte kentsel ayaklanma olanakları kalmamışsa, «katıksız kitle eylemi» nefretle yadsınmışsa, Arjantinli kitlelere ne kalmıştır gelecek için? Arjantin'de iktidarın aktarımı için strateji sorununun yanıtı nedir? Bunun üzerine Debray pek az ışık tutmaktadır.

Debray'nin Bolivya üzerine görüşleri, geçen beş yıl içindeki gelişmelerin ışığında, aynı biçimde gerçekle bağdaşmaz görünmektedir. Debray, 1965'de, «Bolivya öznel ve nesnel koşulların en iyi birleştiği bir ülkedir» görüşündeydi. «1952'de tümüyle yok edilen bir ordunun yeniden oluşmasına karşın, Bolivya, Güney Amerika'da, sosyalist bir devrimin gündemde olduğu tek ülkedir. Ayrıca, devrimin klâsik Bolşevik biçimini alabileceği tek ülkedir de; kanıtı, devlet mekanizmasını kısa ve kesin bir silâhlı mücadele ile «dinamitleyen» «sovyetler»e dayalı 1952 proletarya ayaklanmasıdır (156)».

Bu satırların yazılmasından bu yana üç önemli evre geçirmiştir Bolivya. Birincisi, 1965'de madenciler ile ötekilerin mücadelelerinin ordunun kanlı kıyımı ile bastırılmasıdır. İkincisi, 1966-67 arasında Che Guevara öncülüğündeki gerilla girişimidir. Üçüncüsü, Ekim 1970'de iktidara gelen ve üç ay içinde Debray'yi hapisten çıkaran General Torres'in askerî hükümetinin izlediği anti-emperyalist yeni yoldur (157). Yukardaki olayların hiç biri, Bolivya'daki devrimin «klâsik bolşevik biçimi»ni alacağı olasılığını göstermemektedir. Debray, bu terimle, herhalde, işçi sınıfının, düzeni artık desteklemeyen ve

devrimin yanında yer alan ordu kesimi (üniformalı köylüler) bağlaşıklığıyla hızla büyük kentlerde iktidarı silâhla elde etmesini anlatmak istemektedir.

1965 yenilgisinden kısa bir süre sonra açıkça başka düşünleri vardı Debray'nin. 1967'de yazılmış olan **Devrim İçinde Devrim Mi?** de, Troçki'ciler sınırsız bir genel grev başlattıktan sonra, Amerika Birleşik Devletleri tarafından örgütlenmiş Koruyucuların madencilere vahşice saldırısının canlı bir tanımını vermektedir. Debray şu sonucu çıkarmaktadır:

> Birkaç madende, La Paz'da ve belli kırsal alanlarda birden bir genel ayaklanma olsaydı ve bu ayaklanma başka yerlerde, başka yollarda sürdürülen uzun bir yıpratma savaşını tamamlasaydı, devrimci sendikalarda örgütlenmiş madenciler belirleyici bir rol oynayabilirlerdi. Ancak, bir tek şey olanaksız görülmektedir: Kendiliğinden oluşan bir ayaklanmanın birkaç gün içinde, Kuzey Amerikan askerî görevlilerince eğitilmiş, güçlendirilmiş, sayıca az, ancak saldırgan hücum birlikleri ile donanmış bir orduyu yenmesi (158).

Debray burada «uzun bir yıpratma savaşı» kavramını benimseyerek, açıkça «klâsik bolşevik biçimi»nde bir Bolivya devrimi düşününden vazgeçmiştir. İki yıl önce şunları yazmıştı:

> Amerika'ya özgü tarihsel oluşum nedenlerinden ötürü Bolivya'da **foco** kuramı, böylece yetersiz değilse, her halde ikincildir (159).

Che Guevara, 1967'de, trajik sonuçlarıyla, Bolivya'da **foco** girişiminde bulundu. Bu dönemde Debray Bolivya'da tutuklandı; Che'nin girişiminden umutlu olduğunu gösteren yeterince kanıt vardır. Böylece, Debray, iki yılda, Bolivya'da bir «klâsik bolşevik» ayaklanma düşününü uzatılmış bir savaş lehine bırakmış olmakta-

dır; önceden «yetersiz değilse, her halde ikincildir» diye düşündüğü **foco**yu yeğlemektedir Che Guevara'nın yenilgisi, doğallıkla, Debray'ın **foco** ile ilgili savının genel olarak geçersiz olduğunu tanıtlamadığı gibi, Bolivya'da **foco**yu desteklemesinin de geçersiz olduğunu göstermez. Ama, kuramına da güçlü bir dayanak sağlamaz.

İki yıl daha geçtikten ve **foco**nun Bolivya'daki yenilgisinden sonra, ulusal burjuvazi ile küçük burjuvazinin emperyalizme bağımlılıklarını kırarak anti-emperyalist bir politika izleme olasılığını yadsıyarak bir kez daha bu ülkedeki devrim yolunu açıklamaya girişti Debray (160). Ama bir kez daha yaşam Debray'nin kuramlarına gölge düşürdü.

1969'da iktidara gelen General Alfredo Ovando'nun hükümeti yönetiminde Amerika Birleşik Devletleri tekellerinin ekonomik baskısını zayıflatmak, ulusal ekonomiyi güçlendirmek, demokratik reformlara girişmek için bazı önemli adımların atılmasına başlanmıştı zaten (161). Ovando'nun yerini General Torres aldıktan sonra, daha ileri demokratik ve anti-emperyalist önlemler alınmış, siyasal tutuklular salıverilmişti. Belki daha da önemlisi, General Torres hükümetinin destek sağlamak için daha kesin olarak işçilere, sendikalarına ve köylülere dayanmayı zorunlu bulmasıdır; General Torres'e karşı yapılan ilk iki sağ kanat darbesinin yenilgiye uğratılmasını kesinleştiren de işçilerin ve ötekilerin eylemleridir.

General Torres hükümeti ile Barrientos'dan sonraki sosyal ve ekonomik değişimlerin niteliği konusunda çok tartışılabilir. Kuşkusuz, hiç bir devrimci, Torres hükümetinin emperyalizmin ve geri kalmışlığın kıskacını kıracağını düşlemediği gibi, sosyalizmin kurulmasına başlanacağını da hiç düşlemiyordu. Ama, bir kez daha, Şili'de olduğu gibi, hiç bir ciddî devrimci, o dönemde açık olan yeni olanakları boşlamıyor ya da önemli reformlara gi-

rişen bir hükümete karşı silâhlı mücadele için onları bir yana itmiyordu. Bu koşullarda halkın çoğunluğunun silâhlı eylemi desteklemeyeceği oldukça açıktır; özellikle sinmiş, ama silinmemiş olan oligarşiye çıkar sağlayacak olduktan sonra.

Debray, Bolivya'da, «klâsik bolşevik ayaklanma» ya da madenlerde, başkentte ve kırsal alanda yaygın ayaklanmalarla doruğa ulaşan uzatılmış savaş biçiminde ya da **foco** biçiminde silâhlı mücadele görüşünü bırakmış görünmektedir. Şimdi Bolivya'da, gerçekte genel olarak Latin Amerika için ileri sürdüğü görüşlerin ne olduğu, **Devrim İçinde Devrim mi?**den sonraki en tutarlı çözümlemelerini içeren, 1969 yılında yayınladığı «Notlar»ı, kendi açısından yeni bir görüşü kanıtlamasına karşın, yeterince açık değildir.

Devrim İçinde Devrim mi? ve Debray'nin daha önceki yazılarında yer alan iki ana düşün, Latin Amerika'daki silâhlı mücadele biçiminin **foco** olması gerektiği ve siyasal öncülerin askerî aracı oluşturması yerine, askerî aracın siyasal öncüleri oluşturmasıdır.

Debray, Latin Amerika'da devrimin durumunu bir avuç militanın kararlı eyleminin yaratacağına ve «köylü kitlelerine, küçük kentlere ve sonunda başkente... bir yağ parçası» gibi yayılacak olan eylemin **foco** ya da çekirdeği yaratan silâhlı eylem olduğuna inanmaktadır (162). İlk bakışta, bu «kırsal alandan kentlere» düşünü, büyük ölçüde, Mao Tse-tung'u izleyen Lin Piao ve ötekilerin ve Fanon'un görüşlerine benzemektedir. Ama, Debray, Fanon'un tersine, en azından ilk yazılarında, ne işçileri silmekte, ne de köylülerin temel bağlaşığı olarak kentlerdeki **lumpenproletarya**ya bakmaktadır. Debray'ye göre kırdan kente atılım, «kentlerden de, kitle grev hareketleri, kamu özgürlüklerini savunan gösteriler, para

toplama kampanyaları ve kırsal gerillalarca harekete geçirilen yeraltı direnme hareketleri geldiğinden», iki yönlü bir süreçtir (163). Gerillalar işçiler ile «ovalardaki tarım işçileri, Kuzey Arjantin'deki şeker kamışı işçileri ...Falcon'un pazar kentlerindeki işsizler, Brezilya'nın kuzey doğu kıyısından ücretli işçiler» arasından destek bulacaktır. Debray, bunların tümünün «toplaşmalarından, sürekli işsizliklerinden, kapitalist pazarın dalgalanmalarına bağımlılıklarından ötürü, silâhlı mücadeleye karşı daha duyarlı ve iyi hazırlanmış bir sosyal tabaka oluşturduklarını»nı ileri sürmektedir. Ve sonunda, çevredeki kentlerde, «dağlarda kaçınılmaz olan yavaş hazırlık çalışmalarını gerektirmeyen... küçük siyasal işçi grupları ile bir yakınlaşma olacaktır.» Debray, daha sonra, siyasallaştırılmış işçilerin rolüne daha az ağırlık vermekte, güvensizliği artmış görünmektedir.

Debray, kitleleri eyleme geçiren temel itici gücün, kırsal alanda kurulan ve üniversitelerin başlıca rolü oynayacakları örgütlenmiş kentsel hareketlerle birlikte kentleri kurtaracak olan bir halk ordusu halinde gelişecek silâhlı **foco** olduğuna inanmaktadır (164). Debray, bir yandan, kuramının ardı sıra, kentlerde kalanların yumuşadıklarını, özlerinde «burjuvalaştıkları»nı, böylece mücadeleyi yürütme güçlerini yitirdiklerini, gerçekte de mücadeleyi sürdürmek istemediklerini ileri sürmektedir. Aynı zamanda, bu acayip çelişkiyle (Fanon ile paylaştığı bir alışkanlık) mücadeleyi başlatmanın, örgütlemenin daha güvenli olduğu kırsal alanlara çekilmek zorundaki devrimci önderler için tehlikeli olan baskı organının ağırlığından ötürü, devrimci mücadelenin kentlerde başlatılamayacağını yineler. Debray'nin kendisinin de değindiği gibi, Latin Amerika'daki ölü ve tutuklu listelerine konu olanların çoğu Komünist Partisi önderleridir; «en büyük yükü militan komünistler taşımışlardır.» Bu, kentlerdeki

militanların kolay bir yaşamları olduğu, yumuşadıkları savı ile pek bağdaşmamaktadır.

Burada, Debray'nin savından açık bir sonuç çıkarmak için pek çok çelişki vardır. Ancak,savının özü, çoğu Latin Amerika ülkesinde, mücadelenin kırsal alanda başlaması gerektiği ve **foco** biçiminde olmasıdır. Savının ele aldığı durum için hiç bir biçimde inandırıcı olmamasına karşın, Çin ya da Vietnam'da olduğu gibi, işçilerle köylülerin siyasal seferberliklerine dayanan başka silâhlı mücadele biçimlerini, bu ülkeler için geçerli olmasına karşılık Latin Amerika'ya uygulanamayacaklarını ileri sürerek yadsımaktadır. Aynı biçimde, silâhlı kendini savunma (165) (Kolumbiya'da kullanılan), silâhlı propaganda (Vietnam, Çin ve Filipinler'de kullanılan), sağlam gerilla üsleri kurulması (Çin) gibi öteki silâhlı mücadele biçimlerini de yadsımaktadır. Debray'ye göre, Latin Amerika'ya uygun olan sadece küçük **foco**dur; onun görüşünce bu küçük birim kendiliğinden başlamalı, ona güvenmeyen ve ihanet edebilecek olan köylülerden özellikle soyutlanmalıdır.

Böyle bir mücadele için gerekli olan siyasal önderlik nedir? Küba devriminin gelişimine ilişkin yanlış çözümlemesine dayanarak, siyasal önderliğin ya da öncü örgütlenmenin yalnızca iktidar ele geçirildikten **sonra** doğduğunu ve **silâhlı mücadelenin bir sonucu** olarak ortaya çıktığını ileri sürmektedir Debray. Onun şemasında, askerî önderlik siyasal önderliğe göre öncelik kazanmaktadır.

> **Gerilla gücü oğulcuk halindeki partidir.** Bu, Küba devriminin getirdiği çarpıcı yeniliktir (166).
>
> Halk savaşını sonuna dek götürmek isteyen Latin Amerika'daki her hangi bir gerilla hareketi... karşı konulmaz siyasal öncüler olmalıdır (167).
>
> **Parti halk ordusunun değil, halk ordusu partinin çekirdeği olacaktır.** Gerilla gücü **çekirdek** halindeki

siyasal öncüdür; bunun gelişmesinden gerçek bir parti doğabilir (168).
Kısaca, bu kavram, Debray'nin «devrim içinde devrim» kuramıdır.

Öteki kıtalardaki gerilla hareketleri, silâhlı mücadeleler bu savı doğrulamamaktadır. Çin'de, «Kızıl Ordu»yu yaratan, sonradan «Halk Kurtuluş Ordusu»na dönüşen siyasal öncü Komünist Partisi idi. 1948'de İngiliz emperyalizmi ile savaşın patlamasından sonra, Malaya Komünist Partisi'nin Malaya Ulusal Kurtuluş Ordusu'nu yaratması gibi, Japonlara karşı Malaya direnme savaşında da, öteki siyasal güçlerle birlikte Japonya'ya Karşı Malaya Halk Ordusu'nu yaratan Komünist Partisi'ydi. Vietnam'da Fransızlara, Japonlara, yine Fransızlara ve şimdi Amerika Birleşik Devletleri'nin istilâcı güçlerine karşı savaşan kurtuluş güçlerini yaratan Komünist Partisi'ydi. Güneyde, kurtuluş ordusu Ulusal Kurtuluş Cephesi'ni değil, Ulusal Kurtuluş Cephesi kurtuluş ordusunu yaratmıştır. 22 Aralık 1969'da, Vietnam Halk Ordusu'nun kuruluşunun 25. yıldönümünde, **Nhan Dan** adlı günlük gazete, «Parti Önderliği: Gücümüzün kaynağı ve ordumuzun zaferi» başlığını taşıyan Ordu Genel Siyasal Bölüm Başkanı General Song Hao'nun bir makalesine yer vermişti. General Vo Nguyen Giap şöyle demiştir: «Halkımızın tüm büyük başarıları, Partimizin doğru devrimci çizgisinden, akıllı öncülüğünden doğmaktadır. Partimizin devrimci ve askerî çizgisinin sağlamlığı savaş alanlarındaki başarılarda görülmüştür. **Bu çizgiler yenilmez gücümüzün, tüm zaferlerimizin kaynağıdır** (169).»

Angola'da, Mozambik'de, Gine-Bissau'da, siyasal partiyi kuran silâhlı güçler değil, silâhlı güçleri kuran siyasal partidir. Gerek deneyine, gerek başarılarına dayanarak konuşan Amilcar Cabral, Gine-Bissau'daki siyasal

ve askerî önderlik arasındaki ilişkiyi şu sözlerle açıklamıştır:

> Mücadelenin siyasal ve askerî önderliği tektir: Siyasal önderlik. Biz, mücadelemizde askerî herhangi bir şey yaratmaktan kaçındık. Biz siyasal kişileriz; siyasal bir örgüt olan partimiz, mücadeleyi, sivil, siyasal, yönetim, teknik ve bundan böyle askerî alanlarda yönetir. Savaşçılarımız silâhlı eylemciler olarak tanımlanırlar. Silâhlı mücadeleyi ve eylemcilerimizin bulunduğu gerek kurtarılmış, gerek kurtarılmamış bölgenin yaşamını Partimizin Siyasal Bürosu yönetir. Siyasal Büro'da, Siyasal Büro üyelerinin oluşturduğu Savaş Konseyi yönetir silâhlı mücadeleyi. Savaş Konseyi Siyasal Büro'nun, silâhlı mücadele önderliğinin bir parçasıdır (170).

Debray'nin siyasal partiyi doğuracak gerilla gücünün önce kurulması için Latin Amerika'da «devrim içinde devrim»in zorunlu olduğuna ilişkin savını haklı göstermek için aykırı kavramlar ortaya koyma çabasını gerçek olaylar doğrulamamaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, Debray tersine ne derse desin, Küba'daki gelişme böyle olmamıştır. Sonunda, silâhlı mücadeleyi başlatan siyasal bir gruptu; Küba gerillaları, Küba komünistleri ve PSP dahil, siyasal hareketlerle örgütlenen kırsal ve kentsel halk tarafından giderek daha çok korundu, desteklendi. Bu siyasal güçlerle silâhlı savaşçıların birleşmesi de bugünkü Küba Komünist Partisi'ni yarattı.

Öteki Latin Amerika ülkelerindeki birçok gerilla hareketinin yenilgiye uğramasının başlıca nedeni, kesinlikle yeterli siyasal hazırlıklar yapılmadan ya da halk desteği, malzeme yardımı sağlayabilecek ve gerillaların yarattıkları durumdan hükümet bunalımını hızlandırmak için yararlanacak başlıca merkezlerdeki siyasal örgütlerle ilişki kurulmadan **foco**lar kurma girişimidir. Debray'-

nin kuramının bu noktada benimsenmesinin, gerillalar ile siyasal örgütler arasındaki çatışmalarda olduğu kadar, gerilla güçlerinin kendi aralarındaki, ayrıca bazı komünist partiler de dahil olmak üzere siyasal örgütler içindeki çatışmalara katkısı olan önemli bir etmen olduğunu söylemek abartma olmayacaktır.

Latin Amerika'daki en eski ve en güçlü gerilla gücünün bulunduğu Kolumbiya'dakinin 1950'lerin başlarında kurulmuş olması (Küba'da silâhlı mücadelenin başlamasından önce); bunu da Komünist Partisi'nin kurmuş olması önemlidir. Kolumbiya Komünist Partisi Yürütme Komitesi üyesi ve Kolumbiya Devrimci Silâhlı Kuvvetler Genel Kurmayı'ndan Jacobo Arenas, «kitlelerle ilişkiyi yürüten ve yön veren gerilla hareketinin ilerliyeceği askerî ve siyasal politikayı saptayan»ın Komünist Partisi olduğu üzerinde önemle durarak Kolumbiya Komünist Partisi'nin gerilla hareketinin oluşmasındaki rolünü ayrıntılı olarak açıklamıştır (171).

Kolumbiya örneği Debray yada büyük ölçüde onun savlarının çoğunu benimseyenlerce kolayca açıklanamaz. Kolumbiya komünistleri korkunç **La Violencia** dönemi (1949-1953) boyunca köylülerle birlikte çarpışmışlar, onlara ilk gerilla gruplarını kurmalarında (1954-1957) yardımcı olmuşlar ve 1957'den sonra, 1962 yılında 7.000 kişilik, 1964 yılında da 16.000 kişilik olmak üzere, hükümet saldırısını yenen kendini savunma bölgelerini kurmuşlardır. İkinci saldırı, gerillaları Marquetalia bölgesinde kalmaya zorlamıştır, ama Nisan 1966'da, Kolumbiya Devrimci Silâhlı Kuvvetleri (KDSK)'ni kuran gerillaları yok etme amacına erişememiştir hükümet kuvvetleri. 1967'de KDSK'i bir başka saldırıya da başarıyla karşı koymuşlardır —bu kez hükümet kuvvetleri 25.000 kişilikti—. Hükümet, bugüne dek, komünistlerin yönetimindeki bu gerilla ordusunu yok edememiştir.

Bu göz alıcı kayda karşın, Kolumbiya komünistlerinin saygınlığını zedeleyenler de var. Richard Gott, Kolumbiya komünistleri arasında, «silâhlı mücadele için» belli bir «isteksizlik» gördüğünü ileri sürmektedir. Bunu tanıtlamak için, Kolumbiya komünistlerinin sözlerini bile değiştirmektedir. Parti'nin Onuncu Kongresi'ne atfen şöyle yazmaktadır Gott:

> Onuncu Kongre, Kolumbiya'daki gerilla mücadelesinin devrimci koşulların gelişmesinden önce oluşmasına... gerilla direnişinin devrimci süreç içinde en önemli etmen olmamasına ağırlık vermiştir. 'Kitle mücadelesi' ortodoks komünistlerin gözünde çok daha kesindi (172).

Gerçekte, kendi kitabının bir ekinde verdiği Onuncu Kongre metnini okumuş olsaydı, Onuncu Kongre'nin bambaşka bir şey dediğini farkederdi Richard Gott. Onun, yukardaki alıntıda verdiği biçimde, Kolumbiya komünistlerinin silâhlı mücadele için isteksiz oldukları izlenimini verebilmektedir. Ama Kongre raporu gerçekte şöyle demektedir:

> 1. Marquetalia, El Pato, Guayabero, Ria Chiquito, Güney Tolima ve öteki kesimlere yapılan saldırılara karşı silâhlı direnme, kitlelerden doğan, gereksinmelerini gösteren, Marksist-Leninist ilkelerle yöneltilen bir gerilla hareketinin, düşmanın güçleri ne denli güçlü olursa olsun, hatta savaşmanın mücadelenin başlıca yolu olmasını sağlayacak koşulların olgunlaşmamış olmasına karşın yenilemeyeceğini tanıtlamaktadır.
>
> 2. Kolumbiya'daki silâhlı mücadele, köylü gerillalar biçiminde, ülkede devrimci koşulların oluştuğu söylenebilmeden önce bile süregelmektedir. Silâhlı mücadeleye başlamadan önce, devrimci koşulların olgunlaşmasını beklerken, bu gücün yok olmasına se-

yirci kalmak Kolumbiya devrimci hareketi için olumsuz ve ölümcül olacaktır. Düşmanın silâhlı saldırısı, gerilla direnişi ve kırsal kesimde silâhlı mücadele ile karşılanmalıdır. Bu, koşullar elverdiğinde kentlere ve işçi sınıfının olduğu alanlara yayılmalıdır.

3. Kitle mücadelesi ile silâhlı gerilla mücadelesi arasında uzlaşmazlık yoktur. Gerilla, kitle mücadelesinin en üst biçimlerinden biridir; kitle özelliklerinin olduğu yerlerde, kitlelerden, kitlelerin doğrudan ve tarihsel çıkarlarının gerçek anlatımı olduğunda doğar, yayılır. Son yıllarda, edilgen ve etken destekleriyle köylü kitlelerine dayanmadan silâhlı mücadeleye başlamaya çalışan devrimcilerin deneyleri, idealist düşünlerin orduya ya da yerel otoritelerce ve toprak sahiplerince denetlenen polis ile eşkiyalara kolay zaferler kazandırdıklarını göstermiştir (173).

Gott, Kolumbiya komünistlerinin «kitle mücadelesini» gerilla direnmesinden daha önemli saydıklarını yazarken yanılmaktadır. Gott'un kitle mücadelesi ile gerilla mücadelesi arasında bir uzlaşmazlık, birinden birinin ötekine yeğlenmesini gördüğü yerde, Kolumbiya komünistleri ikisini birbirinden ayrılmaz görmektedirler: «Kitle mücadelesi ile silâhlı gerilla mücadelesi arasında bir uzlaşmazlık yoktur.» Ayrıca, «gerilla savaşının kitle mücadelesinin en üst biçimlerinden biri» olduğunu vurgulamaktadırlar.

Gott da, Debray gibi, Latin Amerika'daki komünist partilerinin rolünü azımsatma isteğindedir ve, Debray gibi, «kitle eylemi ile iktidarın ele geçirilmesi» sloganını aşağılayan Gott da, kullanılan silâhlar ne olursa olsun, zorunlu olanın **kitle** mücadelesi olduğu düşününü benimseyememektedir.

Ayrıca, Debray'nin seçkinci yaklaşımı, kurama ve ideolojiye karşı tutumunu etkilemektedir. «Devrimci kuram olmadan devrimci hareketin olamayacağı»na ilişkin Marksist kavramı benimsememektedir. Bunun yerine, kendiliğinden olmaya, kişilerin kendiliklerinden devrimci oldukları ve devrimci anlayışı yalnızca pratikle elde ettikleri düşününe sarılmaktadır; onun görüşüne göre, bu pratik askerî pratik olmalıdır. Mücadelenin siyasal ve ideolojik öncülüğünü azımsatmaya yönelen girişimine bağlı olan ve askerî **foco**nun siyasal öncülüğü doğuracağına, tersinin olmayacağına ilişkin kavramı içeren bu düşünler, onun halk kitlelerinin edilgen ve hareketsiz oldukları, ancak etken birkaç kişinin kahramanca silâhlı eylemleri yol gösterdiğinde canlanacakları inancından doğmaktadır.

Debray, Lenin'in, gerilla savaşına belirleyici silâh olarak bakılmasının, özellikle ideolojinin boşlanmasının tehlikesine karşı uyarılarını, açıkça görmezlikten gelmektedir. 1906'da, Çarlık Rusyası'nda, iftiracılara karşı gerilla savaşçılarını savunurken şunu ileri sürmüştür Lenin:

> ...proletarya partisi, hiç bir zaman, gerilla savaşını tek, hattâ başlıca mücadele biçimi olarak düşünemez; bu, bu yöntemin öteki yöntemlere bağımlı olması, bu yöntemin, başlıca savaş yöntemlerine uygun olması ve sosyalistlerin aydınlatıcı, düzenleyici etkileriyle yürütülmesi demektir. Ve bu ikinci koşul olmadan, burjuva toplumundaki **tüm** mücadele yöntemleri, proleterleri, üstlerindeki ve altlarındaki çeşitli proletarya dışı tabakalarla yakın ilişkiye sokar ve olayların kendiliğinden oluşmasına bırakıldığında, yıpranır, yozlaşır, kötü amaçlar için kullanılır (174).

Giderek eşkiyalığa dönüşen Filipinler'deki bazı ge-

rilla gruplarının sonu da dahil olmak üzere, tarihte bunu doğrulayan birkaç örnek vardır.

Debray'nin kuram ve ideolojinin rolüne ilişkin görüşleri, hiç bir biçimde ona özgü, çok şaşırtıcı şeyler değildir. Gördüğümüz gibi, Debray, bir kuramlar takımı sunmak niyetinde olmadığını ileri sürmesine karşın, Latin Amerika devrimleri üzerine görüşlerini ve kuramlarını işlemiş, ortaya koymuştur. Düşünlerini hangi terimle adlandırmak isterse istesin, onları yazmış, herhalde düşünlerinin benimsenmesini ve devrim için kullanılmaları gerektiğini düşündüğü için de yayımlanmasını sağlamıştır. Böyle bir davranışta yanlış olan herhangi bir şey yoktur. Tersine, herhangi bir içten devrimci de aynını yapacaktır. Ancak, devrimin nasıl gelişeceğine ilişkin düşüncelerini ortaya koymakta pek azı böylesine karşıt olabilir; aynı zamanda, kendi görüşlerinin gerçekte pek önemsiz olduklarını ileri sürer.

> Yineleyerek azımsar kuramın rolünü:
> Okullara siyasal çalışmalar için kadrolar gönderilmesi, askerî kadroların 'siyasal komiserler'le takviye edilmesi, halk önderlerinin, askerî/siyasal önderlerin doğal doğuşunu engellemeye mahkûmdur (175). Marksizm-Leninizmin en iyi eğiticisi, halk savaşı sırasında yüz yüze gelinen düşmandır. Çalışma ve çıraklık gereklidir, ama belirleyici değildir. Akademi eğitimi görmüş kadrolar yoktur (176).

Debray'nin bu biçimde kuramın rolüne kara çalma ve yalnızca mücadeleye katılmanın, bu devrimci bir mücadele olsa bile, kendi başına bir sosyalist bilinç yaratacağı görüntüsünü yayma çabası dikkate değer. Debray, **Devrim İçinde Devrim mi**?de verdiği bir dipnotunda (s. 20) silâhlı mücadeleden **önce** bile Castro'nun okuma ve çalışmalarına ilişkin ayrıntılar vermektedir. Andığı yazarlar arasında Marx, Engels, Lenin, Marti, sonradan

da Mao Tse - tung vardır. Böylece, Debray'nin ideolojinin rolünü küçümsemesine karşın, Fidel'in, devrimci mücadelenin bir bölümü olarak kuramsal ve ideolojik çalışmanın zorunluğunu gördüğü açıktır.

Jacobo Arenas, gerillanın siyasal rolünü şu sözlerle tanımlamıştır:

> Gerilla savaşçısı, bugün, siyasal ve kültürel düzeyini durmaksızın yükseltmek zorunda olan profesyonel devrimcidir. Biz (Parti), silâhlı birimlerimizle bir araya gelip, basit ve açık çalışma planlarına dayanan eğitim toplantıları ve yoğun çalışma kursları düzenlemek olanağını hiç bir zaman kaçırmadık. Bizim için Partimizin merkezî dergisi değerli bir eğitim aracıdır. Her makale, her haber, her rapor incelenir, görevler ona göre saptanır (177).

Kolumbiya Devrimci Silâhlı Kuvvetleri kumandanı Manuel Marulande, Kolumbiya gerillalarının siyasal faaliyetlerini daha ayrıntılı olarak işlemiştir:

> Gerilla savaşçısı ve devrimci hareket içinde yer alan herkes, örnek bir **guerillero** ve devrimci hareketin siyasetini açıklayabilecek bir siyasal kadro olabilmek için, her şeyde, hepsinin de ötesinde siyasal ve askerî konularda çok iyi hazırlanmış olmalı, halkı aldatmak için her türlü maskeyi kullanan düşmanın demagojisi ile yanlış yola sürüklenmemelidir. Kendimizi, gerillaların halkı mücadeleye kazanacak bir durumda olmaları için eğitmemiz, görevimizdir. Yalnız köylüleri değil, tüm halkı. Yoksa devrimin zafere ulaşması olanaksızdır (178).

Slovo, Debray'nin kuramı küçümsemesini eleştirirken haklı olarak şu yorumu yapar:

> Devrimci kuram ile devrimci pratik arasındaki bu rekabetçi zıtlık, kuramın gerçek rolünün ve bir devrimci mücadele içindeki yerinin yadsınması, Mark-

sizm-Leninizmin bilimsel ilkelerinin doğal olarak ve hemen hemen mücadelenin dışında, kendiliğinden oluştuğuna ilişkin yanlış bir varsayımdan ileri gelmektedir. Bunun, Debray'nin inandığı şey olduğuna ilişkin bir ip ucunu aşağıdaki alıntı içermektedir:

> «Fidelizmin, dürüst ve içten olduğunda, ideolojik etiketlerden çok devrimci pratiğe ağırlık vermesinin başka bir nedeni de vardır: Güney Amerika'nın özel koşulları içinde, ulusal mücadelelerin dinamizminin, onları Marksizmin bilinçli benimsenmesine ulaştırdığı inancıdır bu.» («Latin America: The Long March», **New Left Review**, No. 33, s. 54).

Bunun üzerinde duruyorum, çünkü, Debray, Latin Amerika'nın özel koşulları içinde doğru ideolojinin ve bilimsel sosyalizmin benimsenmesinin mücadele süreci içinden doğacağına ilişkin savında yanılmıyorsa, gerçekten ne bilimsel ilkelerin kuramsal kavranması, ne de onları yapacak bir öncü parti ile işe başlamak hayati önemde değildir. Mücadele bunların tümünü yaratacaktır.

Ama, dürüst ve içten bir devrimci pratiğe girişen bir kişinin ya da bir sınıfın doğru ideolojik amaca zorunluluktan ötürü ulaşacağı inancı, devrimci harekette ilk kez ortaya atılmayan, eski bir düştür. Bu, Rus 'ekonomistler'i ve onların Alman revizyonist yandaşlarının savlarının özüydü.(179).

Slovo, Lenin'in **Ne Yapmalı?** adlı yapıtından Kautsky'nin «süreç içinde işçi kitlelerinden bağımsız bir ideolojinin gelişeceğinden söz edilemez... Kendiliğinden olma üzerinde çok konuşulmaktadır, ancak işçi sınıfı hareketinin kendiliğinden gelişmesi, onu burjuva ideolojisi-

ne bağımlı olmaya sürükler» diye yazdığı satırları almaktadır.

Slovo ekler:

> Sınıfsal düşmanları ile doğrudan uzlaşmazlık içinde olan işçilerin, kendi hallerine bırakıldıklarında, proletarya ideolojisinden çok burjuva ideolojisine kaydıkları doğruysa, temelde içeriği ulusal özellik taşıyan bir mücadele için bu ne denli doğrudur?

Bu, doğallıkla, yoğun siyasal ve ideolojik çalışmaların silâhlı mücadeleden önce ve mücadelenin aşamaları boyunca yürütüldüğü Asya ve Afrika'daki kurtuluş mücadelelerinin sağladığı deneylerle doğrulanmaktadır. Çin ve Vietnam deneyleri, burada anlatmaya gerek olmayacak denli iyi bilinmektedir. Afrika'daki kendi deneyimden de bildiğim gibi, şimdi Gine-Bissau'yu kurtarmayı amaçlayan gerilla güçleri, silâhlı mücadele hazırlığında yoğun bir eğitim döneminden geçtiler; eğitim hem gerilla eylemini, hem de ideolojik ve kuramsal çalışmayı içeriyordu. Bu gerilla savaşçıları için siyasal çalışma zorunlu bir görev olmakta süregelmektedir.

Debray'nin uluslararası deneyimi savsaklaması, Latin Amerika'daki özel koşullara atıf yaparak açıklanamaz. Kabul etmek gerekir ki, Latin Amerika ülkelerinin her birinde, devrimci hareketin göz önüne alması gereken özellikler vardır; ancak, bu belli özelliklerin hiç biri kendiliğinden olma kuramına dayanmayı haklı gösterecek nitelikte değildir. Hobsbawm (*180*). «Kolumbiyalı bir köylü gerilla kumandanı olarak yazan Marulanda'nın, eylemler arasında oyalamak için bile olsa, örgütleme, tartışma ve eğitimin gerillaların morali için zorunlu olduğundan kuşkusu olmadığına» değinmektedir. («Bu nedenle, ne pahasına olursa olsun, kampta bir siyasal eğitmen olmalıdır») (181).

KENTLEŞME VE İŞÇİ SINIFI

Daha önce de belirtildiği gibi, Debray, genel olarak Latin Amerika'daki ve Küba'daki sınıflar ve sosyal olgulara ilişkin temel bir çözümleme yapmayı başaramamıştır. Ama, bu kıtadaki devrimci süreci anlamak için yapılacak ciddî bir girişim, edimsel gerçeklerden işe başlanmazsa mümkün olamaz. Doğallıkla, başlangıç için Latin Amerika ülkeleri arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır; kıta bir bütün olarak alındığında, göz önüne alınması gerekli olan belli başlı özellikler vardır gene de.

Ücretli işçilerin toplam nüfus içindeki payları, Asya ve Afrika'daki ülkelerin çoğundan yüksektir; ayrıca, sanayi, ticaret, vb. çalışan toplam işgücü tarımdan yüksektir şimdi.

	1940	1950	1960
Toplam iş gücü (bin)	42.810	52.950	68.630
Tarım	24.830	28.160	32.260
Tarım (yüzde)	58,0	53,0	47,0
Sanayi, ticaret, vb.	17.980	24.790	36.370
Sanayi, ticaret, vb. (yüzde)	42,0	47,0	53,0

Bu eğilim, son on yıl içinde de sürmüştür. Sanayide, vb. artarken, kırsal alandaki işgücü azalmıştır. Luis Corvalan, 1967'de, 40 milyon kadar insanın ya da Rio Grande ile Cape Horn arasında istihdam edilen nüfusun yarısından çoğunun, yaşamlarını işgüçlerini satarak sürdürdüklerini belirtmiştir. Bazı tahminler, 1968 yılı için

50 milyon gibi yüksek bir rakam vermektedir. Değişimler kentleşmenin gelişmesinde de yansımaktadır. Kentsel nüfus, Latin Amerika'da, 1950'de 61.369.000 iken, 1965'de 119.362.000'e yükselmiştir; bu, 1950'de toplam nüfusun yüzde 33,5'u kentlerde yaşarken, 1965'de yüzde 50,3'ünün kentlerde yaşaması demektir.

Kırsal nüfus, Orta Amerika'da hâlâ yüzde 60 dolayındayken, bazı başka yerlerde, toplam nüfus içinde işçi sınıfının ağırlığı ile kentleşmenin gelişmesi gerçekten önemlidir.

1950 başlarında bile, Küba'da, Şili'de ve Arjantin'de toplam işgücünün yüzde 70 ini, Uruguay'da yüzde 60 ını, Brezilya, Venezuella, Ekvator ve El Salvador'da yüzde 50 den çoğunu ücretlilerin oluşturduğu tahmin ediliyordu. Fabrika proletaryası, Arjantin'de, 1948 yılında 876.000 iken, on yılda yaklaşık yüzde yüzden çok bir artış göstererek, 1958'de 1.700.000 oldu; Brezilya'da 1939'da 669.000 iken, onyedi yılda yüzde ikiyüz artarak 1956'da iki milyona çıktı; Meksika'da, 1945'de 379.000 iken, onüç yılda yüzde yüzelli artarak, 1958 yılında bir milyona ulaştı; Uruguay'da, 1936'da 90.000 iken, 22 yılda yaklaşık yüzde ikiyüz artarak, 1958'de 263.000 oldu.

Arjantin'de kentsel nüfus yüzde 62,5 (1969), Brezilya'da yüzde 45 (1960), Şili'de yüzde 66, Kolumbiya'da yüzde 46, Meksika'da yüzde 50,71 (1960), Peru'da yüzde 48, Uruguay'da yüzde 82, Venezuella'da yüzde 62 (1960) idi. Şili'nin başkenti Santiago'nun nüfusu 1930'da bir milyon iken, 1960'da yaklaşık 2,5 milyona, Şili toplam nüfusunun üçte birine vardı.

Brezilya'da nüfusu beş milyonun üzerinde olan iki, bir milyonun üzerinde olan üç kent vardır. Latin Amerika'daki bu gibi kentlerin nüfusunun büyük bir bölümünün, bugün, iş aramak için kentlerde toplandığı, çoğunun işsiz kalarak **lumpenproletarya** saflarına düştüğü

doğrudur. Bu, devrimci hareket için kendi sorununu getirmektedir, ama ne olursa olsun, kırsal nüfusun azaldığı gerçeğini silemez.

Yukardaki rakamlar, Latin Amerika ülkelerinin birçoğunda, kentsel merkezlerin ve ücretli işçi toplaşmalarının ne denli belirleyici olduğunu açıkça göstermektedir. Son yirmi yıl içinde çoğalan grevler de, toplam işgücü içinde işçi oranının artışını ortaya koymaktadır. Latin Amerika'da, 1950'lerde, grevlere katılan işçi sayısı 2,5 milyon iken, 1954'de altı milyona, 1957'de dokuz milyona, 1958'de de onbir milyonun üzerine çıkmıştır. 1960'ların ilk yarısında, grevcilerin yıllık ortalaması yirmi milyona ulaşmıştı. Son birkaç yıl içinde, kentlerde, genel grevler, büyük gösteriler, barikat çarpışmaları, polis ve askerlerle çarpışma gibi büyük kitle hareketleri olmaktadır. Bu eylemlere, özellikle Olimpiyat Oyunları'nın öngününde Mexico City'de, 1969 ve 1971'de Arjantin'de Cordoba'daki ayaklanmalara ve barikat çarpışmalarına, 1967'de Uruguay'daki bir dizi genel grev ile büyük gösterilere yüz binlerce işçi katılmıştır.

Ancak, Latin Amerika işçi sınıfının bazı özellikleri de gözden uzak tutulmamalıdır. Oldukça büyük bir güç görünümünde olmasına karşın, çekirdeği, yani sanayi proletaryası görece azdır; yedi milyon kadar (182) ya da kıtadaki toplam ücretli sınıfının yarısından az. Latin Amerika'daki işçi sınıfının gözden kaçırılmaması gereken başka özellikleri de vardır; bunlar, bazı ülkelerde neden öncü sınıf olarak ortaya çıkmadıklarını açıklamaya yardımcı olacaktır. Latin Amerika'daki komünist partilerinin, geçmişte, işçi sınıfının öncülüğüne verdikleri önem, bunu her zaman uygulamaya dönüştürecek yoğun çalışmalarla birlikte sürdürülmemiştir. Bu iş şimdi daha etkin olarak yapılmakta ve 1940 ile 1955 yılları arasındaki akınla, işçi sınıfı mücadelesi deneyimi olmayan, gerek

kırsal kesimden, gerek kentsel küçük burjuvaziden yeni yeni katılanlarla hızlanan artış göz önüne alınarak, işçi sınıfının belli özelliklerine daha çok dikkat edilmektedir.

Yüksek ücretli işçi kesimleri reformizmle ve sosyal demagojiyle etkilenerek militan mücadeleden çekilme eğilimi göstermiştir. Ötekiler, çok sayıda **lumpenproletarya** ya da geldikleri küçük burjuva çevresinden etkilenmişlerdir. Yaşam koşulları, ağırlığını duyuran sosyal sorunları, konutlarının korkunçluğu ve sürekli işsizlik tehdidi devrimci hareketin önemli bir öğesi yapmaktadır onları. Ama, ayrıca kararsızlıkları, bir yandan ötekine, bir siyasal akımdan bir başkasına kaymaya hazır olmaları, maceracı genel sloganları kolayca benimseme eğilimleri de bir özellikleridir. Böylece, oluşmasının ilk aşamasında, bazan anarşik tepkiler gösteren Latin Amerika işçi sınıfı kesimleri, daha yakın zamanlarda, sabırsızlıklarını ve aşırı sol duygularını göstermiştir. Bazı durumlarda bu, kitle hareketinin gelişmesine yardım etmeyen gerilla savaşı biçimlerine yol açmıştır (adam kaçırmalar, öldürmeler, banka soygunları, binaların yakılması ya da patlamalar gibi) (183).

Burada, Latin Amerika işçi sınıfını ayrıntılarıyla inceliyecek değiliz; ancak, Debray'nin **foco** kuramını, onunla ilgili her şeyi ciddî olarak incelemeye yönelen her çaba, artan kentleşme, işçi sınıfının büyümesi ve kırsal nüfusun görece azalması gibi sosyal yaşamın başlıca eğilimlerini boşlayamaz. Bu eğilim ağırlığını duyurmayı sürdürmekte ve çoğu Latin Amerika ülkesindeki devrimin biçimini ve sahnesini etkilemektedir.

Gerek demografik eğilimler, gerek Amerika Birleşik Devletleri ve Latin Amerika'daki Amerika Birleşik Devletleri yanlısı hükümetlerin gerilla faaliyetlerine kırsal kesimde karşı çıkabilme güçlerinin etkinliğinin artması,

devrimcilerin strateji ve taktikleri üzerinde büyük ölçüde etkili olmalıdır. «Kırsal kesimden kentlere» önermesi yeterli olmayacaktır. Gerçekte kentler, giderek birçok Latin Amerika ülkesinde, sınıf çatışmasının ve kurtuluş mücadelesinin sahnesi olmaktadır. Aynı zamanda, bugün Latin Amerika kırsal keşiminde artık gerilla savaşına yer olmadığı da hiç bir biçimde ileri sürülemez. Bazı ülkelerde hâlâ sürdürülmektedir böyle mücadeleler; ötekilerde de onları oluşturma zorunluluğu çıkabilir. Belli koşullar altında, «patlayıcı malzemenin» yeterince toplandığı yerlerde, rolleri kaçınılmaz olabilir. Başka durumlarda, geçici olarak yenildiğinde bile, gerilla savaşı, öteki mücadele biçimleri ile elde edilen önemli ilerlemelere yol açan etmenlerden biri olabilir. Örneğin, Peru ve Bolivya'da, gerillaların savaş alanında yenilmelerine, yaptıkları hatalara, —zaten hangi yiğitçe mücadele hatasız yürütülmüştür ki?— ve çabalarını damgalayan (her zaman değilse bile) amatörlüğe karşın, askerler ile çatışmaları ve bildirilerinin soylu amaçları, kuşkusuz her iki durumda da ilerici, anti-emperyalist hükümetlerin kurulması ile sonuçlanan bu iki ülkenin silâhlı kuvvetleri içindeki değişimlere yol açan etkiler arasındaydı.

Bazı Latin Amerika ülkelerindeki yenilmiş gerillaların, haklı amaçlar için savaşmış yiğit insanlar olmalarına karşın, silâhlı mücadele düşününün değerini azalttığı, devrimci hareket de dahil olmak üzere işçilerin cesaretini kırdığı, hattâ moral çöküntüsü yarattığı için, ne yaşamlarını böylesine kolayca harcamak, ne de böyle yenilgiye sürükleyecek koşullarda savaşma hakları olmadığı söylenegelmiştir. Öte yanda, bu kahramanların, Che Guevara, Turcios Lima, Camilo Torres, Luis de la Puente, Carlos Marighela, Guillermo Lobaton, Hector Bejar, Inti Peredo, Coco Peredo, Tamara Bunke ve birçoğunun, cesaretlerinin, özveride bulunmalarının Latin Amerika'-

da bunalımın derinleşmesine katkısı olduğu ve birkaç ülkede, bu şehit gerillaların öngördükleri yada olmasa bile, önemli demokratik değişimlerin oluşmasına yardımcı oldukları aynı biçimde ileri sürülebilir.

Debray'nin düşündüğü gibi, ilerlemeler, silâhlı mücadeleden, «focodan Kurtuluş Ordusu'na», «kırsal kesimden kente» sürecinden doğmamıştır doğrudan doğruya. Ne olursa olsun, birçok kişinin sık sık Debray'nin düşünleri ile eşleştirdiği Latin Amerika'daki gerilla eylemlerinin, şimdi kıtayı sarsan büyük değişim hareketleri üzerinde, dolaylı da olsa, önemli etkisi olmuştur. Ancak bu, Debray'nin **foco**'ya ilişkin kuramlarını, silâhlı mücadeleye verdiği ağırlığı, kırsal kesimi kente yeğlemesini, kuramın ve ideolojinin rolünü azımsatma girişimini,. Latin Amerika'daki komünist partilerini kınamasını, işçi sınıfına karşı öğrencileri, aydınları ve köylüleri yeğ tutmasını, kitlesel siyasal faaliyeti küçük görmesini, siyasal öncülüğü silâhlı gerilla gücünün yaratacağına olan inancını hiç bir biçimde doğrulamamaktadır.

Latin Amerika'daki komünist partilerinin son yıllarda gelişimi gözden uzak tutulmamalıdır. Şimdi bu partilerin hepsinin 300.000 kadar üyesi vardır ve bazı ülkelerde önemli bir siyasal gücü temsil etmektedirler. Bazı partilerde işçi sınıfı bileşimi büyük ölçüde kendini göstermektedir: Parti üyelerinin Uruguay'da yüzde 78 ini, Şili'de yüzde 70 ini ve Arjantin'de yüzde 63 ünü işçiler oluşturmaktadır.

Genellikle, Marksist olmayan yazarlar Debray'yi bir Marksist olarak tanımlarlar, ama tüm sömürülen insanların kurtulması, yeni bir sosyalist toplumun yaratılması için, Marksizmin önünde, toplumda yönetici güç olarak işçi sınıfının kapitalist sınıfın yerini alması zorunluluğu vardır. Debray'yi destekleyenler, Marksizmin bu temel savını haklı olarak atabilirler, ama bunu yaparken,

aynı zamanda Debray'nin bir Marksist olduğunu ileri süremezler. İşçi sınıfı, Latin Amerika toplumlarında sürükleyici sınıf olmayacaksa, «burjuvalaştıysa», sürükleyici rolünü aydınlarla köylülere bırakmak zorundaysa, yeni sosyalist toplum nasıl yaratılacaktır? Ve işçi sınıfına hangi rol verilecektir?

Debray, **bugün** işçi sınıfının birçok Latin Amerika ülkesinde öncü olarak görevini yerine getirmediğini ileri sürüyorsa, işçi sınıfının, bu geçici güçsüzlüğünü nasıl yeneceği sorununa yeterince önem vermesi beklenir. Ama (aynısını Fanon'da da görmüştük), abartılmış biçiminde bile, işçi sınıfı hareketinin güçsüzlüğünü yok etmek için değil, daha çok işçi sınıfına yüz çevirmenin haklılığını ortaya koymak için ele almaktadır Debray.

Hiç bir Marksist, Latin Amerika köylülüğünün (bunun daha kesin sınıfsal terimlerle tanımlanması gereğine karşın) devrim için hayati önemde bir güç olmadığını ileri sürmez. Öğrencilerle aydınların, birçok Latin Amerika ülkesinde kural dışı bir rol oynadıklarını da yadsımaz; bu, gerçekte, şimdi çok daha belirgin olmasına karşın, birkaç on yıldan bu yana çoğu Latin Amerika ülkesindeki mücadelenin belli bir özelliği olagelmiştir. Ancak Debray, kuramının haklılığını araştırırken, birçok gerçeği boşlamış, ötekileri de abartmıştır. Böylece, gerçeklerin doğrulamadığı, bazan çelişen, sorgusuz sualsiz benimsendiğinde ve uygulamaya konulduğunda, yalnızca karışıklık yaratacak, devrimci değişim için mücadele edenlerin çabalarını yenilgiye uğratacak sonuçlara ulaşmıştır.

DEBRAY'YE İLİŞKİN SON SÖZ

Debray'nin kendi yanılgılarından öğreneceği, Latin

Amerika sorunlarına ilişkin daha bilimsel bir yaklaşım elde edeceği umulur. Kuşkusuz katkı yeteneğine sahiptir. Hem Allende ile görüşmesi, hem de 1969'daki «Notlar»ı, bazı dogmatik ve sekter düşlerini korumasına karşın, gerçek gelişmelerin ışığında temelini bir parça kaydırdığını göstermektedir.

Ne olursa olsun, «Notlar»ında, önceki düşünlerinde belli bir değişme olduğunu gösteren belirtiler vardır. Bolivya'daki olaylarla ilgili olarak, Debray, «ancak işçiler, devrimci aydınlarla bağlaşarak, öncü görevini üstlenirlerse, ulusal çıkarlar tam olarak savunulabilir», demektedir. İşçi sınıfının öncü görevini yerine getirmesi gereğine verdiği bu yeni önem kuşkusuz sevindiricidir; kuram sorununa yeni yaklaşımı da... «Ulusculuk gibi, halkçı sözler söyleme de geçici bir destektir; iyi niyet, içtenlik, gerçek ve saygın yiğitlik duygusu, örgütlenmiş ve **bilimsel bir sosyal gelişme kuramının yol göstericiliğindeki sosyal güçlerin** yerini alamaz.» (Siyahlar yazarın)

Debray «Notlar»ında kurama, kitle çalışmasına, devrimde sınıfların rolüne ilişkin yeni düşünlerini geliştirmektedir. Bolivya'daki Ovando hükümetini halkın tehlikeli bir biçimde desteklemesine değinerek, bu desteğin «her zaman ideolojik açıklık ve ülkedeki farklı sınıflar arasındaki güç ilişkisi ve bu ilişkilerdeki gelişmeler sonucu oluşan değişimlerin bu sınıfsal niteliği ya da siyasal eğilimin bilinciyle birlikte yürütülmesi gereği»ni belirtmektedir. «Küçük burjuvazinin görüşlerine ve duraksamalarına karşı güçlü bir ideolojik ve siyasal mücadele zorunludur... Bütün bu ideolojik çalışmanın ancak günlük siyasal mücadele, sosyal pratik, halkın ekonomik çıkarlarının savunulması sürecinde yer alabileceği açıktır... Kısaca, burjuvaziye karşı halkın ideolojik öncülü-

ğü için mücadele zorunludur... Küçük burjuvazi ile birleşmeye, evet. Onun yönetiminde, hayır!»

Her ülkenin devrimci değişim için kendi yolunu arayışının gerekliliğine verdiği ağırlık da ilginçtir. Bolivya halkının «kendi biçimlerini, geleneklerine, ulusal özelliklerine, tarihine ve kendi değerlerine dayanarak kendi sosyalizm yollarını» bulması gerektiğini yazmaktadır. «Bugün artık sosyalizm için bir model, bir anayurt ya da evrensel bir merkez yoktur. Her halk, sosyalizme açılan bu yolu önceden aşmış ya da aşmakta olan halkların deneyimlerini unutmadan, kendine uyan yolu aramalı ve seçmelidir.»

Ancak Debray'nin, her halkın sosyalizme giden kendi yolunu bulmasına ilişkin sözleri tecrit siyaseti düşüncesiyle ileri sürülmemiştir. Tersine, «...yarı sömürge bir ülkenin bağımsız ulusal varlığını ancak sosyalist kampdaki ve dünya devrimci hareketindeki dayanışmaya dayanarak koruyabileceği ve geliştirebileceği»ni yazmaktadır. «Halkçı ulusal rejimlerin temel dayanağı sömürülen sınıflar, uluslararası düzeyde de sosyalist ülkeler ile aynı statüyü paylaşan dost ya da komşu ülkeler olmalıdır (184).»

Debray'nin, Latin Amerika'daki mücadeleleri, özellikle sosyalist ülkelerin rolüne ağırlık vererek dünyadaki mücadelelere bağlamaya yönelik bu yeni anlayışı, düşünündeki başka bir olumlu gelişmeyi göstermektedir. Debray'nin hapishaneden «Notlar»ı, şimdi kuramsal çalışmalarını sürdürmek, gerçek devrim sürecine ilişkin daha çok şey öğrenebilmek için özgür olduğundan, önceki yazılarını yeniden değerlendireceği, Latin Amerika'daki devrime zarar verecek her şeyi açıkça yadsıyacağı umudunu vermektedir haklı olarak.

Ne yazık ki, salıverilmesinden sonra (185) yayınlanan ilk çalışması, bu umudun gerçekleşmesine pek ola-

nak vermemektedir. Yukarda değindiğimiz gibi, Debray'nin, Şili'deki olaylara ilişkin olarak Allende ile tartışması, tutukluğundan önceki yazılarındaki kibirli dogmatizm eğilimini bırakmadığını göstermektedir. Komünist partilerine karşı sevmezliğinden de vaz geçmemiştir. **«Konuşmalar»**ın uzun girişinde, Debray, bu güçleri temsil eden bugünkü Halk Birliği hükümeti gibi bir hükümet kurmak, işçi sınıfı ile halk güçlerini birleştirmek için otuz yıllık bir mücadele veren Şili Komünist Partisi'nin ana rolüne olumlu biçimde yaklaşmamaktadır. **«Konuşmalar»**da Şili işçi sınıfına yaptığı atıflarda, Şili'deki siyasal düzenin, işçi hareketinin «etkisini ve yıkıcı gücünü emebildiği»ne ve parlamenter mücadeleyi paylaşmanın «işçi sınıfı güçlerinin doğrudan eylemini yayma ve dağıtma» sonucunu verdiğine inanan Marcuse'ün görüşlerinin de Debray üzerinde etkisi olduğunu göstermektedir. Debray, açıkça, mücadeleye yabancı bir aydın, kuramsal koltuğundan kalkmadan ve kitle hareketine doğrudan karışmadan devrimci değişimi sürdürmeye çabalıyanları eğitmeye çalışan bir «öğretmen» olarak kalmaktadır. Kuşkusuz, halkın bu gerçekten canlı hareketinden uzaklaşma, dogmatik ve gönülden savlarına katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte, Debray devrimci kurama değerli bir katkıda bulunabilir; ancak bunu, komünist partilerine karşı düşmanlığını sürdürdüğü, işçi sınıfı hareketini anlayamadığı sürece yapamayacaktır.

KAYNAKLAR VE NOTLAR

1. Régis Debray, **Revolution in the Revolution? (Devrim İçinde Devrim mi?),** New York, 1967.
2. Bunların çoğu **Strategy for Revolution (Devrim Stratejisi),** der: Robin Blackburn, Londra, 1970'de bulunmaktadır.
3. Leo Huberman ve Paul M. Sweezy, **Revolution in the Revolution? (Devrim İçinde Devrim mi?)**ye Önsöz.
4. V. I. Lenin, **Collected Works (Toplu Eserler),** Cilt 30, s. 161,
5. V. I. Lenin, **Collected Works (Toplu Eserler),** Cilt 32, s. 137.
6. V. I. Lenin, **Collected Works (Toplu Eserler),** Cilt 32, s. 316-318.
7. Robin Blackburn, **Strategy for Revolution (Devrim Stratejisi)** ne Giriş, s. 11, dipnot.
8. Régis Debray, «Reply to My Critics (Eleştirenlere Yanıt)» (1969), **Strategy for Revolution (Devrim Stratejisi),** s. 232.
9. **Age.,** s. 233.
10. «Régis Debray, Latin Amerika devrimine ilişkin olarak,

birbiriyle yakından ilgili üç inceleme yazmıştır. Üçü birlikte, son yıllarda yayınlanan Marksist-Leninist çözümlemelerin en parlaklarından birini oluştururlar.» **New Left Review**, Eylül-Ekim, 1967, s. 8'de çıkan yayıncıların yazısı.

11. Régis Debray, «Reply to My Critics (Eleştirenlere Yanıt)», **Strategy for Revolution (Devrim Stratejisi)** içinde s. 238.
12. Régis Debray, «Problems of Revolutionary Strategy (Devrimci Stratejinin Sorunları)», **Strategy for Revolution (Devrim Stratejisi)** içinde, s. 126.
13. «10 Ekim 1868 halkımız için neyi belirler? Bu kutsal tarih ulusumuzun devrimcileri için ne anlama gelir? Sadece yüz yıllık mücadelenin başlangıcını, Küba'da devrimin başlangıcını belirler. Küba'da sadece bir devrim olmuştur çünkü: 10 Ekim 1868'de Carlos Manuel de Céspedes ile başlayan ve halkımızın hâlâ ileri götürmekte olduğu devrim.» (Fidel Castro'nun, 10 Ekim 1968'de, yüzüncü yıldönümü nedeniyle La Demajagua'da yaptığı konuşma.)
14. Sonradan Sosyalist Halk Partisi (Popular Socialist Party = PSP) adını almıştır.
15. Fabio Grobart, «36 Years Since First General Strike Against Machado (Machado'ya Karşı Yürütülen İlk Genel Grevden Bu Yana 36 Yıl)», **Granma**, 27 Mart 1966 (İngilizce baskısı).
16. **Agm.**
17. **Agm.**
18. Machado'nun devrilişini izleyen dönemde, köylüler, PSP nin önderliği ile birkaç yerde toprağa el koydular ve savunmak üzere kendi «Kızıl Muhafızlar»ını kurdular. Halkın yaşama düzeyini geliştirmek ve tarımı çeşitlendirmek için girişimlerde bulunulan, Oriente eyâletindeki «Realango 18» komünü önemliydi.
19. Bknz. : Pedro Luis Padron, «The people's revolutionary action overthrew Machado (Machado'yu deviren halkın devrimci eylemi)», **Granma**, 23 Ağustos 1970 (İngilizce baskısı).

20. Felipe Zapata, «Esquemas y notas para una historia de la organizacion obrera en Cuba (Küba'daki işçi örgütlerinin tarihine ilişkin notlar)», **Unidad Gastronomica,** Haziran-Kasım, 1948, s. 13 den aktaran Prof. O'Connor, **The Origins of Socialism in Cuba (Küba'da Sosyalizmin Kökenleri),** Ithaca, 1970, s. 180.
21. Joseph North, **Hope of a Hemisphere (Bir Yarım Kürenin Umudu),** New York, 1961, s. 22.
22. Joe Slovo, **The Theories of Régis Debray (Régis Debray'nin Kuramları),**
(African Communist Pamphlet, Londra, 1968), s. 8.
23. Dr. Grigory Glezerman, **Voprosi Flosofi,** No. 11, 1967.
24. **Granma,** 23 Ağustos 1970 (İngilizce baskısı).
25. **Revolution in the Revolution? (Devrim İçinde Devrim mi?)** s. 106. Burada sözü edilen tarih 1953 Moncada saldırısıdır.
26. Régis Debray, «Castroism: The Long March in Latin America (Latin Amerika'da Uzun Yürüyüş: Castro'culuk)», bknz.: **Strategy for Revolution (Devrim Stratejisi),** s. 53.
27. **Revolution in the Revolution? (Devrim İçinde Devrim mi?),** s. 77.
28. «Castroism:...», s. 57.
29. **Revolution in the Revolution?,** s. 21.
30. «Castroism:...», s. 44.
31. H. L. Matthews, **The Cuban Story (Küba'nın Öyküsü),** New York, 1961, s. 144
32. Leo Huberman ve Paul M. Sweezy, **Cuba, Anatomy of a Revolution (Küba, Bir Devrimin Anatomisi),** New York, 1960, s. 28.
33. James O'Connor, **The Origins of Socialism in Cuba (Küba'da Sosyalizmin Kökenleri),** Ithaca, 1970, s. 38.
34. Gil Green, **Revolution Cuban Style (Küba Biçimi Devrim),** New York, 1970, s. 69.
35 Hugh Thomas, «Middle-Class Politics and the Cuban Revolution (Orta Sınıf Siyaseti ve Küba Devrimi)», bknz.: **The Politics of Conformity in Latin America (Latin Ame-**

rika'da Uygunluk Siyaseti), der: Claudio Veliz, Oxford, 1967, s. 250.

36. Hugh Thomas, sonraları, **Cuba,** (Londra, 1971) adlı kitabında, ek olarak, 26 Temmuz 1953'de Moncada ve Bayamo saldırısında yer alan 154 kişiye ilişkin olarak ayrıntılar vermiştir. Sayısı 170 olan toplam katılanların yüzde doksanını içerdiğini söylemektedir. Bu yüzde doksanın sosyal kökenleri, katılanların büyük çoğunluğunun işçi ya da kökeni ya da mesleği nedeniyle aşağı gruplardan olduğunu açıkça göstermektedir. En büyük grubu ücretli işçiler oluşturuyordu; sadece altı öğrenci vardı ve yalnızca 20 kadarı serbest meslek sahibi ya da «beyaz yakalı» olarak tanımlanabilirdi (bknz.: s. 1546-7). Thomas, «1953'de Castro'yu izleyenlerin hemen hemen tümü aşağı orta sınıfdan ya da işçi sınıfındandı» demektedir (s. 824). Bir dipnotta da, «Lockwood'a göre, kendisini izleyenlerin yüzde doksanının işçi ve çiftçi olduğunu Castro söylemiştir» diye ekler. Haklıya benzemektedir.
37. **Pravda** ve **Izvestia**'nın yayıncılarıyla 20 Ocak 1962'de yapılan radyo görüşmesi.
38. James O'Connor, **age.,** s. 42-44.
39. Uygulamada ordu sorunu farklı bir biçimde çözümlenmiştir elbette. Batista'nın ordusu, halkçı İsyancı Ordu'nun yerini alması ve yeni bir devletin yaratılması için dağıtılmıştır.
40. Blas Roca, **The Cuban Revolution (Küba Devrimi),** Küba Sosyalist Halk Partisi'nin Sekizinci Ulusal Kongresi'ne verilen rapor, New York, 1961, s. 13-14.
41. **Age.,** s. 16.
42. «Fark» diye adlandırılan ödemenin yapılması isteği, grevin temel ekonomik isteğiydi.
43. Blas Roca, **age.,** s. 24.
44. Lazaro Pena, «General Strike Wins Workers 61/2 Million Dollars (Genel Grev İşçilere 6,5 Milyon Dolar Kazandırdı)», **World Trade Union Movement,** Mayıs 1965, s. 16.
45. Blas Roca, **age.,** s. 25.

46. **Revolution in the Revolution?,** s. 76-77.
47. Kanımca, Louis Althusser, Debray'nin «dağ ile kent arasına bir sınıf sınırı çizme eğiliminde olduğunu» söylerken haklıdır (Régis Debray'ye mektup, 1 Mart 1967).
48. «Dağ dizisi»
49. Sözcüğün tam anlamında «düzlük», ancak gerilla terminolojisinde «kent» anlamındadır.
50. Che Guevara, **El Partido marxista-leninista'**ya Önsöz.
51. **Granma** (İngilizce baskısı), 6 Aralık 1970'de yeniden yayınlanmıştır.
52. Leo Huberman ve Paul M. Sweezy, **Cuba: Anatomy of a Revolution,** s. 62.
53. Simon Torres ve Julio Aronde, «Debray and the Cuban Experience (Debray ve Küba Deneyi)», **Monthly Review,** Temmuz-Ağustos, 1968.
54. Nestor Makhno, **La Revolution Russe en Ukraine, Mars 1917-Avril 1918 (Ukrayna'da Rus Devrimi, Mart 1917-Nisan 1918),** Paris, 1927, s. 297-299. Aktaran E. J. Hobsbawm, **Primitive Rebels (İlkel İsyancılar),** Manchester, 1959.
55. Örgütün tüm resmî görüşlerini paylaşmamakla birlikte, Fidel Castro'da Orthodoxos'un bir üyesiydi.
56. **World Trade Union Movement,** 16-31 Ekim 1953, s. 17.
57. Bknz.: **Daily Worker,** New York, 5 Ağustos 1954 (Aktaran Scheer ve Zeitlin, s. 126).
58 Bknz.: **Daily Worker,** New York, 10 Ağustos 1953 (Aktaran Scheer ve Zeitlin, s. 122).
59. V. I. Lenin, «The Irish Rebellion of 1916 (1916 Irlanda Ayaklanması)», bknz. **The Discussion on Self-Determination Summed Up (Kendi Geleceğine Karar Verme Üzerine Özet Tartışma),** Temmuz 1916, **Collected Works (Toplu Eserler),** Cilt 22, s. 354-355.
60. V. I. Lenin, **age.**
61. **World Trade Union Movement,** Nisan 1957, s. 17.
62. **World Trade Union Movement,** Aralık 1958, s. 16-18.
63. Blas Roca, **age.,** s. 26.
64. PSP önderlerinin düşüncelerinde belli bir katılık, dogma-

tizm, formüllere yapışma var gibi gelmektedir. Bu yalnızca silâhlı mücadeleye ilişkin görüşlerini ve bir klâsik ayaklanma durumunu bekleyişlerini etkilememiştir; Batista sonrası dönemdeki bazı tavırlarını da etkilemiştir. Devrimin demokratik evresinden sosyalist evresine hızlı bir değişim olasılığını kabullenmekte yavaştı belki. Örneğin, Blas Roca, Ağustos 1960'daki PSP Sekizinci Ulusal Kongresi'nde sunduğu raporda, Küba devriminin bu aşamadaki temel niteliğinin «antiemperyalist ve antilatifundist» olduğunu önemle belirmiştir. Doğruydu; ama büyük sorun olan bu evreden sosyalizme geçişin nasıl olacağı konusuyla bu raporda uğraşılmamıştır gerçekte; oysa devrimin ana görevi bu olmaktaydı. Escalante'nin, geçmişteki dogmatik alışkanlık ve düşüncelerden kaynaklanan sonraki sekterliği ve entrikaları da kısmen «Parti'nin öncü rolü»nü siyasal inandırma ve eylemle halkı kazanmaktan çok, anahtar görevleri denetim altında tutmak olarak dar anlamda yorumlama eğiliminden ötürü değil miydi? Blas Roca, Kongre'de yaptığı konuşmada, sekterciliği «tanıdık grup dışında kimsenin hiç bir şey için yararlı olmadığı» öznel düşüncesinden beslendiğini niteleyerek buna karşı uyarmıştır. Haklı olarak şu sloganı atmıştır ortaya: «Sektercilik bölünmedir». (Bknz.: **The Cuban Revolution (Küba Devrimi)**, ss. 125-126.

65. Fidel Castro'nun 20 Aralık 1961 tarihli konuşması. Aktaran Goldenberg, **age.**, s. 169.
66. J. P. Morray, **The Second Revolution in Cuba (Küba'da İkinci Devrim)**, New York, 1962, s. 33.
67. James O'Connor, **age.**, s. 2.
68. Che Guevara, «Cuba-Exception or Vanguard! (Küba, Kural Dışı mı, Öncü mü?)», **Verde Olivo,** 9 Nisan 1961 (bknz.: **Venceremos: Speeches and Writings of Che Guevara (Zafer: Che Guevara'nın Konuşmaları ve Yazıları)**, der: John Gerassi, Londra, 1968, s. 133).
69. Başkan olarak Urrutia ve Dış İşleri Bakanı olarak Roberto Angramonte, Batista sonrası ilk hükümetin, ekonomik, sosyal ve siyasal yapıda devrimci bir dönüşüm

olmaksızın, burjuva demokrasisi doğrultusundaki küçük düzenlemelerle değişimi sınırlamak isteyen iki üyesiydiler. Haziran 1959'da Urrutia açık bir anti-komünist kampanyaya başladı. Devrimci Hava Kuvvetleri Komutanı Pedro Diaz Lanz ile Camagüey eyâleti askerî komutanı Hubert Matos da onun yanında yer aldılar.

70. **Strategy for Revolution (Devrim Stratejisi)** içinde «Problems of Revolutionary Strategy (Devrimci Stratejinin Sorunları)», s. 133-134 adlı denemeye bakınız.
71. **The Cuban Revolution (Küba Devrimi)**, s. 26.
72. **Age.**, s. 26-27.
73. **Age.** s. 27.
74. Simon Torres ve Julio Aronde, **age.**,
75. Boris Goldenberg, **The Cuban Revolution and Latin America (Küba Devrimi ve Latin Amerika)**, Londra, 1965, s. 161.
76. Morray, **age.**, s. 60
77. Joseph North, **age.**, s. 16. Bunun birleşik Komünist Parti oluşturulmadan önce olduğuna değinelim.
78. Morray, **age.**, s. 66.
79. **Unita** muhabiri ile görüşme, Ocak 1961. Aktaran Goldenberg, **age.**
80. 1 Aralık 1961'deki konuşma. Aktaran Scheer ve Zeitlein, **age.**, s. 223.
81. Birkaç ay sonra, Anibal Escalante, hizipçilikle ve Parti önderliğine karşı dolap çevirmekle suçlanarak onbeş yıl hapse mahkum edildi. Kısa süre sonra serbest bırakıldığı, bir tür gözetim altında bir çiftlikte çalışmasına izin verildiği bildirildi.
82. Morray, **age.**, s. 33.
83. **Age.**, s. 48.
84. **Age.**, s. 49.
85. Batista dönemindeki sendika önderi Eusebio Mujal'in destekleyicilerine verilen ad. Mujal ORIT (Amerika Birleşik Devletleri Dış İşleri Bakanlığı ve CIA tarafından desteklenen, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu -ICFTU- nun Amerika kıtası örgütü Amerika

İşçi Bölgesel İşçi Örgütü) tarafından desteklenmekteydi. Batista'nın devrilişinden sonra, haksız servetiyle birlikte Küba'dan kaçmıştır.

86. Eqbal Ahmad, «Radical But Wrong (Köklü, Ama Yanlış)». **Monthly Review,** Temmuz-Ağustos 1968, **Régis Debray and the Latin American Revolution (Régis Debray ve Latin Amerika Devrimi)** özel sayısında yer alan bir inceleme.
87. Goldenberg, **age.,** s. 298.
88. **Gigaro,** 15 Haziran 1961.
89. James O'Connor, **age.,** s. 192.
90. 18 Haziran 1960 tarihli konuşma. **Obra Revolucionaria,** No. 11, 1960.
91. **Havana Post,** 19 Mart 1960.
92. James O'Connor, **age.,** s. 302.
93. Fidel Castro'nun 26 Mart 1962 tarihli konuşması.
94. Bknz.: **Revolution in the Revolution?,** s. 98.
95. **Age.,** s. 98.
96. **Age.,** s. 106.
97. Hiç bir Komünist Parti yanılmazlık savında değildir. Öteki komünist partiler gibi, PSP de kendi payına düşen yanılgıları yapmıştır. Örneğin, Machado rejimine, Grau San Martin ve Prio Socarras dönemlerine ve Batista yönetiminin 1940'dan 1944'e dek giden ilk dönemine karşı taktikleri sorulabilir. Devrimci bir partinin kendi yanılgıları karşısında takınacağı tutumdur en önemli olan. PSP, 1959'da doğru sonuçları çıkarmış ve böylece 1959-1961 devrimci değişimini olası kılmıştır.
98. Edward Boorstein'ın **(The Economic Transformation of Cuba -Küba'nın Ekonomik Dönüşümü-,** New York, 1968), Castro ve arkadaşlarına atfen Engels'in Danton'dan yaptığı ünlü alıntıyı aktarması tamamen haklılaştırılmış gelmektedir bana: **de l'audace, de l'audace, encore de l'audace (cesaret, yine cesaret, her zaman cesaret).**
99. Louis Althusser, **age.**
100. Paul A. Baran, **Reflections on the Cuban Revolution (Küba Devriminden Yansımalar),** New York, 1961, s. 11.

101. Dennis B. Wood, «The Long Revolution: Class Relations and Political Conflict in Cuba, 1868-1968 (Uzun Devrim: Küba'daki Sınıfsal İlişkiler ve Siyasal Uzlaşmazlık, 1868-1968)», **Science and Society,** İlkbahar 1970, s. 7.
102. Fernando Ortiz, **Cuban Counterpoint (Küba Nağmesi),** New York, 1947, ss. 53-54. Aktaran Dennis B. Wood, **age.**
103. Bknz.: James O'Connor, «The Foundations of Cuban Socialism (Küba Sosyalizminin Kuruluşu)», **Studies on the Left (Sol Üzerine İncelemeler),** IV, Güz 1964, s. 98.
104. Che Guevara, **Venceremos!...,** ss. 133-134.
Not: Che, köylüyü «proleterleştiren»in «dağ»ın coğrafî etmeni değil, temel sosyo/ekonomik dönüşüm olduğunu tam olarak anlamıştır.
105. Blas Roca, «Historic Significance of the Cuban Revolution (Küba Devriminin Tarihsel Önemi)», **Cuba Socialista,** No. 29, 1964.
106. Bolivya'da 3/4, Peru'da 1/2.
107. Eknz.: Dennis B. Wood, **age.,** ss. 33-34.
108. **Age.,** s. 35.
109. Stanlislav Andreski, **Parasitism and Subversion (Asalaklık ve Yıkma),** Londra, 1966, ss. 247-248.
110. Edward Boorstein, **age.,** ss. 12-13.
111. James O'Connor, **age.,** s. 280.
112. Che Guevara, «Cuba-Exception or Vanguard? (Küba: Kural Dışı mı, Öncü mü?)», **Venceremos!...,** s. 133.
113. E. J. Hobsbawm, «Guerrillas in Latin America (Latin Amerika'da Gerillalar)», **Socialist Register,** 1970, Londra, s. 52.
114. **Revolution in the Revolution?,** s. 52.
115. Richard Gott, **Guerrila Movements in Latin America (Latin Amerika'da Gerilla Hareketleri),** Londra 1970, s. 360.
116. **Age.,** s. 361
117. **Latin America**'da (Basın Haber Bülteni) çıkan bir görüşme, 15 Eylül 1967. Aktaran Gott, **age.**
118. Gott, **age., s. 276.**
119. **Age., s.** 355.

120. Gilberto Vieira, «La Colombie a l'heure du Marquetalia (Kolumbiya ve Marquetalia Saati)», **Democratie Nouvelle,** Temmuz-Ağustos 1965.
121. Aktaran Gott, **age.**
122. 26 Ağustos 1970 tarihli Reuter haberi.
123. **Guardian,** 23 Şuban 1971 (**Washington Post** da aktarmıştır).
124. Paul Dickson ve John Rothschild, «Automated Battlefield (Otomatikleşen Savaş Alanı)», **Washington Monthly;** Eylül 1971'de de yayınlanmıştır.
125. Gerillalar en yakınlarındaki çalıları, dalları yakarlar; yerel halk ise, en iyi yandığını bildiğini alır yakmak için.
126. Francisco Mieres, **World Marxist Review,** No. 11, 1967.
127. Carlos Rafael Rodriguez, «Lenin and the Colonial Questin (Lenin ve Sümürge Sorunu)», **Case de las Americas** eki, Şubat 1970.
128 V. I. Lenin **Selected Works (Seçme Eserler),** Cilt: 3, s. 77.
129. V. I. Lenin, «Attitude of Social Democrats to the Peasant Movement (Sosyal Demokratların Köylü Hareketine Karşı Tavırları)», **Selected Works (Seçme Eserler),** Cilt 3, s. 145.
130. Régis Debray, «Castroism: The Long March in Latin America», **age.,** s. 72.
131. **Age.,** s. 75-76.
132. Régis Debray, «Problems of Revolutionary Strategy», **Strategy for Revolution,** s. 147.
133. Régis Debray, «Notes» (Notlar). İlk kez **Prensa Latina** tarafından 17 Şubat 1970'de dağıtılmışlar, Küba dergisi **Pensamiento Critico**'nun Şubat 1970 sayısında yayınlanmışlardır; yazılışları ise Ekim 1969'dur. Debray'nin Bolivya'da hapishanede bulunduğu sırada, General Ovando'nun iktidarı alışından ve anti-emperyalist önlemler almaya başlamasından kısa bir süre sonra yazılan bu «Notlar»da birçok görüşünü tam bir açıklıkla değiştirmiştir Debray; sadece ulusal burjuvaziye ilişkin görüşlerini değil, işçi sınıfının rolüne, kuram sorununa, kit-

lesel siyasal eyleme, sosyalizm modellerine ve sosyalist ülkelerin rolüne ilişkin görüşlerini de. Ne Debray'nin öndegelen yandaşlarından **New Left Review,** ne de **Devrif İçinde Devrim mi?**'nin İngilizcesini ilk yayımlayan **Monthly Review,** bırakın yayımlamayı, değinmeyi bile gereksiz görmüşlerdir bu denemeye.

134. Debray'nin Bolivya ve Peru'daki «Neo-militarist» çözümlerin mantığına atıf yapmasını son gelişmeler asla doğrulamaz. Bolivya'daki Torres hükümeti ile Peru'daki askerî hükümetin iç siyaseti asla «anti-komünizm, baskı, 'Koruyucu' kullanımı, vb» ile nitelendirilemez. Çelişkili olan, Debray'nin kesinlikle hapisten çıkmasını, Bolivya'daki Torres askerî hükümetinin demokrasiye dönük içsel dönüşüne borçlu olmasıdır.
135. V. I. Lenin, «Guerrilla Warfare (Gerilla Savaşı)», **Collected Works (Toplu Eserler),** Cilt 11. İlk kez **Proletary,** 30 Eylül 1906'da yayımlanmıştır.
136. **Agm.**
137. **Agm.** Lenin, burada başarısız 1905 devrimi ışığında Rusya'da gelişen kentsel gerilla savaşının özel bir biçimine atıf yapmaktadır.
138. **Agm.**
139. Che Guevara, **Guerrilla Warfare (Gerilla Savaşı),** ABD, 1961; Londra, 1969, s. 14.
140. **Revolution in the Revolution?,** s. 19.
141. **Age.,** s. 24. Bu düşünün bazı sol çevrelerde yürürlükte olan düşüncenin biçimi nasıl olduğunu anımsamak gerek. Maya Campios, Guatemalalı gerilla önderi Luis Turcios Lima üzerine şunları yazmıştır: «Cüretli eylemleri, Küba Devrimi'nin Amerika kıtası için **tek devrimci yol** olduğunu kanıtladığı yolu, silâhların ve dinamitlerin yolunu bulmaya götürmüştür onu.» (Siyahlar yazarın). Bknz.: **Turcios Lima,** Havana, 1970, s. 167.
142. Régis Debray, «Latin America: the Long March (Latin Amerika: Uzun Yürüyüş)», **age.,** s. 49-50.
143. **Age.,** s. 53.
144. Yani Şili'de.

145. Bknz.: Régis Debray, «Problems of Revolutionary Strategy», **Strategy for Revolution,** s. 139.

146. **Age.,** s. 136-140.

147. «Chile: September 4 to November 5 (Şili: 4 Eylül'den 5 Kasım'a Dek)», **Monthly Review, Ocak 1971,** s. 21-22.

148. Bu durumlardan biri ortaya çıkarsa, Şili emekçileri, barışçı, yasal mücadele biçimlerini sonuna dek kullandıklarını bilecekler, bundan ötürü de, zorunluysa, silâhlı eyleme baş vurmaya ve desteklemeye daha hazır olacaklardır. Ayrıca, Allende'nin seçilmesinden bu yana elde ettikleri sosyal ve siyasal kazançlar, onlara savunmaya değecek bazı şeyler de vermiştir.

149. Şili Komünist Partisi Genel Sekreteri Luis Corvalan şu sözlerle açıklar: «Sol partiler bir hükümet oluşturmuşlardır, yani siyasal iktidar mekanizması denetimleri altındadır. Ancak, oligarşi, hâlâ, yasama ve yargı erklerinde güçlü bir durumdadır, iletişim araçlarını denetlemektedir ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ortağı olarak ekonomiye egemendir. Bundan ötürü, bir yanda halk ve hükümetleri, öte yanda emperyalizm ve oligarşi olmak üzere bir dizi çatışma görünüşü vardır... Bu nedenle, halkın silâhlı mücadelenin şu ya da bu biçimine baş vurma olasılığını engelleyemeyiz. Böye bir durumu önlemek için halkçı güçlerin düşmanı hareketsizleştirmesi, bir köşeye sıkıştırması ve böylece ülkeyi, reforma karşı olanların sevinerek karşılayacakları bir iç savaştan uzak tutması gerekmektedir. («Chile: the People take Over», **World Marxist Review,** Aralık 1970, s. 2-3).

150. Bu görüşmeden sonra, 4 Nisan 1971'de yapılan Şili belediye seçimlerinde, Halk Birliği partileri oyların yüzde 50,86'sını almışlardır; Eylül 1970'de, Allende'nin kazandığı seçimde aldıkları oyların oranıysa yüzde 36,3 idi.

151. **Sunday Times,** 14 Mart 1971.

152. Bknz.: **New Age** (Hindistan), 3 Ocak 1971.

153. Luis Corvalan, «Chile: the People take Over (Şili: Halk Yönetimi Ele Aldı)», **age.,** s. 5.

154. Bknz.: «Castroism:...», **age.**, s. 32.
155. Joe Slovo, **The Theories of Régis Debray (Régis Debray'nin Kuramları)**, s. 10.
156. «Castroism:...», **age.**, s. 38.
157. Bu üçüncü evre, Ağustos 1971'de Torres'e karşı yapılan darbe ile sona ermiştir.
158. **Revolution in the Revolution?**, s. 34.
159. «Castroism:...», **age.**, s. 38.
160. Bknz. yukarda s. 244-248.
161. Bknz. yukarda s. 245.
162. «Castroism: ...», **age., s. 39.**
163. **Age.**
164. **Age.**, s. 44-45.
165. Bu noktada Debray'nin bir yalanlanması için bknz.: Wiafred G. Burchett «Self Defence' Centres in a People's War (Bir Halk Savaşında Kendini Savunma Merkezleri)», **Guerrilla Warfare and Marxism (Gerilla Savaşı ve Marksizm)** içinde, der: William J. Pomeroy, Londra, 1969, s. 22-229.
166. **Revolution in the Revolution?**, s. 106.
167. **Age.**, s. 109.
168. **Age.**, s. 116.
169. Vo Nguyen Giap, **Vietnam People's War Has Defeated U.S. War of Destruction (Vietnam Halk Savaşı A.B.D.'nin Yıkma Savaşını Yenilgiye Uğrattı).**, Hanoi, 1969, s. 22 ve s. 29.
170. Amilcar Cabral, «Practical Problems and Tactics (Pratik Sorunlar ve Taktikler)», **Tricontinental** dergisi, No 8, Eylül 1968 sayısında yayımlanan bir görüşme; bknz. **Revolution in Guinea (Gine'de Devrim)**, age., s. 118.
171. Jacobo Arenas, **Colombie: Guerillas du Peuple (Kolombiya: Halk Gerillaları)**, Paris, 1970 s. 112.
172. Richard Gott, **Guerrilla Movement in Latin America (Latin Amerika'da Gerilla Hareketleri)**, ss. 193-194.
173. **Age.**, s. 381-382.
174. V. I. Lenin, «Guerrilla Warfare (Gerilla Savaşı)», **age.**
175. **Revolution in the Revolution?**, s. 90.

176. **Age.**, s. 111.
177. Jacobo Arenas, **age.**, s. 49.
178. **Age.**, s. 60.
179. Slovo. **age.**, s. 16.
180. **Socialist Register**, 1970. s, 60.
181. Jacobo Arenas, **age.**, s. 118.
182. Bazı tahminlere göre yaklaşık dokuz milyon.
183. Bu eylemlerin çoğunun sanayi işçileri tarafından yürütülmediğini değerlendirmek gerekir.
184. Debray'nin «Notes on the Political Situation in Bolivia (Bolivya'daki Siyasal Durum Üzerine Notlar)»dan yapılan alıntıların hepsi, yazar tarafından, **Nouvelle Critique**, Haziran 1970 (No. 35), ss. 24-30 da yayımlanan Fransızca metinden çevrilmiştir.
185. Régis Debray, **Conversations with Allende -Socialism in Chile (Allende ile Konuşmalar -Şili'de Sosyalizm)**, Londra, 1971.

PORTEKİZ'DE ÖZGÜRLÜĞÜN ŞAFAĞI

17,50 TL.

Alvaro Cunhal

Portekiz'de 1974 Nisan'ında meydana gelen olaylar bir mucize miydi? Kitabı oluşturan seçme eserler, maddi olarak mucizelerin var olmadıklarını gösteriyor. Otuz sene boyunca yazılan ve Alvaro Cunhal'ın imzasını taşıyan bu eserler köklü bir düşüncenin ve Portekiz işçi hareketi yönetici kadrosunun ortak çalışmasının ürünüdür. Bu ürünü gerçekleştirenlerin bir çoğu tutuklanmış, bazıları Nisan 1974 arefesinde olmak üzere yol kenarlarında ölü bulunmuştur. Fakat faşizmi yıkan «mucize» gerçekleştirildi:

«Faşist diktatörlüğün en vahşi zulüm koşullarında, merkez yayın organını hiç kesintisiz ve düzenli yayınlamayı başarmak; yıllardır diğer illegal gazete ve bültenleri yayınlayabilmek; ortalama olarak günde yaklaşık üç bin adet emekçilerin kavgasıyla ilgili sorunlara cevap veren broşür ve çağrı basıp dağıtabilmek; Parti'nin olağanüstü başarılarıdır ve kadroların fedakârlığının, dayandığı halk desteğinin ve örgütlenme yeteneğinin bir kanıtıdır.»

Bunlar 1965'de, kopkoyu Salazarizm sırasında söylenensözler ve mücadelenin boyutlarına ışık tutan bir ölçüt. «Bir devrim sorumsuz sloganlar haykırarak değil, gerçek bir devrimci çalışma gerçekleştirilerek yapılır.»

PLANLAMA, KALKINMA VE TÜRKİYE

22,50 TL.

Yalçın Küçük

Planlama, Kalkınma ve Türkiye kitabı ikinci defa basıldı. Eserin belli başlı özelliği, hem konunun temel bilgilerini vermesi, hem de planlama olgusunun tarihçesini ve gelişim sürecini, kalkınmayla ilişkisi açısından incelemesi. Bunu yaparken kalkınmanın ne olduğuna açıklık getirmek ve özel mülkiyet ve toplumsal mülkiyet koşullarındaki uzlaşmaz farklılıkları sergilemek gerekiyor. Planlama ile özel mülkiyetin bağdaşmazlığı ortaya konunca, Türkiye'deki planlama-kalkınma serüveni daha kolayca anlaşılabilir. Yalçın Küçük'ün vurguladığı gibi bütün açmazların altında kapitalizm yatıyor.

Kitabın birinci ve ikinci baskısı arasında, Türkiye 12 Mart faşizmini yaşadı. Bu döneme yeni baskıda gereken önem ve yer verilmiş. Kitap ayrıca, kendi özelliklerinin dışında, Endüstrileşme Sürecinin Temel Sorunları adlı esere başlangıç niteliği taşıyor, anlaşılmasını kolaylaştırıyor.

Sovyet bilim adamı P. Moiseev, bu kitabın birinci baskısı için yazmış olduğu eleştiriyi şöyle tamamlıyor: «Eleştirilen çalışma, Türkiye'nin ekonomik literatüründe, kalkınmakta olan ülkelerin teorik ve pratik sorunlarına bilimsel açıklama getiren ilk yapıttır.»

ÇAĞDAŞ TROÇKİZM VE KARŞI DEVRİMCİ ÖZÜ

20 TL.

M. Basmanov

Bu kitapta çağdaş Troçkizmin görüşlerinin temeline inilmekte ve çağdaş devrimci harekette Troçkistlerin yıkıcı faaliyetleri sergilenmektedir.

Troçkizm, dünya işçi hareketi içinde ideolojik ve örgütsel bakımdan yenilgiye uğramış, hareketin dışına atılmıştır. Bu nedenle Troçkist görüşler çoğu yerde ancak Troçkizmin adını anmadan ortaya atılabilmektedir. Bilimsel sosyalizmin ezici üstünlüğü karşısında, yalnız Troçkizm değil, bütün sapık akımlar kendilerini gizleyerek etkili olmayı umuyorlar. Okuyucu, bu değerlendirmenin doğruluğuna bizzat tanık olacaktır. Türkiye'de «Troçkizm» adıyla bir sol akım siyaset sahnesinde görünmüyor. Fakat bilerek yada bilmeyerek, Troçkizmden kaynaklanan görüşler sorumsuzca sosyalizmin yerine konmaya çalışılıyor. Kitapta böyle görüşlerin sık örneklerine ve eleştirilerine rastlanacaktır.

Sözde devrimcilerin «sol» lafları ayıklanıp, devrim sorusunu çözümleyiş biçimlerine gözatılınca, bu görüşlerin kimin çıkarlarına hizmet ettiği anlaşılıyor. Basmanov, bu sergilemeyi en açık bir biçimde yapmaktadır.

LATİN AMERİKA'DA DEVRİM

15 TL.

Wilhelm M. Breuer - Bernd Hartmann - Herbert Lederer

«Küba devrimi ile sosyalizm, Latin Amerika'da bir toplum düzeni olarak tasarı olmaktan çıkmış, bir gerçek haline gelmiştir.» Bugün, Latin Amerika ülkelerinin boyutlarını aşarak, gelişmiş ve diğer az-gelişmiş kapitalist ülkelerde de tartışma konusu yapılan «yeni-sol» devrim teorileri, özellikle öğrenci ve genç aydın çevrelerinde ilgi toplamaktadır. Bu tür teoriler, Latin Amerika'yı teorik bir deneme alanı olarak görmektedir. Ve bunların, Batı Avrupa kapitalist ülkeleri için de geçerli olduğu yolunda, çeşitli biçimlerde savlar ortaya atılmaktadır.

Bu kitap, Latin Amerika'daki devrimci sürecin değişik yönlerden çözümlenmesini yaparak, işçi sınıfı partilerinin başını çektiği anti-emperyalist ve ulusal kurtuluş savaşlarının strateji ve taktiklerinin ana hatlarını aydınlatmaktadır.

Eserleri konusunda yazarlar şöyle demektedir: «Marksist temelimiz bizi, son yıllarda Latin Amerika üzerine çıkmış olan sürüyle 'sol' yayından ayırmaktadır. Bu 'sol' literatür, Troçkist, Maoist ve hiç bir etkinliğe sahip olmayan diğer sol grupların görüşlerini dile getirirken; asıl aktörlerin yani komünist ve işçi partilerinin getirdikleri analize yer vermiyor. Bu tabulaştırma ve Marksist güçlere karşı takınılan bu tutum içinde kendilerini ilerici olarak tanımlayan bazı yazarlar, emperyalist ülkelerin resmi Latin Amerika bilimi ile aynı noktada birleşmektedirler. Bu bakımdan, bu kitap, sözleriyle devrim savunuculuğu yapan, ama devrimi örgütlü bir şekilde ileriye götürmek isteyenlere karşı çıkan anti-komünist görüşlerin temsilcilerine karşı bir mücadele bildirisi olarak değerlendirilmelidir.»

YAYINLANAN KİTAPLARIMIZ

★ PORTEKİZ'DE ÖZGÜRLÜĞÜN ŞAFAĞI 17,50 TL.
Alvaro Cunhal

★ PLANLAMA, KALKINMA VE TÜRKİYE 22,50 TL.
Yalçın Küçük

★ ÇAĞDAŞ TROÇKİZM VE KARŞI - DEVRİMCİ ÖZÜ 20 TL
M. Basmanov

★ LATİN AMERİKA'DA DEVRİM 15 TL.
Wilhelm M. Breuer - Bernd Hartmann - Herbert Lederer

★ MARKSİZM VE MAOİZM 20 TL.
V. Krivtsov

★ ŞİLİ DEVRİMİNİN ÖĞRETTİKLERİ 12.50 TL.
Rene Castillo

★ YENİ DEVRİM TEORİLERİNİN ELEŞTİRİSİ 15 TL.
1. FANON VE AFRİKA'DA SINIFLAR
Jack Woddis

★ İKİ AÇIDAN TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ DAVASI 15 TL.
Behice Boran

★ ENDÜSTRİLEŞME SÜRECİNİN TEMEL SOUNLARI
SOVYET DENEYİMİ 1925 - 1940 30 TL.
Yalçın Küçük

★ SENDİKALAR ÜZERİNE 25 TL.
K. Marx - F. Engels - V. İ. Lenin

★ KAPİTALİZMİN EKONOMİ POLİTİĞİ 25 TL.
M. Ryndina - G. Chernikov

★ DİYALEKTİK VE TARİHİ MATERYALİZM 15 TL.
(Tükendi)
A. Spirkin - O. Yakhot

★ AYDINLAR VE SINIF MÜCADELESİ (Tükendi) 10 TL.
A. Casanova - Cl. Prevost - J. Metzger

★ BİLİMSEL SOSYALİZM VE SOSYAL DEMOKRASİ 8 TL.
(Tükendi)
V. Vassine - S. Gribanov - I. Oundassynov

★ EMPERYALİZMİN TÜRKİYE'YE GİRİŞİ 20 TL.
Orhan Kurmuş

★ FEODAL TOPLUMDAN YİRMİNCİ YÜZYILA 15 TL.
(Tükendi)
Leo Huberman

İçinde bulunduğumuz yüzyıl, dünya devrimci hareketine gerek pratik, gerekse bunun sonucu olarak teorik çerçevede yeni boyutlar kazandırmıştır. Ancak, bu deney zenginliği içerisinde, bilimsel sosyalizmin özünü çarpıtıcı eğilimde yeni devrim teorilerinin ortaya atıldığı da bir gerçek. Bilimsel sosyalizmin görevlerinden biri de, işçi sınıfının ve sınıflar arası ittifakların devrimci süreç içerisindeki önemini yadsıyan, çarpıtan bir nitelik taşıyan bu «sol» teorileri eleştirip mahkûm etmektir.

Ünlü İngiliz marksisti Jack Woddis'in bu konudaki çalışması dilimizde üç cilt halinde yayınlanıyor. Bunlardan birincisi «Fanon ve Afrika'da sınıflar» nisan ayında yayınlandı. Çalışmanın elinizdeki bu ikinci bölümünde, Régis Debray'nin Küba devrimine ve Latin Amerika devrimci hareketine ilişkin değerlendirme ve önerileri eleştirilmekte. Debray'nin teorisinin yanılgı ve eksiklikleri, küçük burjuva niteliği ortaya konmaktadır.

Bu kitap okuyucuya, Küba devriminde işçi sınıfının rolü ve Latin Amerika devrimci hareketi karşısında marksistlerin tutumu ve yorumları hakkında geniş bir fikir verecektir.

Lira